

SVOBODNA BESEDA

70^{let}
osvoboditve

91 772463 821805

2 / REVIJA ZZB ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE / december 2015 / cena 3 eur / letnik I / ISSN 2463-8218

Želimo vam mirne in zdrave božične in novoletne praznike!

Novoletna poslanica članom Zveze združenj borcev za vrednote NOB

Iztekaajoče se leto je bilo leto proslavljanja 70. obletnice zmage nad fašizmom in nacizmom. Bilo je mnogo prireditev, proslav, spominskih slovesnosti. Z veseljem ugotavljamo, da že nekaj let narašča obisk naših prireditev. Nanje v vse večjem številu prihajajo tudi mladi. Okrepilo se je sodelovanje z drugimi veteranskimi organizacijami, ne samo v Sloveniji, ampak tudi zunaj naših meja. Že januarja smo se sešli s predstavniki borčevskih organizacij z območja naše nekdanje domovine in ob koncu leta tudi z drugimi antifašističnimi organizacijami s širšega evropskega območja. To sodelovanje bomo še okrepili, saj se povsod po Evropi razširjajo ksenofobija in nacionalizmi. Priče smo razraščanju fašistoidnih idej.

Leto, ki prihaja, bo v znamenju 75. letnice ustanovitve Osvobodilne fronte. Ta dogodek bomo zaznamovali z več prireditvami. Poseben pomen dajemo zborniku, ki bo posvečen 75. obletnici Osvobodilne fronte in bo predstavil bistvo programa OF z današnjega zornega kota.

Vsem članom želimo, da z enakim entuziazmom kot v prejšnjih letih skupaj načenjamo aktualna vprašanja današnje družbe in se še odločneje upremo ponarejanju zgodovine.

V prihajajočem letu 2016 vam želimo obilo zdravja in osebne sreče.

Tit Turnšek
predsednik

Praznujmo – in se spominjajmo

// PIŠE: **Ljubica Jelušič**, *podpredsednica ZZB za vrednote NOB Slovenije* //

Ko bomo letos tako kot že mnogo let sedeli ob okrašenih jelkah in se grel v toplih stanovanjih in ko se bodo vse okrog nas šibile mize, prepolne jedi in pijače, zunaj pa bodo pokali petarde in ognjemeti kot na fronti, je prav, da se spomnimo, komu za to največ dolgujemo. Spomnimo se, da so naši borke in borci v narodnoosvobodilnem boju le redko proslavili velike praznike, božič ali novo leto. Utrueni, premrazeni, lačni in v strahu za preživetje so v gozdu v skromnih zavetiščih, morda zemljankah, ali na kakšni samotni kmetiji, zariti globoko v seno, sanjali o času, ki mora priti, o svobodi, ki si jo še morajo izbojevati. Verjeli so v svobodo svojega naroda, ki bo v miru in toplini proslavljal svoje velike praznike. Če so imeli srečo, da niso bili v hajki in so se lahko oglasili v kakšni partizanski vasi, so morda pojedli kakšen krompir v oblicah ali celo toplo polento z mlekom. Številni so sanjali stoje, na pohodih, na premikih iz enega skrivališča v drugo ali na bojnih položajih, na straži, globoko v snegu, z ozeblimi nogami in rokami, morda z ročajem nosila v rokah, na katerem je ležal ranjenec iz pravkar končane bitke. Premnogi so praznike dočakali v zaporih in koncentracijskih taboriščih, brez upanja na svobodo in vrnitev domov.

Tudi v sovražnikovih vrstah ni bilo časa za proslavljanje. Pritiskali so na partizanske položaje, da bi uničili uporništvu v deželi, ki so jo njihovi politiki in vojaški poveljniki določili za del svojega imperija. Domači pomagači in izdajalci so skupaj s tujimi vojaki hoteli iztrebljat slovenski narod, da bi ga naredili pokornega in vdanega v usodo, kot so jo določili tuja gosposka in domači priliznjenci. S svojim trpljenjem in skromnostjo so slovenski partizanke in partizani ter zavedni prebivalci tlakovali pot v državo blaginje, svobode in miru. Čeprav prva povojna leta življenje v svobodi ni bilo ravno razkošno in za tiste, ki so bili kritični do nove oblasti, tudi pre-

cej nevarno, pa se je država razvijala, elektrifikacija je prinesla svetlobo, industrializacija pa blaginjo. Narod je bil na preizkušnji še velikokrat, posebej v osamosvojitveni vojni, ki pa ji je sledilo mirno in varno ustvarjanje lastne države in političnega sistema po svoji meri. S časom so se mize obložile z jedačo in pijačo, za zdravje številnih ljudi še preveč. Osvetlili smo si domove in ulice tako močno, da meji na svetlobno onesnaženost okolja. Vojno viхро pa številni tako pogrešajo, da morajo praznike zaznamovati z grmado petard in drugega pokalnega arzenala, ki vsako leto nekaterim povzroči poškodbe, domače in divje živali pa požene v smrtni strah.

Država blaginje smo. Za premnoge tudi država prenašanja in objestnosti. Pa ne za vse! Za zidove nekaterih domov so se zavlekle revščina, lakota in bolezen, morda brezup. Nekateri so v pehanju za srečo ostali na cesti. Država blaginje ustvarja bogate, revne in tudi bolne. Bolne zaradi bogastva in preobloženih miz in bolne zaradi revščine.

S televizijskih ekranov bodo čez praznike izginili obrazi vojne. Obrazi ljudi, ki se prebijajo po balkanskih poteh do obljubljenе sreče v bogatem osrčju Evrope. Obrazi beguncev, migrantov, razseljenih, obupanih državljanov sveta. Kdo bo zaustavil njihovo vojno? Se bodo še kdaj vrnili na svoje porušene domove? Kdo bo zanje obložil mizo za božič? Naš? Njihov?

Želimo vam uspešno pot naprej v leto 2016. Želimo vam, da bi ostali zdravi, skromni, a srečni. Ob vaših prazničnih mizah naj bo prostora tudi za tiste, ki si praznovanja ne morejo privoščiti. V vaših srcih naj bo spomin na vse naše prednike, ki so se bojevali za nas in našo blaginjo, pa je niso dočakali, in naj bo toplo voščilo za vse tiste, ki še danes trpijo zaradi posledic vojn povsod po svetu. Naj bo mirno in za vse svobodno leto 2016! ■

SVOBODNA BESEDA

7 - 8: Kolumna:

Jože Pogljajen: Burke v parlamentu

Martin Premk: Bodeča žica

8 - 10: Naš pogovor:

Miloš Ivančič

10 - 11:

Srečanje generacij v Celju

12 - 13: Spomini

Miloš Poljanšek: Kam se izgublja naš glas

Sonja Zabrc Vrščaj: Moj spomin na božič 1943

14 - 17 V metežu zgodovine

Višnja Gora v času kapitulacije treh držav 2.

Razmere v Brkinih pred in med vojno

18 - 21: Dogodki

22 - 23: Leto 2015 v slikah

24 - 26: Jubileji

28 - 29: Pisma

30 - 31: Imeli smo ljudi

32 - 38: Sporočila

Zveze združenja borcev za vrednote NOB Slovenije

39 - 40: Utrinki iz govorov

Fotografije na naslovnici: Risba iz koledarja Partizanski glasbeniki, pesniki in pisatelji, ki ge je izdalo ZZB za vrednote NOB Krško. Avtorica risbe z naslovom Pesem o svobodi je Lea Les, E1A, Srednja poklicna in strokovna šola Krško

SVOBODNA BESEDA je revija ZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZB za vrednote NOB Slovenije

Zanj: Tit Turnšek, predsednik

Uredniški odbor: Janez Alič (predsednik), dr. Maca Jogan, Božo Kovač, Mitja Meršol in Rok Židanik.

V. d. odgovornega urednika:

Slavko Grčar

Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:

ZZB za vrednote NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Cena: 3 €

letna naročnina: 36 evrov, polletna naročnina: 18 evrov, trimesečna naročnina: 9 evrov

telefon: (01) 434 44 45; fax: (01) 434 41 17

elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com

ISSN 2463-8218.

Transakcijski račun: SI56 0201 0001 8541 225

Davčna številka: SI 84151714

Tisk: Schwarz print, d. o. o. Ljubljana

Zlata plaketa ZZB za ANPI

Predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije Tit Turnšek se je novembra v Vidmu (Udine) udeležil srečanja znanstvenih raziskovalcev z znanih italijanskih univerz, ki že dalj časa pripravljajo obsežno publikacijo z naslovom *Atlas nacifašističnih zločinov v Italiji*. Na srečanju je sodeloval tudi dr. Carlo Smuraglia, predsednik Vsedržavnega združenja partizanov Italije (ANPI), iz Rima.

Tit Turnšek, ki so ga na obisku v Vidmu spremljali predstavniki novogoriškega in tolminskega združenja ZB NOB, je v svojem pozdravnem nagovoru čestital avtorjem tega izredno pomembnega znanstvenega dela. Prisotne je seznanil z dosežki naših znanstvenih delavcev v iskanju čim bolj popolnih

Štefan Cigoj, Tit Turnšek in Carlo Smuraglia.

podatkov o žrtvah druge svetovne vojne na Slovenskem. Ob tem se je zavzel za nadaljnje plodno sodelovanje med slovenskimi in italijanskimi raziskovalci.

Ob koncu dopoldanskega dela srečanja je Tit Turnšek izročil predsedniku italijanske borčevske organizacije ANPI Carlu Smuraglii zlato plaketo ZZB za vrednote NOB Slovenije v znamenje priznanja za njegove zasluge pri utrjevanju prijateljskih vezi in tovariškega sodelovanja med Vsedržavnim združenjem partizanov Italije (ANPI) in ZZB za vrednote NOB Slovenije.

Štefan Cigoj

Sodelovanje s Slovensko vojsko

Načelnik generalštaba Slovenske vojske, generalmajor dr. Andrej Osterman, je na začetku decembra v Infocentru Triglavsko roža na Bledu podpisal letne načrte sodelovanja med Slovensko vojsko in organizacijami, zvezami in društvi, pomembnimi za obrambni sistem.

Slovenska vojska bo v prihodnjem letu sodelovala s 35 organizacijami, ki delujejo v javnem interesu in negujejo sorodne vrednote, med njimi tudi z Zvezo združenja borcev za vrednote NOB, v njenem imenu je dogovor podpisal predsednik Tit Turnšek. V okviru civilno-vojaškega sodelovanja je Slovenska vojska leta 2015 podprla 731 dogodkov in za to namenila skoraj 338.000 evrov. V podporo organizacijam je opravljala različne prevoze po kopnem, morju in zraku, posojala materialna sredstva (šotore, mize, klopi, agregate, ročne radijske postaje, terenske postelje), zagotavljala dopolnilno zdravstveno oskrbo, omogočala uporabo nekaterih zmogljivosti (vadišč, strelišč in telovadnic) ter z nastopi popestrila prireditve (častne straže, Orkester Slovenske vojske). Leta 2016 Slovenska vojska za obdobje od januarja do oktobra načrtuje 450 dogodkov oziroma za to namenja 212.000 evrov.

// Foto: Carmen Kos, Slovenska vojska

Kot so zapisali v sporočilu, »Slovenska vojska s sodelovanjem z organizacijami, ki jih podpira, neguje civilno-vojaško sodelovanje in si tako prizadeva vzdrževati dobre odnose s civilnimi organi oblasti, organizacijami in društvi ter prebivalstvom na območjih, kjer delujejo ali bodo delovale enote Slovenske vojske. Civilno-vojaško sodelovanje načrtuje in uresničuje na temeljih vzajemnosti, prednost pa daje sodelovanju z nevladnimi in drugimi organizacijami, ki delujejo v javnem interesu na področju obrambe, športa, usposabljanja in humanitarnosti, ter podpira izvedbo dogodkov nacionalnega pomena.«

Legende upora na Pohorju

// Foto: Božo Juhart - Jakec

Zamisel za srečanje legend na Pohorju se je porodila že lani, po potovanju v Beograd na proslavo 70. obletnice njegove osvoboditve. Dozorela je letos, in tako so se 29. novembra v hotelu Jakec pri Treh Kraljih na pobudo Boža Juharta - Jakca zbrale »partizanske legende«, osrednji gostje srečanja: Radovan Hrast, Franc Sever - Franta, Tone Kropušek, Franc Bera, Ivo Grobelnik ter Srečko Šarh z ženo, sinom in snaho. S svojo navzočnostjo so dali poseben pečat srečanju tudi Milan Kučan, prvi slovenski predsednik, z ženo Štefko, generalmajor Alojz Šteiner, predsednik ZŠČ in nekdanji načelnik generalštaba SV, z ženo ter Geza in Gabi Vogrinčič; srečanja pa so se udeležili tudi predstavniki OZVVS iz Slovenske Bistrice Drago Pristovnik, Mirko Kukovič in Miran Krušič.

Po skupnem kosilu sta pogovor z »legendami« odlično vodila gostitelj Božo Juhart - Jakec in novinar Radia Maribor Tone Petelinšek. Radovan Hrast je pripovedoval o življenjski preizkušnji v partizanih in na Golem otoku, preostali so se v sproščenem pogovoru spominjali legendarnih časov partizanskega boja in graditve socialistične domovine. O svojih izkušnjah in doživetjih so spregovorili tudi Milan Kučan, žena Štefka in Gabi Čačinovič - Vogrinčič. Kulturni del prireditve

so ustvarili vokalna skupina Sonus in Božo Juhart z nečakom. Organizatorji upajo, da bo srečanje Legende na Pohorju postalo tradicionalno, tako kot je tradicionalen Festival miru s Šarhovim pohodom. Želijo si, da bi o svojih izkušnjah in doživetjih v prihodnje spregovorili tudi udeleženci vojne za Slovenijo.

A. J.

Zlata plaketa Jožetu Marčanu

Tit Turnšek, predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije, je Jožetu Marčanu, članu ZB NOB Ljubljana, na začetku decembra izročil zlato plaketo, najvišje priznanje Združenja zveze borcev Slovenije, za njegov izjemni prispevek k razvoju družbe in odnosu do narodnoosvobodilne borbe. Marčan, rojen 14. februarja 1923, je veteran, vojaški vojni invalid, partizan, nekdanji taboriščnik v Gonarsu in Dachau in po vojni eden izmed obsojenih v dachauskih procesih in še edina živa priča teh procesov.

Bil je predvojni tekmovalec pri Sokolih, v eni prvih racij fašistov pa so ga odpeljali v taborišče Gonars, od koder so ga po posredovanju staršev izpustili. Doma se je takoj povezal z OF in odšel v partizane. A so ga Nemci ujeli na Ilovi gori in ga poslali v koncentracijsko taborišče Dachau, kjer se je spoprijateljil s številnimi sotrpini iz drugih držav. Po osvoboditvi se je vrnil v Ljubljano in se vpisal na študij ekonomije, ki pa ga je leta 1948 prekinila aretacija. Obtožen je bil namreč ovaja-

Ker je revija Svobodna misel prenehala izhajati, prosimo vse naročnike, ki ste prejeli novo revijo Svobodna beseda in se nanjo še niste naročili, da to storite do 20. januarja 2016. To lahko storite bodisi s podpisano izjavo, ki je bila priložena 1. številki **Svobodne besede** (poština je plačana), ali z naročilnico, ki jo najdete na predzadnji strani revije, ali na telefonsko številko

01 434 44 45,

ali na enega izmed elektronskih naslovov:

romana.jemec@zzb-nob.si ali

svobodna.beseda@gmail.com

delegaciji ZZB za vrednote NOB Slovenije izročil spominsko medaljo ob 70. obletnici zmage v veliki domovinski vojni 1941–1945. Medaljo s podpisom ruskega predsednika Vladimirja Putina je v imenu ZZB za vrednote NOB Slovenije sprejel predsednik Tit Turnšek ob prisotnosti nekaterih članov predsedstva slovenske borčevske organizacije in nekaterih udeležencev NOB, ki so se med vojno in po njej šolali v tedanji Sovjetski zvezi.

Veleposlanik Zavgajev je ob tem poudaril velik pomen slovenskega narodnoosvobodilnega boja za dokončno zmago v drugi svetovni vojni ter današnja prizadevanja slovenske bor-

// Foto: Jože Suhadolnik/Delo

// Foto: Jožica Hribar

nja in smrti taboriščnikov in bil kljub pomanjkanju dokazov obsojen na tri leta zapora in eno leto odvzema državljskih pravic. Ko se je vrnil iz zapora, mu je uspela obnova procesa, ki se je končala z umikom obtožbe.

Jože Marčan se je nato povsem posvetil smučarskemu in konjeniškemu športu, bil je organizator številnih planiških prireditev, v konjeniškem športu pa je dosegal vidne rezultate. Leta 2006 je dobil Bloudkovo plaketo za prispevek k športni dejavnosti.

Tit Turnšek je v nagovoru ob izročitvi zlate plakete poudaril, da Jože Marčan kljub težkim preizkušnjam in hudim krivicam, ki so se mu zgodile, ohranja pozitiven odnos do ljudi, do narodnoosvobodilnega boja in družbenih vrednot, ki jih je družba prevzela po drugi svetovni vojni.

J. H.

Visoko rusko priznanje ZZB NOB

Ambasador Ruske federacije v Sloveniji Doku Zavgajev je na priložnostni slovesnosti v prostorih ruskega veleposlaništva

čevske organizacije za ohranjanje dediščine druge svetovne vojne in povezovanje antifašističnih in domoljubnih organizacij iz vse Evrope.

Doku Zavgajev je opozoril na nekaj skupnih projektov obeh držav, ki med drugim zajemajo tudi aktivnosti v muzeju v stavbi nekdanjega nacističnega taborišča za sovjetske vojne ujetnike v Mariboru. Potekajo pa že priprave na prihodnje leto, ko bomo praznovali 100. obletnico postavitve ruske kapelice pod Vršičem. Maja 2016 bodo v Ljubljani potekali Dnevi Moskve, prav tako pa se bodo v Sloveniji predstavile tudi druge ruske regije, poudarek pa bo na predstavitvi ruske kulture. Skupaj s Pošto Slovenije snujejo pošto znamko in jubilejno medaljo, ki bosta izdani ob obletnici postavitve ruske kapelice. Prav tako imajo v načrtu postavitev spomenika vsem sinovom Rusije, ki so v prvi in drugi svetovni vojni padli na slovenskem ozemlju. Ker se je med drugo svetovno vojno v Sovjetski zvezi bojevalo (in umrlo) tudi veliko Slovencev, je veleposlanik povedal, da jim je uspelo zbrati že približno 50 imen slovenskih vojakov, ki so umrli na njihovih tleh, prav tako imajo zabeležene tudi lokacije pokopa.

J. H.

Jože Poglajen

Burke v parlamentu

Po slovarju slovenskega knjižnega jezika ima izraz burka dva pomena. Prvič pomeni norčavo vedenje ali govorjenje in drugič širok trak, kos blaga, s katerim si muslimanke zakrivajo obraz. Burke po mnenju poslancev SDS tako zelo ogrožajo državno varnost, da jih je treba z zakonom prepovedati. V zakon o javnem redu in miru je torej treba zapisati, da se burka kaznuje s 100 evri, so predlagali, čeprav je muslimank z burko manj kot prstov na rokah. Zato skrb poslancev SDS, da burke ogrožajo državno varnost in slovenske vrednote ter tradicijo, lahko mirno opredelimo kot burko, se pravi norčavo vedenje in govorjenje. Tvrstnih burk v parlamentu tudi sicer ne (z)manjka.

Običajno burke spadajo v teater. In slovenski parlament je že od časov »guncanja afn« legendarnega kranjskega Grosa na začetku devetdesetih – mimogrede, s poldrugim letom »afnjenja« v skupščini si je delegat Gros prislužil predčasno državno pokojnino – resen konkurent raznim špas teatrom doma in v bližnji okolici. Ali kot je nedavno nostalgичno priznala nekdanja šefica uprave celjskega gledališča in zdaj poslanka Cerarjeve moderne stranke Janja Sluga, da je mislila, kako se je poslovila od teatra, a zdaj vidi, da je prišla v še večji teater. Drugače od celjskega pa je v tem teatru vse manj občinstva. Opazko si je poslanka privoščila med skoraj sedemurno razpravo o domnevni korupcijskih in drugih naglavnih grehih nekdanjega predsednika državne komisije za preprečevanje korupcije in zdajšnjega pravosodnega ministra Gorana Klemenčiča. V dvorani je namreč sedela samo peščica poslancev, v glavnem tistih, ki so v tej burki nastopali, gledalcev pa ni bilo niti za pokušino. Celo v klopih poslancev SDS, ki so ob tovrstnih obračunavanjih z vsakim, ki ne misli, da je vodja SDS Janez Janša velik poštenjak in narodni junak, vedno polno zasedene, so tokrat zijale velike luknje. Burke so očitno začele presedati tudi njim.

Uvod v to burko je prispeval poslanec Vinko Gorenak, ki je smrtno resno razlagal, da Klemenčič ni več primeren za ministra, ker je državna protikorupcijska komisija, ki ji je predsedoval, za pisarne kupila stole, mize in drugo opremo ter

plačala elektriko in čiščenje prostorov. Jože Tanko je kategorično zahteval spoštovanje hišnega reda, ker je opazil, da obdolženi Klemenčič »kot snet laufa naokrog in je že drugič kadil zdaj na enem, zdaj na drugem vogalu«, kar je gizdalinsko in snobovsko obnašanje! Klemenčič je na hodniku res kadil, a tako imenovano neškodljivo elektronsko cigareto za odvajanje od kajenja, o kateri pa v hišnem redu parlamenta nič ne piše. Ne samo da minister Klemenčič kadi v parlamentu, on sploh ni minister, je lažnivec. Je minister za trošenje laži, pa je Tanko skoraj skočil iz kože, ko je Klemenčič omenil, kako so v SDS »zrihtali« službo v državnem Geoplinu njegovemu sinu. Breznik je burko začel s tem, da je minister Klemenčič med drugim kriv za to, da so nekdanjega častnika JLA Popova na sodišču v Murski Soboti oprostili, kar je »totalna zloraba tožilcev, sodnikov, velika svinjarija, ki dolgoročno ogroža temelje samostojne države Slovenije in zaradi katere bi moral biti minister nečastno odpuščen«!

Med drugim je Klemenčič pripomnil, kako ne pomaga, če Gorenaku gleda v oči, ko ta govori, čeprav ga je stara mama učila, da ljudje težje lažejo, če se jih gleda v oči.

Minister Klemenčič jim ni ostajal dolžan. Med drugim je pripomnil, kako ne pomaga, če Gorenaku gleda v oči, ko ta govori, čeprav ga je stara mama učila, da ljudje težje lažejo, če se jih gleda v oči. Povedal je tudi, kako ga je Gorenak, ko je bil minister, milo prosil, naj ga poduči, kako v Ženevi zagovarja-

ti stališče glede izbrisanih. Razkril je tudi, da je Janša leta 2004, ko je prišel na oblast, z milijonskih poslov z državo »skenslal« 256 podjetij in jih nadomestil z njemu bolj všečnimi. V svojem poznejšem, zgolj enoletnem vladanju pa je Janševa vlada kršila 86 zakonov, 19 jih je bilo zaradi kršitev človekovih pravic razveljavljenih. Na dan je prišlo tudi, da je glasilo SDS Demokracija bratu Janeza Janše, Rajku Janši, izplačevalp visoke honorarje, na davčni upravi pa je omenjeni izpovedal, da ni nič pisal za Demokracijo. Klemenčičeva omemba, da je minister Gorenak v svojem kabinetu nezakonito zaposlil »enega postavnega mladega fanta« in da je Janša pred izdajo poročila o njegovem premoženjskem stanju osebno hvalil delo Klemenčičeve KPK, do Gorenakovega ministirovanja pa ni bil prav nič prijazen, je Gorenaku zvišala tlak do te mere, da je zase zahteval »čelado in neprebijni jopič« ...

Ja, ni kaj, burke bi bilo res treba prepovedati – z zakonom.

Martin Premk

Bodeča žica

V prejšnjem stoletju smo imeli kar nekajkrat opraviti z žico. Na začetku stoletja je bilo s stotinami kilometrov bodeče žice prepredeno bojišče ob Soči. Do druge svetovne vojne je bila z bodečo žico odrezana Primorska. Med drugo svetovno vojno je bila z bodečo žico obdana Ljubljana, čeprav se rado pozablja, da so bili z bodečo žico in bunkerji obdani tudi vsi drugi kraji, kjer je bil okupator. Kmalu po drugi svetovni vojni je bodeča žica začela izginjati z naših mej in pregrad, ostala pa je drugje po Evropi, dokler ni padla železna zavesa in so se začele odpirati meje.

Zdaj se je bodeča žica vrnila na naše meje, postavili so jo na meji s Hrvaško. Da naj bi nas varovala pred begunci, je bila uradna razlaga, seveda pa naša »sredstva javnega obveščanja« niso pojasnila, da bodeča »tehnična ovira« pravzaprav preprečuje le, da sosednja Hrvaška ne more nenapovedano izpuščati beguncev, kjer koli in kadar koli se ji zazdi, in nam s tem povzročati težav. Hkrati pa so kilometri bodeče žice na televizijskih ekranih in časopisih videti dovolj strašljivo, da nas prepričujejo, da živimo v izrednih razmerah.

Zato ne preseneča, da je bil med prvimi, ki so zahtevali bodečo žico, zastarano nedolžni »vodja opozicije«, ki najbolje deluje prav v izrednih razmerah. Ograjo na mejah je imenoval kar »zid svobode« ter s tem prekosil tudi najhujše vzhodnonemške komuniste, ki so nekaj podobnega govorili o berlinskem zidu. Tako »vodja opozicije« kot premnogo ljudi so s svojimi izjavami pokazali, da so zidovi še vedno v njihovih glavah. Nihče ne more zanikati, da bi velike množice beguncev povzročile težave

Kilometri bodeče žice na televizijskih ekranih in časopisih so videti dovolj strašljivo, da nas prepričujejo, da živimo v izrednih razmerah.

in nered, toda za zdaj je begunski val brez večjih težav prečkal naše kraje. Razen policistov, vojakov in ljudi tik ob meji večina ljudi beguncev pravzaprav sploh ni videla.

Sicer so begunci in pregnanci v prejšnjem stoletju tako kot bodeča žica zaznamovali naše ozemlje. Najprej med prvo svetovno vojno, ko so bili ljudje pregnani z bojišč ob Soči. Takoj po prvi vojni je naše kraje prečkalo na stotisoče vojakov, ki so se vračali domov, kmalu pa so jim sledili Primorci, ki jih je preg-

nal fašizem. Premnogo Slovencev sta z njihovih domov izgnala tako nemški kot italijanski okupator, sicer pa se je druga svetovna vojna tako končala kot največja selitev v zgodovini, saj je bilo po koncu preseljenih več kot deset milijonov Nemcev, tudi iz Jugoslavije in Slovenije. Zadnji val beguncev smo doživeli ob izbruhu vojne na Hrvaškem in v Bosni, ko se je k nam zateklo na desettisoče ljudi.

Po najbolj črnem načrtu je cilj pošiljanja beguncev v Evropo predvsem ustvarjanje neredov in spopadov, v takšnih razmerah bi predvsem Združene države Amerika lahko mirno izvajale svoje kratkoročne načrte.

Vsi begunski valovi so bili posledica vojn in tudi v zadnjem valu beguncev prednjačijo Sirci in Iračani, ki bežijo pred vojnimi razmerami. Bodeča žica jih ne bo ustavila, saj niti ni njen namen, da jih ustavi, temveč le usmeri. Namesto da bi evropske in države zveze Nato začele umirjati razmere na Bližnjem vzhodu (ki so jih pravzaprav same ustvarile), se očitno bolj trudijo ustvariti nered in napetosti še v Evropi. Po najbolj črnem načrtu je cilj pošiljanja beguncev v Evropo predvsem ustvarjanja neredov in spopadov, v takšnih razmerah bi predvsem Združene države Amerika lahko mirno izvajale svoje kratkoročne načrte. Za daljnosežne posledice jim je tako vseeno, kar so njihova dejanja že prevečkrat pokazala ne samo na Bližnjem vzhodu, temveč v vsej zgodovini dvajsetega stoletja.

Združene držav Amerike so bile v dvajsetem stoletju vpletene v več kot šestindvajset vojn. Vedno je šlo za vpletanje v vojne zaradi koristi oziroma dobičkov bankirjev in tudi vse njihove zadnje vojne so le še obupni poskusi obdržati svetovno prevlado. Posledice jih pri tem ne zanimajo, čim hujše bodo, bolj bo to voda na njihov mlin. Zato Američanov končanje vojne v Siriji in umiritev razmer na Bližnjem vzhodu ne zanimata, saj bi se tako končal naval beguncev. Evropske države bi si lahko oddahnile, zmaga v vojni pa bi povečala tudi ugled Rusije ter obnovila njeno povezovanje z evropskimi državami. Američanom bi bilo ljubše, če bi se begunski val nadaljeval, če bi se širili protibegunsko razporeditve in s tem izredne razmere. V takšnem razpletu nas čaka samo še bodeča žica. Ki je bila iznajdena za ograjevanje živine, najraje pa uporabljana v vojnah.

Pogovor z **Milošem Ivančičem**, novinarjem, urednikom, avtorjem knjig *Lebič* in *Roža osapska*

Ko slišimo laž, ne smemo ostati tiho

Miloš Ivančič je Koprčan, izhaja iz Osapske doline, rodil se je leta 1948 v Trstu. Bil je dolgoletni urednik in novinar Radia Koper, je zelo dejaven član koprskega Združenja protifašistov, borcev za vrednote NOB in veteranov in urednik spletnega biltena koprskega Združenja. Je srčen radijec, temu mediju se je posvetil že kot študent novinarstva. Soustvarjal je Radio Študent, na temo Radia Koper - Capodistria je diplomiral, potem je v tej ustanovi deloval kot urednik in raziskovalni novinar in ji ostal zvest vse do upokojitve. Pripravil je veliko intervjujev, reportaž in drugih oddaj trajne vrednosti, med njimi več sto oddaj *Primorski kraji in ljudje ter Slovenci ob meji*.

// POGOVARJALA SE JE: **Jožica Hribar** // FOTO: **osebni arhiv**

V Založbi Sophia je leta 2013 izšla njegova knjiga *Lebič: zgodbe pozabljenega eksodusa*, v kateri so zbrana pričevanja zavednih Primorcev, ki so morali zaradi fašizma zapustiti svoje domove, pred kratkim pa je pri isti založbi izšla še ena pričevanjska knjiga: *Roža osapska: zgodba zgodb iz Osapske doline*. Med njegovimi knjižnimi deli omenimo še knjigo *Peruti tržaškega aborigina*, v kateri s pomočjo pripovedi konstruktorja ladijskih hidrokrilcev Jordana Zaharja odkriva novejšo zgodovino tega območja in njeno spreobračanje, ter dve knjižici, *Abitanti so v Istri in Rdeče češnje*, več e-knjig pa je objavil tudi na svetovnem spletu.

V predgovoru h knjigi *Roža osapska* zapišete: »Ravno tu, pri ljubezni do svojih, se začne naš odnos do doma in domovine.« Danes pogosto slišimo, da se v šoli ne učijo ničesar več o naši polpretekli zgodovini. Se torej domovinska vzgoja po vaše začne doma? Da, prav pri ljubezni do svojih bližnjih se začne. Ta naša ljubezen do doma ali domovine je tudi odsev tiste, ki so nam jo dajali naši starši, dedje, ljudje, ki so nas obkrožali v naši mladosti. Ta iskrena ljubezen, skrb za nas, je nato postala del nas. Tudi mi smo se nekoč kot otroci srečali z marsičim grdim, s slabimi ljudmi in krivicami, vendar če je to slabo prekrila dobrota, je prevladala. Drugo pa je zdajšnji odnos šole do naše zgodovine in domovine. Sodobna šola

je industrijska proizvodnja standardiziranega znanja. Če uporabim jezik preproste ljudske modrosti: tudi v šoli se dogaja tako kot pri sodobnem sajenju krompirja, nihče ga ne vzame v roke, pogleda, koliko in kakšne oči ima, ga ne položi previdno v zemljo in ga nato novega z roko pobere, da ga bo prihodnje leto znova sadil. Tudi domačega gnoja ni več. Pravijo, da to prinaša večji dobiček, vendar jaz še vedno sam pridelam nekaj krompirja – in veste, kakšen okus ima in kako diši! Danes pa ne samo uči-

“

Dobro se zavedam, da je na tem svetovnem spletu veliko več laži in anarhije kot pa v klasičnih medijih, vendar tudi veliko več resnice, več mnenj, demokracije in svobode.

telji, tudi vsa družba se boji domačega »gnoja« in raje uvaža tuji imeni.

Kako mlademu človeku, ki je zasičen z množico najrazličnejših podatkov, predstaviti našo preteklost, kako sploh pritegniti njegovo pozornost?

Naj nadaljujem s prispodobno: vsak semenski krompir je treba vzeti v roke in

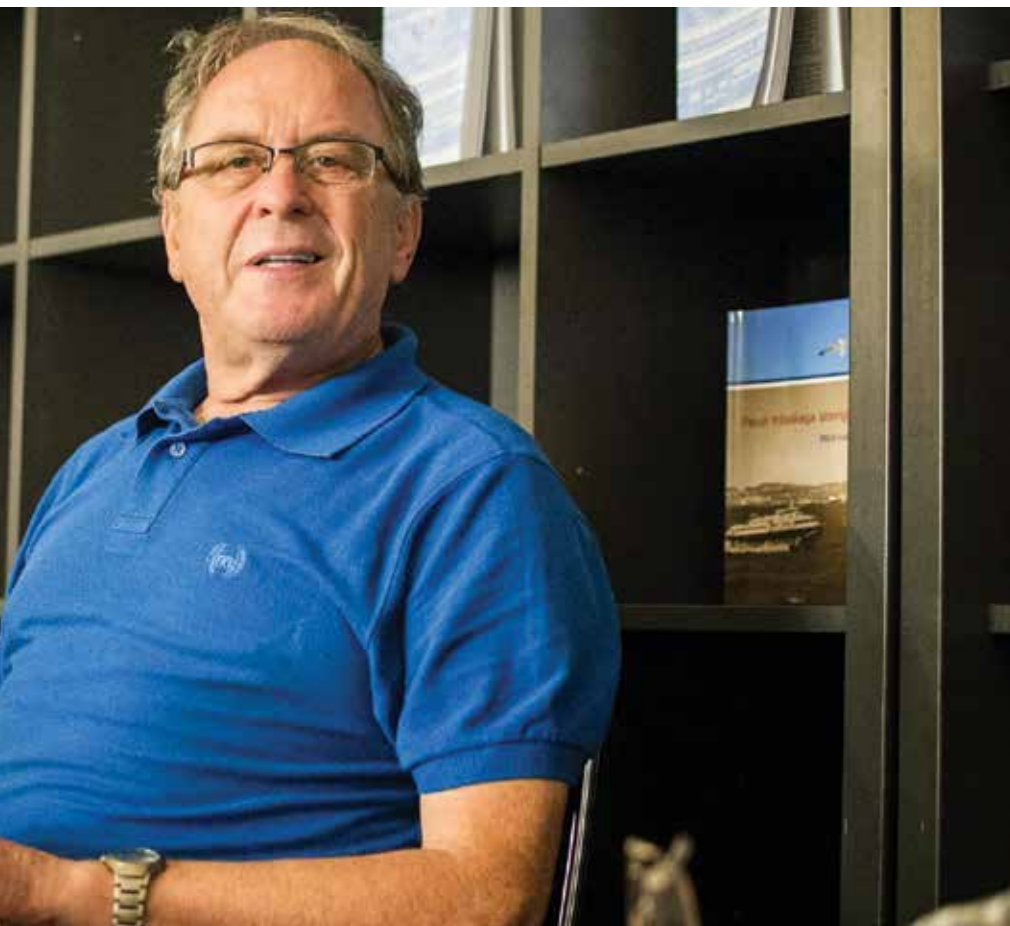
ga z ljubeznijo ali vsaj osebno občutljivostjo položiti v ta gnoj današnje individualistične in profitne družbe. Množični mediji nas vsak dan zasipajo z raznimi informacijami, da bi jih ljudje »kupovali«, jih zavijajo v zelo svetleče barve senzacionalizma. Mi lahko te damo otrokom v usta kar take, kot smo jih dobili, s svetlečimi papirčki vred, ali pa jih odvijemo, pogledamo, kaj je v njih, tudi poskusimo in jim razložimo, iz česa so narejene. Mediji in tudi šole so namreč del mehanizma, ki ga mi sami ne moremo več spremeniti, lahko pa otroke opozorimo na laži, na politično propagando, na cilje oblastnikov in politikov, jih naučimo povezovati informacije, iskati vzroke nekega dogajanja ali preteklosti, zgodovine in razumevati posledice. Prav potvarjanje zgodovine je danes eno najmočnejših političnih orožij. Prepričan sem, da manipulatorje najbolj razorožimo s poznavanjem preteklosti in s povezo-

vanjem tega znanja s sedanostjo, ločiti moramo vzrok in posledico. Ko slišimo laž, ne smemo ostati tiho. Danes se na veliko manipulira tudi z zastraševanjem – vprašajmo se, zakaj, kaj je njihov cilj.

Vendar ti mladi, boste rekli, samo bujijo v zaslone svojih računalnikov in se z njimi ne da pogovarjati. Žal nam ne ostane drugega, kot da se mi prilagodimo njim in temu času. Tudi zato sem

ure in dneve, pa mi je žal, da nisem ljudi povprašal še kaj več, se še poglobil v posamezno zgodbo, jo pogledal še s kakšne druge plati, tako da sem vsaj te, ki so še živi, vnovič poklical, obiskal in se z njimi pogovarjal ter dopolnil njihove pripovedi. S spremembami delovnih in življenjskih navad, predvsem pa z željo gospodarjev po čim večjih dobičkih se nam namreč naš čas in s tem tudi

tragičnem obdobju med obema vojnama, pa čeprav je Slovenijo preplavilo kar sto tisoč primorskih beguncev. To je tudi osrednja tema knjige Lebič. Primorska zgodovina ni znana. Nekateri slovenski novinarji pišejo o fojbah in eksodusu Italijanov iz Istre, a pri tem sploh ne omenijo, da so pred tem italijanski fašisti zapodili od doma, internirali, zaprli in pobili desetkrat več Slo-

Nekateri slovenski novinarji pišejo o fojbah in eksodusu Italijanov iz Istre, a pri tem sploh ne omenijo, da so pred tem italijanski fašisti zapodili od doma, internirali, zaprli in pobili desetkrat več Slovencev, kot je bilo pozneje Italijanov, ki so po vojni odšli v Italijo. Le malokdo ve, da so bile fojbe »izum« njihove etnocidne politike in da se je vojna pri nas začela kar dvajset let prej kot v Dravski banovini.

sam začel svoje zgodbe, misli in znanje objavljati na spletu. Odprl sem svoje spletno mesto, ki ga z iskalniki najdete kot Okno Miloša Ivančiča, in tam najdete in preberete moje krajše e-knjige, med katerimi so najbolj brane: *Fašizem za Butalce*, ki razkriva nove genske preтворbe tega zla; *Sirene medijskega morja*, ki nas seznanja z manipulacijami množic; *Diktatura kapitala*, ki nam pove, da je največji diktator na svetu kapital. Dobro so brane tudi *Tržaška zver Gaetano Collotti*, *Prekomorci*, *Peruti tržaškega aborigina* in celo moje pesmi.

Zgodbe v Roži osapski in Lebič so kratke. So namerno takšne, ker se tudi vi zavedate, da se način branja spreminja?

Da in ne. Kratke so, ker sem jih nabiral za objavo po radiu. Sam sem zaradi navad in razvad poslušalcev zahteval kratkost in jedrnatost. Zdaj ko pišem knjige, ki se jih lahko bere in vmes razmišlja

življenje vedno hitreje krajšata. Tudi za branje knjig. Že v eni od srednješolskih pesmi sem nekim sošolcem očitil, da postajajo muhe enodnevnice.

V knjigi Lebič (nevihtni jugozahodni veter na Jadranu, ki dviguje tudi trombe, op. av.) ste zbrali izbor življenjskih zgodb primorskih beguncev in pregnancev v želji, da bi tudi drugi razumeli in spoznali primorsko posebnost in njihovo navezanost na domovino, tudi na nekdanjo Jugoslavijo. Imate občutek, da to primorsko naravnost drugje po Sloveniji težje razumemo?

Slovenija Primorsko zelo slabo pozna, to pa predvsem zaradi različne zgodovine, ki je celo drugače vplivala na naš narodni značaj. Naša lega je vplivala na odprtost na morje, k sosedom, ne pa proti Ljubljani (saj je bil naš Trst veliko večje mesto). Zlitje Primorske s Slovenijo se ni zgodilo niti v našem najbolj

vencev, kot je bilo pozneje Italijanov, ki so po vojni odšli v Italijo. Le malokdo ve, da so bile fojbe »izum« njihove etnocidne politike in da se je vojna pri nas začela kar dvajset let prej kot v Dravski banovini. Ne vedo, da je njihova oblast, medtem ko so tu pri nas fašisti pretepali in pobijali ljudi, sprejela Mussolinija z dekleti v narodnih nošah in s cvetjem v naročju. Tudi o povojni kolonizaciji naših krajev od lastnega naroda se nič ne ve. Nekaj o tem je napisanega tudi v knjigi Roža osapska. Na kratko: rapalska meja je še vedno navzoča v številnih glavah, vsaj pri tistih, ki znova opovajajo domobranstvo, ki mu mi Primorci rečemo fašizem.

Ste tudi urednik zelo preglednega spletnega mesta <http://www.zb-koper.si/>. Se je ljudem danes lažje približati s spletom kot s tiskano knjigo ali revijo? Kakšna je današnja vloga medijev?

Mediji so vse močnejši in pomembnejši, svojo vlogo javnih občil pa opravljajo vse slabše. Razlog za to je več, prvi je, da se te moči vedno bolj zavedajo tudi njihovi gospodarji ter mali in veliki oblastniki, ki se šele bojujejo za privilegije, žal je vedno več tudi novinarjev, ki hote ali ne vidijo samo svoje koristi. Zraven je treba dodati zmanipulirano, prestrašeno, razdvojeno in molčečo ali pa obupano množico.

Sam se bolje informiram na spletu kot pa od klasičnih medijev in vedno več nas je takih, kar dokazuje vse manjša naklada časopisov in knjig. Zlasti za mlade sploh ne obstaja na svetu, če nisi na spletu. Zato sem postavil in urejam to spletno mesto, ki ima zdaj že 24 spletnih strani in več digitaliziranih knjig. Dobro se zavedam, da je na tem svetovnem spletu veliko več laži in anarhije kot pa v klasičnih medijih, vendar tudi veliko več resnice, več mnenj, demokracije in svobode. Zame so televizijski gledalci že opredeljena množica, na spletu pa je veliko še vedno odprtih in iščočih ljudi, predvsem mladih. Ti so prihodnost.

Spominske proslave so ena od oblik ohranjanja spomina in izražanja domoljubja. Kako bi se bilo treba še približati mladim, ki o zgodovini, vojni, izgnanstvu in trpljenju veliko premalo vedo?

Če nadaljujem prejšnje misli o spletu in ga označim kot virtualni ali navidezni neoprijemljivi svet, potem so te proslave materializacija spomina na resnično družbeno dogajanje. Resda smo na njih pretežno starejši, vendar vedno več nas je, pa ne zato, ker nas je vedno več starih, ampak predvsem zato, ker tudi mladi postajajo stari in s svojimi izkušnjami sami prihajajo do teh spoznanj. Zato je treba nadaljevati s prireditvami in navezovati stike z mladimi. Pri nas v Kopru imamo zelo dober odziv na šolah, pa ne samo pri nekaterih učiteljicah, ampak pri učencih in njihovih starših. Čez dvajset let bodo na te proslave prišli ti starši, čez štirideset pa sedanji šolarji.

Knjigo je mogoče naročiti pri Založbi Sophia v

Einspielerjevi ulici 6,
Ljubljana, 01/434 49 35,
narocila@zalozba-sophia.si.
Cena knjige je 15 evrov.

Več o knjigah:
www.zalozba-sophia.si

Prav z veseljem pa opažam, da je tudi vse več zaznamovanj spomina na našo ponosno zgodovino, za katere v naši organizaciji izvemo šele, ko smo nanje povabljeni.

Ko se pogovarjate z ljudmi, ki so preživeli drugo svetovno vojno, kako se danes počutijo? Jih je strah, so razočarani, menijo, da je bilo njihovo trpljenje z na tisoče smrtmi zaman?

To je zelo različno, kot smo različni ljudje. Na neki način smo ljudje, ki živimo tu ob meji in spremljamo italijanske medije, na to že navajeni. Tam so protifašisti že 95 let v nenehnem spopadu s fašisti ali neofašisti. V Sloveniji si sploh ne morete predstavljati, koliko grdega, koliko laži, natolcevanj so že oni slišali na račun komunizma, antifašizma, partizanov in zraven še Slovanov. Razočarani pa smo skorajda vsi nad vsem, prestrašeni tudi, saj se take ljudi neprimerno lažje obvladuje, tudi terorizem je v tej vlogi. Glede strahu pa moram povedati, da sem prav pri tistih borbah, ki so dali skozi prave krvave boje, opazil, da skorajda ni takih, ki bi se bali. Mogoče pa se prav zaradi tega nekateri bojijo teh starih borcev – če ne njih, pa njihovih izročil?

Je v zdajšnjih razmerah sploh mogoče biti optimističen?

Seveda smo lahko optimisti, tudi če smo ljudje minljivi, ali pa prav zato, moramo pa svoj optimizem podaljšati na generacije za nami. Kakor koli gledamo, svet se počasi in ciklično, s padci in vzponi, vendarle premika na bolje. In tudi slabe novice imajo svojo dobro plat: če novinarji govorijo, da svetu grozi ekološka katastrofa, je to tudi dobra novica, saj dokazuje, da se tega zavedamo in da bomo ali bodo prej ali slej tudi ukrepali. Optimisti smo v to prepričani.

S čim se zdaj ukvarjate, ali pripravljate kakšno novo knjigo?

Vsak dan pišem, tudi kadar v hiši jokajo dojenčki in tudi ko se vrnem s stare domačije v Ospu ves polomljen od fizičnega dela. Kupil sem si tudi nov objektiv za fotoaparatus. Odpravljam se namreč v Pazin, da bom poslikal tisto zloglasno fojbo in posnel še kakšno izjavo, te s Tržaškega že imam. Iz londonskih arhivov sem dobil kar zanimive dokumente, ki tako kot moji pričevalci popolnoma zanikajo italijanske laži. Z našo komisijo za zgodovino bomo poskušali osvežiti tudi spomin na prve barikade pred fašisti, na krvave boje in prve žrtve fašizma, med katerimi so bili celo otroci – pa ne leta 1941, ampak že leta 1921. ■

Mednarodni strokovni simpozij Civilna družba in šolski sistem v Celju

Pripovedi treh izjemnih ljudi

V Šolskem centru Celje, Srednji šoli za storitvene dejavnosti in logistiko, je 15. in 16. oktobra potekal 6. mednarodni simpozij Civilna družba in šolski sistem s podnaslovom Transfer idej.

// PIŠE: Maja Antonič //

Vabilu na simpozij so se odzvali izjemni gosti, piloti in prijatelji Branko Žiger, Franc Sever - Franta, Albin Pibernik, ki se pogovora fizično žal ni mogel udeležiti zaradi bolezni, in Iztok Podbregar.

Udeleženci simpozija smo z zanimanjem poslušali življenjski zgodbi, ki sta ju predstavila tovariša Žiger in Sever - Franta, vse od hudih vojnih časov druge svetovne vojne pa do danes, ko srečno uživata zasluženi pokoj.

S ponosom sta spregovorila o vojnih časih, o vojaškem in civilnem letalstvu, o zanimivem šolanju za pilota v Krasnodarju v Sovjetski zvezi leta 1944 ter o šolanju na vojaški akademiji v Rusiji, o bogatem življenju, ki sta ga preživela, ko sta zapustila vojaške vrste. **Branko Žiger** je po končani pilotski karieri zaplul v popolnoma drugačne vode, saj se je po srednji glasbeni in operni šoli na Akademiji za glasbo v Ljubljani zaposlil v Operni hiši Ivana Zajca na Reki in ustvaril zavidanja vredno operno kariero. Seveda pa še vedno ni opustil letenja, saj je kot najbolj izkušeni pilot elitnega 103. izvidniškega letalskega

Branko Žiger, Franc Sever - Franta in Iztok Podbregar

polka v Mostarju svoje letalsko znanje kot izjemen letalski inštruktor vrsto let predajal številnim slovenskim in hrvaškim pilotom, prav tako je sodeloval pri šolanju športnih ter motornih in akrobatskih pilotov.

Franc Sever - Franta pa se je po letalski vojaški karieri lotil raznih poklicev, dolga leta je bil tudi generalni direktor Aerodroma Ljubljana. V pokoj je odšel kot direktor Inex Adrie Airways po hudi nesreči Adrijinega letala nad Korziko, ko je odstopil s položaja.

Zanimivo je bilo iz prve roke poslušati pripovedi o junaštvu mladih neustrašnih borcev NOB, ki so z dušo in telesom branili svojo domovino in svoj narod pred krutim okupatorjem. Poslušalci nismo mogli verjeti, koliko poguma je bilo v mladih partizanih, ki so se odločili braniti domovino ter neustrašno zreti v oči smrti in tisočkrat močnejši okupatorski vojski. Tovariš Franta nam je s ponosom pripovedoval, kako je kot 22-letni komandant z Menine planine rešil več kot 500 sobork in soborcev dveh brigad. To svojo poveljniško izkušnjo je popisal v knjigi *Past na Menini planini*, prebrati jo mora vsakdo, ki ga zanima slovenska polpretekla zgodovina.

Tovariš Žiger pa je vojaške in partizanske pripovedi popestril še z odlično odpeto arijo. Potrdil je, da je še vedno v odlični pevski formi.

Oba sogovornika sta z obilo dobre volje, veselja do življenja in pristnim prijateljstvom, ki ga danes poznajo le najbolj srečni ljudje, povsem napolni-

la konferenčno dvorano z ljubeznijo in spoštovanjem do sočloveka, ki se oblikuje v najtežjih trenutkih človekovega življenja. Marsikomu sta polepšala

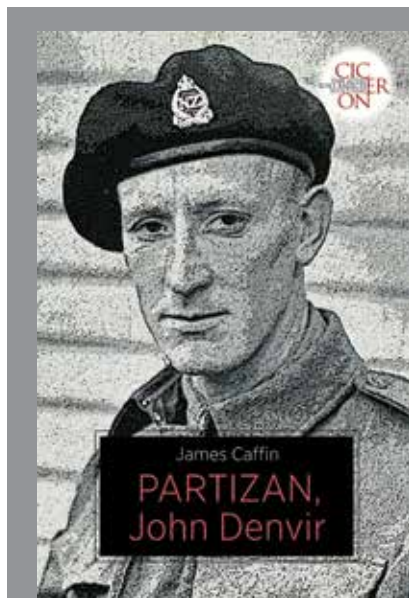
Takšni ljudje, kot so bili naši tokratni gostje, piloti Žiger, Sever in Podbregar, so pisali zgodovino in jo – na srečo mladih generacij – še vedno ustvarjajo.

dan, ga naučila česa novega, predvsem pa sta s svojo vitalnostjo pregnala strah in skrb vsakdana sodobne družbe, ki postaja vse bolj materialno

usmerjena, prave vrednote pa potiska na stranski tir.

Iztok Podbregar pa je predstavljal mlajšo generacijo vojaških pilotov. Spregovoril je o svojem šolanju na Letalski vojaški akademiji JLA v Mostarju v nekdanji državi Jugoslaviji. Tudi njegova poklicna pot je zanimiva, saj je pred slovensko osamosvojitveno vojno zapustil JLA ter svoje bogato znanje in izkušnje ponudil Slovenski vojski in Teritorialni obrambi. Postal je prvi general Slovenske vojske, vodil je Slovensko obveščevalno-varnostno agencijo, danes pa svoje znanje predaja študentom na več fakultetah Univerze v Mariboru.

Takšni ljudje, kot so bili naši tokratni gostje, piloti Žiger, Sever in Podbregar, so pisali zgodovino in jo – na srečo mladih generacij – še vedno ustvarjajo. ■

Knjiga Jamesa Caffina **Partizan John Denvir** je v prevodu Eduarda Vedernjaka izšla pri založbi Ciceron. Uredil jo je Andrej Poznič, recenzijo je prispeval Matija Žganjar. Maloprodajna cena knjige je 22 evrov.

Naročila: Ciceron, Andrej Poznič s.p., Dobeno 52, 1234 Mengeš ali tel.: (01) 729 14 10 ali e-mail: zalozba@ciceron.si

internet: <http://www.ciceron.si/>

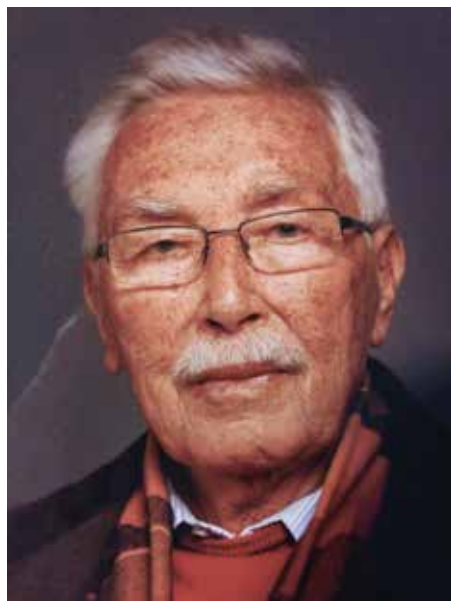
Miloš Poljanšek:

Kam se izgublja naš glas?

Minilo je že 70 let. Po koncu druge svetovne vojne sem bil že nekajkrat tukaj, na območju koncentracijskega taborišča Neuengamme. V teh 70 letih smo nekdanji taboriščniki tega koncentracijskega taborišča doživeli že marsikaj: delitev Evrope, pa vnovično povezovanje številnih držav v združeno Evropo, veliko krizo, ki je zavrla razvoj, več vojaških spopadov in političnih preobratov ...

Meni pa se spomin vrača v leto končanja druge svetovne vojne, v leto osvoboditve za narode Evrope in v leto poraza nacifašizma, v čas zmagoslavja, ki je prinesel tudi prenekatero maščevanje.

Doma sem z obrobja Balkana, iz krajev, kjer v dolgi zgodovini ni bilo veliko obdobja ustvarjalnega miru. Stoletja so nam gospodarili Habsburžani, avstro-ogrski politični dualizem pa ni bil

ravno naklonjen slovanskim narodom. Germanizacijska ekspanzionistična politika, tako imenovani Drang nach Osten, je bila neustavljiva.

Združitev jezikovno, versko in razvojno različnih narodov Balkana, pa idejne delitve znotraj narodov Italije, Španije in nazadnje nacistična ideja o večvrednosti germanske rase so nazadnje sprožili strašno tragedijo – drugo svetovno vojno. Z njo pa so se vrstile nestrpnosti osvajalcev in privedle do nepojmljive grozote nemških koncentracijskih ta-

borišč in do milijonov civilnih žrtev. Ni treba znova poudarjati, da je bilo največ žrtev med preprostim prebivalstvom. Posledice pa odmevajo še v današnji čas. Trije najpomembnejši apokaliptični jezdecji še vedno strašijo Evropo in svet: rasa, masa in »kasa«.

Verska in ideološka nasprotja niso bila samo stvar srednjega veka. Živa so tudi danes od Bližnjega vzhoda do Afrike in drugih koncev sveta ... Vlada pa nam kapital in velike države pritiskajo na majhne. To je resničnost.

In kako se obnašajo mladi?

Mi, ki smo preživeli holokavst, smo verjeli, da bodo naše hude izkušnje pretresle svet in zaustavile nevarne delitve. V imenu mrtvih sotrpinov smo se zaklinjali: svoboda, mir, sožitje! A ne vem, kam se izgublja naš glas.

Naj ponovim nekaj verzov velikega slovanskega pesnika, dr. Franceta Prešerna, ki jih je zapisal sredi 19. stoletja in so danes himna naše mlade države:

*Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat dan,
da koder sonce hodi,
preprij iz sveta bo pregnan.
Da rojak prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak!*

Tudi jaz za demokracijo in njene vrednote, za svobodo vsem ljudem, za mir in sožitje vedno zastavim svojo besedo. Pokopljimo svoje predsodke do razlikosti in storimo več proti neupravičenim socialnim razlikam, za to, da bodo vsi ljudje imeli dostop do pitne vode in da se odločno upremo militantnim skrajnežem vseh vrst. To pa je mogoče le ob spoštovanju sočloveka. Svet si za služi več sodelovanja in miru! ■

Ni treba znova poudarjati, da je bilo največ žrtev med preprostim prebivalstvom. Posledice pa odmevajo še v današnji čas. Trije najpomembnejši apokaliptični jezdecji še vedno strašijo Evropo in svet: rasa, masa in »kasa«.

NEBOGLJENA

*Temno je! V jutro vstaja nebogljen.
Zasliši jok in krike se boječe,
trop črnih psov ji v hišo vdre grozeče,
so prošnje matere vse brez pomena.*

*Pošast, nevredna človeškega imena,
ni usmiljena do deklice ječeče.
Jekne strel, solza ji z oči priteče
ihtenje tiho sliši le kamnita stena:*

*»Mama, krogla me tišči svinčena,
skeli me lice od krvi rdeče,
duši me dim od hiše nam goreče.*

*Mračni se, mama, roka je ledena,
še zadnjič bi objela te ljubeče.»
Izdahne mlada, komajda rojena.*

Janko Sever

Sonja Zabrc Vrščaj:

Moj spomin na božič 1943

Ob bližajočih se božičnih in novoletnih praznikih se vse pogosteje spominjam božiča leta 1943, ko je bila vojna na naših tleh v največjem razmahu. Predvsem mladi na terenu smo pogosto razmišljali o tem, kako bi pomagali partizanom in kako bi jim polepšali praznike.

Ob bližajočih se božičnih in novoletnih praznikih se vse pogosteje spominjam božiča leta 1943, ko je bila vojna na naših tleh v največjem razmahu. Predvsem mladi na terenu smo pogosto razmišljali o tem, kako bi pomagali partizanom in kako bi jim polepšali praznike.

In tako smo v organizaciji Zveza slovenske mladine sklenili, da za vsakega partizana pripravimo poseben prazničen paket. Glavni nosilci te ideje smo

la priboljške, pletla tople nogavice in rokavice ... Dogovor je bil, da morajo biti v vsakem paketu nekaj prazničnega peciva, toplo oblačilo in posebna čestitka – dekleta smo jo napisala za neznanega partizana, ki bo naš paket dobil. Predvsem s čestitko smo hoteli dokazati partizanom, da tam v gozdu in snegu niso sami, da smo tudi mi v mislih z njimi. Tako smo jim želela dvigniti moralo.

Seveda je bilo te pakete treba nekje zbirati, z zbirnega mesta pa naj bi jih

Še vedno pa jih je veliko ostalo pri nas doma. Ne da bi kaj dosti razmišljali, smo jih znosili na podstrešje, ki pa je bilo dostopno le s senika. To seveda ni bilo posebno varno skrivališče, a za kaj drugega ni bilo časa. Sovražniki, ki so vkorakali v vas, so po vasi iskali primerno mesto, od koder bi usmerili

Dogovor je bil, da morajo biti v vsakem paketu nekaj prazničnega peciva, toplo oblačilo in posebna čestitka – dekleta smo jo napisala za neznanega partizana, ki bo naš paket dobil.

bili člani mladinske organizacije, predvsem dekleta, saj so ženske na našem območju zelo aktivno sodelovale. Pokojni Lado Pahor, takratni sekretar pokrajinskega komiteja Skoja, je nekoč zapisal, da so ženske »podpirale v osvobodilnem boju več kot tri vogale«.

Tako smo v decembrskih dneh leta 1943 po vsej Primorski začeli zbirati material in pripravljati pakete za partizane. V nekaterih družinah so sami pripravili celotno vsebino paketa, druge so dekleta na vasi skupaj pek-

nato z vozovi odpeljali na dogovorjena mesta. V rajonu Sežana, kjer sem bila doma, smo se dogovorili, da bomo pakete zbirali pri nas doma. In tako se je pri naši hiši dan pred božičem zbralo več kot 400 paketov.

Takrat pa smo izvedeli, da se vasi približujejo Nemci, ki so nameravali presenetiti partizane pri božični maši v tomajski cerkvi. Ukrepati je bilo treba hitro: del paketov smo raznesli po posameznih hišah v vasi, kjer so jih gospodinjice skrile, kakor so vedele in znale.

strojnice na tomajsko cerkev. Glede na položaj naše hiše in cerkve je bilo naše podstrešje naravnost idealno. Strah se nam je vsem zajedel v kosti.

Naša velika sreča je bila, da je imelo naše podstrešje okno obrnjeno na drugo stran, proč od tomajske cerkve, in torej ni bilo primerno za postavitve strojnic. To nas je rešilo, saj bi v nasprotnem primeru odkrili pakete na podstrešju. Kaj bi to pomenilo za našo hišo, za nas in za vso vas, si lahko le predstavljamo. Ker Nemci niso našli primerne mesta, pa tudi partizanov niso odkrili, so se umaknili nazaj v postojanko v Sežani. Vsa vas si je oddahnila zaradi prestanega strahu, mi pa smo spet zbrali pakete in jih pripravili za odvoz k partizanom.

Takšne in podobne nevarnosti so bile prisotne ves čas, saj smo na terenu aktivno pomagali partizanom in bili v nevarnosti, da nas odkrijejo. A vendar to ni omajalo naše odločenosti, da se bojujemo za osvoboditev in priključitev našega ozemlja svobodni Sloveniji. Predvsem mladi smo bili pri tem najbolj odločeni in dejavni. Bili smo namreč prepričani, da nam nihče ne more vzeti naše ljubljene domovine in našega jezika, zaradi česar smo v dolgih letih tako veliko pretrpeli. ■

Višnja Gora z okolico v času kapitulacije treh držav (1941–43–45)

Druga: kapitulacija Italije

Po izkrcaju zavezniških sil na Siciliji in po pričakovani kapitulaciji Italije je vodstvo NOV Slovenije sklenilo, da se v Ljubljanski pokrajini zberejo vse slovenske partizanske brigade, tudi iz slovenskega Primorja, Gorenjske in Štajerske. Na Dolenjskem in Notranjskem naj bi bila skoncentrirana močna partizanska sila, ki bi bila zmožna razorožiti italijansko vojsko in onemogočiti MVAC, da bi se polastila italijanskega orožja in oblasti. V enotah NOV Slovenije je bilo tako ob kapitulaciji Italije približno šest tisoč borcev, kar je sicer desetkrat manj, kot je bilo italijanske vojske v Ljubljanski pokrajini, ali skoraj toliko, kot je bilo pripadnikov MVAC, ki je imela konec julija 1943 v 107 postojankah 6.134 vaških stražarjev.

// PIŠE: **Franč Godeša** //

Umik italijanske vojske iz Višnje Gore

Med vojno je bilo v Višnji Gori v stavbi sodišča, na starem gradu, v zgradbah okrog železniške postaje, pred železniškim predorom pod Peščenikom in v bunkerjih pred železniškim mostom v Veliki Loki približno 500 italijanskih vojakov. Postojanka MVAC – Prostovoljna protikomunistična milica, je bila od oktobra 1942 na Polici pri Višnji Gori ter je ob razpadu Italije štela približno 150 moških, manjša posadka MVAC pa je bila tudi v Višnji Gori v stari Omahnovi hiši pri kolodvoru, kjer je bila sicer italijanska karabinerska postaja. Italijanska vojska je 9. septembra 1943 množično zapustila Višnjo Goro ter odšla v smeri Grosuplje in Ljubljane. Tudi legionarji iz Police in višnjegorski pripadniki MVAC so zapustili svoje postojanke in se umaknili proti Mlačevemu in Šentjurju, večji del proti Turjaku, manjši del, kakšnih 40 moških, pa je pod vodstvom Danila Capudra zasedel Boštanjski grad na Mlačevem.

Višnjo Goro je tako že izpraznjeno 10. septembra 1943 zasedla Cankarjeva brigada, ki je pred tem v Ivančni Gorici presenetila bataljon s približno 300 legionarji iz Stične, Temenice in Sela Šumberka, ki se niso umaknili z italijansko vojsko, ter jih razorožila. Polovica se jih je vključila v Cankarjevo brigado, preostali pa so odšli domov.

Prodiranje borcev Cankarjeve brigade je bilo za tiste čase dokaj neobičajno. Na takratno železniško postajo Stična (zdaj Ivančna Gorica) so se namreč pripeljali z vlakom iz Radohove vasi in takšno potovanje pozneje nadaljevali do Višnje Gore. Tu so imeli v mestu krajši postanek, nato pa so nadaljevali pot, znova z vlakom do Mlačevega, kjer so napadli posadko MVAC v Boštanskem gradu, ki pa se ji je uspelo pod

Iz višnjegorskega rajona je pozneje na zboru odposlancev slovenskega naroda v Kočevju pripadla učitelju Edu Turnherju - Primožu iz Višnje Gore dolžnost, da je za predsednika delovnega predsedstva predlagal Bogdana Osolnika, ki je kočevskemu zboru tudi predsedoval.

zaščito megle umakniti. Med pripadniki Cankarjeve brigade so bili tudi že »enodnevni mobiliziranci MVAC« iz Stične, ki so prav tako napadli svoje donedavne vaške stražarje v gradu. Vendar v tem napadu tedaj na nobeni strani ni bilo smrtnih žrtev, pač pa so partizani izpraznjeni grad pred odhodom v smeri Grosuplje požgali.

Partizanska oblast v Višnji Gori
Ljudstvo je izkoristilo razpad Italije in začelo podirati obstoječe bunkerje

in barake ter se oskrbovati z lesom, pločevino in stvarmi, ki jih je zapustila italijanska vojska, tako z orožjem kot z živili, ki so bila uskladiščena v stavbi sodišča, z vojaškimi oblačili in odejami. Vendar pa je to brezvladje hitro prenehalo, kajti oblast je prevzel rajonski odbor Osvobodilne fronte, ki so ga sestavljali domači aktivisti OF in predstavnik partizanske vojske Rado Pušenjak - Prlek, ki je postal nekakšen »partizanski župan«.

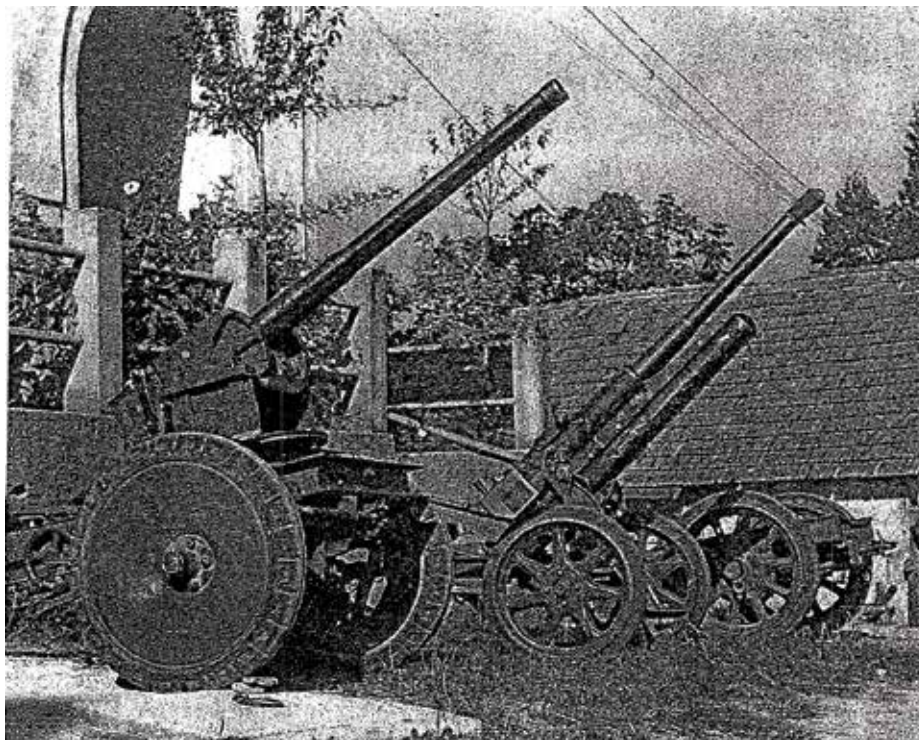
Glavni štab NOV in POS in izvršni odbor OF sta 11. septembra 1943 objavila razglas o splošni mobilizaciji moških od 17. do 45. leta starosti in razglas o razpisu volitev v zbor odposlancev slovenskega naroda. Kot piše Novomeščan Bogdan Osolnik v svoji knjigi Z ljubeznijo skozi surovi čas, je kot inštruktor izvršnega odbora OF, odgovoren za stiško okrožje OF, nekoč po 15. septembru prikolesaril iz Stične v Višnjo Goro. Tu se je povezal z Ivom Krevsom, sekretarjem rajonskega odbora OF, in sklicano je bilo ljudsko zborovanje, na katerem je bilo na javnih volitvah izvoljenih šest odposlancev za zbor odposlancev slovenskega naroda za rajon Višnja Gora. V stiškem okrožju je bilo tedaj izvoljenih 61 odposlancev, po odločitvi izvršnega odbora OF se je nji-

hovo število pozneje glede na število prebivalcev v posameznem območju znižalo na 35. Iz višnjegorskega rajona je pozneje na zboru odposlancev slovenskega naroda v Kočevju pripadla učitelju Edu Turnherju - Primožu iz Višnje Gore dolžnost, da je za predsednika delovnega predsedstva predlagal Bogdana Osolnika, ki je kočevskemu zboru tudi predsedoval.

Naloga rajonskega odbora v Višnji Gori je bila tudi priprava mobilizacijskega spiska moških krajanov za mobilizacijo,

ki jo je izvajala Cankarjeva brigada. Ta je na širšem območju od Trebnjega do Škofljice samo v enem tednu mobilizirala približno 1.550 ljudi, od tega 519 na stiskem območju OF.

Poleg mobilizacije in volitev so bile nato poglavitne naloge rajonskega odbora ustanovitev gospodarske komisije, popis surovin in hrane v trgovinah, popis živine in mlinov ter preskrba partizanske vojske in prebivalstva s prehrano. Skojevke so organizirale pionirsko organizacijo, izvajale so se vaje za kulturne nastope na mitingih in priprave na šolski pouk.

Zaplenjena italijanska topova pred cerkvijo v Višnji Gori

Partizanska oblast se je zavedala, da vojna še ni končana, zato so začeli uničevati pomembnejše komunikacijske objekte. Tako je bil 17. septembra 1943 miniran in delno porušen 180 metrov dolg železniški viadukt v Veliki Loki med Višnjo Goro in Žalno in z železniško kompozicijo zatrpan železniški predor pod Peščenikom v Višnji Gori. S tem je bil na tem odseku dolenjske železnice do konca vojne onemogočen železniški promet. Pripadniki narodne zaščite in civilno prebivalstvo so bili mobilizirani za prekopavanje pomembnejših cest na višnjegorskem območju.

Zaradi preteče nevarnosti nemškega vdora na osvobojeno ozemlje je Glavni štab NOV in POS 25. septembra leta 1943 tudi izdal odredbo o popolnem uničenju železniških prog na osvobojenem ozemlju. Komandam

področij in divizijskemu štabu je bilo ukazano, da se brezpogojno v celoti uničita obe progi Ljubljana–Novo mesto–Metlika in Ljubljana–Kočevje. Dosledno naj se zatrpajo vsi predori, porušijo vsi železniški objekti, dvignejo tračnice in pragovi ter zažgejo, uničijo naj se lokomotive in vagoni. Civilnemu prebivalstvu pa je treba rušenje obrazložiti na mitingih in s posebnimi letaki, da se vse to izvaja zaradi pričakovane vdora nemške vojske na osvobojeno ozemlje. Do nemškega vpada v Višnjo Goro pa je prišlo že nekaj dni pred tem.

Nemško bombardiranje Višnje Gore

22. septembra 1943 ob 11.30 je z dolenjske strani z letališča Cerklje ob Krki priletelo šest nemških štuk – strmoglacev in odvrlo na mesto 18 bomb, težkih od 100 do 150 kilogramov. Popolnoma uničenih je bilo pet poslopij, večina ostalih, vključno z osnovno šolo, pa poškodovanih. Takoj je bilo ubitih sedem civilistov, dva pa sta bila težko ranjena, tako da sta kmalu zatem umrla. Med žrtvami so bili tri ženske in dva otroka, rojena leta 1941 in 1942.

Popoldne okrog tretje ure je enota približno 80 nemških vojakov s severne strani (iz smeri Litije), oborožena z dvema tankoma, enim oklepnim avtomobilom in dvema protitankovskima topovoma, začela obstreljevati mesto in ga dodatno razrušila. Zatem so Nemci

vdrli v mesto, kjer so uničevali šolsko poslopje, v katerem so našli nekaj orožja in streliva, v Omahnovi trgovini pri kolodvoru pa so naropali za dva voza moke in drugih živil, kar vse so pozno popoldne odpeljali s seboj, ko so se umaknili proti Leskovški planoti in na svoje izhodišče v Šmartno pri Litiji.

V času bombardiranja v Višnji Gori ni bilo partizanskih enot, aktivisti pa so se umaknili v smeri Polzevega. Vprašanje je, zakaj so se Nemci odločili po Šentjerneju in Novem mestu, ki so ga napadli 14. septembra, bombardirati prav Višnjo Goro. Odgovor je lahko v naslednjem: po pripovedovanju prebivalcev iz vasi Leskovec, od koder je potekal napad na Višnjo Goro, naj bi bil med nemškimi vojaki tudi neki Slovenec iz Celja – nemški mobiliziranec, ki naj bi pripovedoval, da so Nemci dobili podatke, da je v Višnji gori od 500 do 800 partizanov ter da je tam višji štab. To je bilo sicer dejansko mogoče v dneh po 10. septembru 1943, ko so se partizanske brigade ustavljale v Višnji Gori na poti proti Turjaku, kjer so potekale bitke z enotami MVAC, in ko so se na trgu zbirali mobiliziranci. Nad mestom je v tistih dneh tudi večkrat krožilo dvokrilno letalo s spuščnimi kolesi, pozneje imenovano »Rupnikova štoklja«, ki je lahko fotografiralo množico pod seboj.

Po bombardiranju do domobranske zasedbe

Družine, ki so jim bile hiše porušene, zlasti ženske in otroci ter starejši prebivalci Višnje Gore, so si nato poiskale zatočišče pri svojih sorodnikih in znanjih v okoliških vaseh. Začelo se je tudi prekrivanje ostrejših, velike težave pa so povzročala razbita okna, ker nikjer ni bilo mogoče dobiti okenskih stekel. Šolsko poslopje je bilo tako poškodovano, da v njem ni bilo mogoče organizirati pouka, zato se je v oktobru 1943 začel pouk v Codellijevem gradu ter v gostilniških prostorih in po stanovanjih učiteljc. Že imenovani predsednik rajonskega odbora OF je v tistem času sporočil okrožnemu odboru OF Grosuplje, da pouk v Višnji Gori obiskuje le tretjina učencev.

Svobodno ozemlje je trajalo do velike nemške ofenzive v prvih dneh novembra 1943, nato pa je postalo pozimi in spomladi 1943/44 prehodno ozemlje za partizansko in domobransko vojsko, ki je Višnjo Goro zasedla 28. maja 1944 ter se tu obdržala vse do 6. maja 1945. ■

Razmere v Brkinih in Istri pred in med vojno

Upor je bil samoumeven

Odpor proti krivični priključitvi slovenskega Primorja in Istre k Italiji je bil med primorskim ljudstvom prisoten ves čas med obema svetovnjima vojnoma. Vrstile so se razne oblike upora kmetov, delavcev in inteligence. Italijanska oblast je ukinjala slovenske zavode, podjetja in druge institucije in odpravila pravice, ki jih je avstro-ogrska oblast še dopuščala, na primer pouk v šolah v nacionalnem jeziku.

// PIŠE: **Lojze Maslo Stjenka** //

Prvo nedeljo v septembru leta 1919 so se vaščani Ostrožnega Brda uprli italijanskim alpinom s kamenjem, koli, orodjem in tudi s puškami, ki so jim jih odvzeli, in jih pognali v beg iz vasi. Italijanski oblastniki so vas poimenovali »Monte forte del Timavo«, kar pomeni neosvojljiva trdnjava. Uporni duh se je širil po vsej deželi pod Snežnikom, Slavnikom, Vremščico in drugje.

Na Ostrožnem Brdu se je leta 1935 zbralo približno 40 nabornikov, ki so se odločili za beg v Kraljevino Jugoslavijo, da bi se izognili režimskemu osvajačnemu pohodu v Abesinijo. Fante je vodil čez mejo Anton Gržina iz Vrbe, ki so ga čez nekaj let italijanski fašisti v Rimu obsodili in ga leta 1941 ustrelili. Prav ti naborniki so bili na začetku NOB leta 1941 v prvih vrstah kot udeleženci in organizatorji OF v slovenskem Primorju. Izvršni

odbor OF Slovenije in Centralni komite partije sta sredi leta 1941 poslala na to območje svojega delegata Ervina Dolgana - Janeza kot organizatorja upora v slovenskem Primorju in Istri. Pri svojem delovanju si je med drugim izbral izhodiščno bivališče pri Maslovi družini, ki je bila že prej od vsega začetka delovanja OF vključena v organizirano uporniško dejavnost proti fašistični okupaciji. Znale družine, ki so bile na Brdu vključene v OF, so še Medved-Gujevi, Kaluža-Paškovi in številne druge, katerih sinovi so se kot naborniki uprli italijanski osvajačni vojni v Etiopiji.

Odzivi na vojno in prve akcije

Spopadi in fašistični osvajačni pohodi so vodili v začetek druge svetovne vojne in v skorajšnjo kapitulacijo bivše Jugoslavije. In tudi ob tem dogodku so se Ostrožani, Brkinci in Primorci odzvali pozivu Osvobodilni fronti in

Borci Južnoprimorskega odreda na začetku leta 1943, med njimi komandant Drago Maslo, Dušan Primc, Tone Korenčan Tarzan, Fanika Črnugetlj, Franc Segulin – Boro in drugi. Lojze Maslo je drugi z desne v zadnji vrsti.

oboroženemu boju zoper fašistično in nacistično okupacijo Slovenije. Med prvimi organizatorji, ki so prinesli vest o oboroženem upor, literaturo in orožje v Brkine, je bil Franc Maslo. Prav tako je bil med prvimi, ki so na Javorniku avgusta 1941 sprožili prve strele na karabinjerja in žandarja skupaj s Stankom Trudnom. Že v oktobru pa je Franc Maslo izvedel skupaj s Francem Benčanom uspešno oboroženo akcijo na mejne financarje na Javorniku, v kateri sta padla dva financarja.

Večjo in odmevno sabotažno akcijo sta izvedla Ervin Dolgan in Karlo Maslo na železniški progi pri Kilovčah 28. oktobra 1941, ko sta iztirila vlak z nemškimi piloti. Slovenski poročevalec je poročal o 70 mrtvih nemških pilotih in 200 ranjenih, kar je odmevalo vse do Rima in Berlina. Oborožene akcije Dolganove skupine so se nadaljevale tudi v leto 1942. Brkini so postali zibelka primorskih partizanov.

V marcu leta 1942 se je na območju Brkinov pod Ostrožnim Brdom v Šmagorski dolini oblikoval polbataljon iz Greifove in Špacapanove partizanske čete. Večji spopad z italijan-

vilne domačije in vasi. V Rimu so se vrstili fašistični procesi zoper Primorce, med katerimi je bil največji proti partizanski skupini »bratje Maslo« v Rimu v juniju leta 1942. Na glavo komandirja Brkinske čete Karla Masla-Draga so fašisti razpisali visoko denarno nagrado sto tisoč lir. Prav

Spopadi in fašistični osvajalni pohodi so vodili v začetek druge svetovne vojne in v skorajšnjo kapitulacijo bivše Jugoslavije.

tako je bila tri dni zatem razpisana velika nagrada na glavo komandirja Trnovske partizanske čete, Janka Premrla - Vojka.

Med roško ofenzivo so konec julija leta 1942 z Notranjskega v Brkine poslali Smeljev bataljon z namenom, da se ustanovi Primorski partizanski odred. Žal pa je bataljon že na jugoslovansko - italijanski meji naletel na sovražno italijansko vojsko, ki ga je zasledovala vse do Brkinov. Med Preložami in Čeljami se je pričel spopad z Italijani, ki so bili v veliki premoči. V spopadu je padel en borec. Ko so se

Nastanek novih partizanskih enot

OF je imela pomembno vlogo pri organizaciji oboroženega boja proti italijanskemu okupatorju in tudi skrb za razvoj in delovanje partizanskih enot na Primorskem. Tako je bil 10.

avgusta na Vodich pri Vitovljah nad Ozeljanom organiziran zbor Prvega primorskega partizanskega bataljona Simona Gregorčiča, v katerega sestavu so delovale štiri čete (dve Vipavski, Brkinska in Tolminska) in dve partizanski skupini (Kraška in Briška). Po dveh mesecih, 22. oktobra 1942, pa je bil na vipavskih Brjah ob kadrovske vključitvi izkušenih borcev iz Notranjskega odreda oblikovan Soški odred s tremi bataljoni: Tolminskim, Vipavskim in Kraškim. V Kraškem bataljonu so na jugu Primorske delovale Brkinska, Kraška in Pivška četa. Na pomlad leta 1943 sta bili ustanovljeni še Gregorčičeva in Gradnikova brigada. Brigada Simona Gregorčiča je izvedla svoj zgodovinski pohod v Slovensko Benečijo spomladi leta 1943.

Glavni štab je poleti leta 1943 združil glavnino Gregorčičeve in Gradnikove brigade v 3. slovensko narodnoosvobodilno udarno brigado Ivana Gradnika. Ta je bila pred kapitulacijo Italije poklicana na Dolenjsko, preostali borci pa so tvorili na novo imenovano partizansko enoto Primorski odred, ki je ostal na Primorskem. Na območju Istre, Brkinov in Pivke je delovalo le nekaj kurirskih postaj in manjša skupina borcev, ki je okrevala po bitki na Kozjanah 13. marca 1943.

Italijanska kapitulacija 8. septembra 1943 je za NOB in Primorce pomenila zmago nad 25-letno fašistično tiranijo. Italijanska motorizirana okupacijska vojska je že od julija 1943 premikala svoje enote iz jugovzhodne Evrope v smeri jugoslovanskega zaledja Jadranske obale, proti Reki in Trstu. Po vojaški cesti nad Reko (Gornje Jelenje) so elitni polki italijanske motorizirane vojske 1. hitre divizije Eugenio di Savoia neovirano prodirali proti Rupci. ■

Na Ostrožnem Brdu se je leta 1935 zbralo približno 40 nabornikov, ki so se odločili za beg v Kraljevino Jugoslavijo, da bi se izognili režimskemu osvajalnemu pohodu v Abesinijo.

sko vojsko in policijo je doživel 18. aprila leta 1942 na Nanosu, v katerem je utrpela Greifova četa veliko izgub – devet padlih in enajst ujetih borcev.

Upor se je širil

Po bitki na Nanosu so Brkinci na Suhorskem gradu 20. aprila ustanovili Brkinsko četo. Drzne bojne akcije spomladi in poleti 1942 so ponesle plamen upora po vsej pokrajini. Kljub krutim represalijam nad borci, aktivisti in prebivalstvom fašistom ni več uspelo zavezati bojnega delovanja Brkinske čete, ki je svoje delovanje razširila na območje vse od Snežniških gozdov, Notranjske, Krasa, slovenske in hrvaške Istre pa do Trsta. Fašisti so leta 1942 v Brkinih ustrelili ali obesili več deset talcev, odvedli v zapore in v internacijo približno 750 simpatizerjev in aktivistov OF, požgali šte-

borci bataljona ob povratku umikali proti Loški dolini, pa je v snežniških gozdovih prve dni avgusta padel njihov komandant Slavko Kovač-Smeli.

Znano je, da je fašistični vodja Benito Mussolini osebno spremljal potek roške ofenzive, ki so jo začeli Italijani s štirimi divizijami in več kot 65.000 vojaki in se je sredi poletja leta 1942 začela na Notranjskem in se širila preko Notranjskega na Dolenjsko proti Kočevskemu rogu. Sovražna ofenziva je bila uničujoča za slovenske vasi v Brkinih, Notranjskem in Dolenjskem (požigi vasi, poboji talcev, množične aretacije aktivistov in simpatizerjev OF ...). A so kljub vsemu ostali partizani moralni in dejanski zmagovalci. V bojih prekaljene partizanske brigade so se po tej ofenzivi večale in postajale močnejše. Bolj kot kadarkoli prej smo se v boju za svobodo enotni Slovenci zavedali svojih korenin.

Okroglice/Sevnica:

Lepo nedeljsko dopoldne je 20. septembra številne krajanje iz Sevnice, Krškega, Brežic, Novega mesta, Hrastnika, Rimskih Toplic in Laškega privabilo na s soncem obsijano vznožje Lisce, na Okroglice, kjer je bila slovesnost ob spomeniku padlim kurirjem TV S5.

Slovesnosti so se udeležili številni praporščaki, člani spominskih enot Duletove in Gorjanske čete, Prvega dolenskega partizanskega bataljona, Revirske spomske čete ter veterani vojne za Slovenijo in številni gostje. Navzoče je pozdravil župan občine Sevnica Srečko Ocvirk, ki je poudaril

pomen ohranjanja spominov na našo preteklost. Kot slavnostni govornik je zbrani množici opisal dogajanje tistega časa Milan Gorjanc, član predsedstva ZZB za vrednote NOB. Poudaril je prvine OF, predvsem boj za resnično ljudsko demokracijo, ki je še kako pomembna tudi za današnji čas.

V kulturnem programu so sodelovali godba Blanški vinogradniki, folklorna skupina Spomin DU Sevnica, pevska skupina U3 Sevnica in otroci Osnovne šole Sava Kladnika Sevnica, podružnica Loka.

S položitvijo venca smo se poklonili žrtvam, ki so padle na Okroglicah.

Besedilo in foto: Breda Drenek Sotošek

Hrastnik:

Člani ZB za vrednote NOB Hrastnik smo 24. septembra v galeriji Delavskega doma Hrastnik v počastitev 70. obletnice zmage nad fašizmom in nacizmom

pripravili razstavo na temo partizanskega tiska. Gradivo za razstavo je na ogled postavil naš član Zoran Klemen, ki je bogato zbirko takratnega tiska skrbno ohranjal vsa ta leta. Ogledali smo si lahko vse izdaje časopisa Ljudska pravica, brošure, plakate in letake za obveščanje naroda, zbirke pesmi ter zelo kakovostne ilustracije slikarjev Nikolaja Pirnata, Božidarja Jakca in Franca Miheliča v črno-beli tehniki. V pogovoru je tovariš Zoran predstavil svojo zbirko in zgodovino tiska v partizanski tiskarni v Kočevskem rogu, ki je vse od leta 1941 do 1945 delovala v strogi ilegali. Opisal pa nam je tudi svoj odhod v partizane in kako se je znašel na seznamu za delo v tiskarni, kjer je deloval od leta 1944 pa vse do osvoboditve.

Besedilo in foto: Danijela Kovač

Moravice v Gorskem Kotarju:

Kot vsako leto smo se tudi letos na začetku oktobra poklonili spominu na padle borce IX. kočevske brigade v Gorskem kotarju. Brigada je v sestavi

XVIII. divizije in po odredbi glavnega štaba NOV Slovenije odšla 20. novembra 1943 v Gorski Kotar na pomoč 13. primorsko-goranski diviziji, saj je bil varnostni položaj Gorskoga kotarja in slovenskega osvobojenega ozemlja na jugu močno oslabilen. Brigada se je vrnila v Slovenijo 16. februarja 1944. V trimesečnem bojevanju predvsem z ustaši, manj z Nemci, se je spopadla še z izredno slabimi vremenskimi razmerami in s pomanjkanjem hrane. Padlo je tudi veliko borcev, ki so pokopani v skupni grobnici na pokopališču v Moravicah.

Ob polaganju venca, cvetja in prižiganju sveč je navzoče nagovoril Jože Novak, predsednik pokrajinskega sveta ZB. Srečanja so se udeležili tudi člani odbora X. ljubljanske brigade, nekaj domačinov in člani ZB iz Kočevja z manjšim avtobusom.

Jože Oberstar

Črnomelj:

Slovesnosti so se ob spomeniku padlim v NOB na Gričku v Črnomlju 31. oktobra udeležili predstavniki vseh treh belokranjskih občin na čelu z župani vseh treh belokranjskih občin, predstavniki Zveze borcev za vrednote NOB in veteranskih organizacij, številne Belokranjke in Belokranjci ter častna straža Slovenske vojske. Slavnostni govornik Darko Zevnik, metliški župan, je ob počastitvi spomina na žrtve vojnega nasilja med drugim poudaril tudi trenutno gospodarsko in razvojno zapostavljenost Bele krajine, ki ne prosi

za pomoč, temveč opozarja le na enakopravno obravnavo na državni ravni. Kulturni program, ki ga je povezovala Eva Starašinič, so oblikovali MPZ Samospev iz Črnomlja, recitatorji iz Osnovne šole Mirana Jarca in Godba na pihala Črnomelj.

Besedilo in foto: Bogdan Perko

Slovenska Bistrica:

Predstavniki Območnega združenja slovenskih častnikov in Območnega združenja borcev za vrednote NOB Slovenska Bistrica smo ob dnevu spomina na mrtve v kraju Rečica ob Savinji položili cvetje in se poklonili spominu na pokojnega generala Ivana Dolničarja, našega častnega člana.

Karl Mali / Foto: Jelka Kropec

Gročana/Italija:

Na začetku novembra so Kulturno društvo Krasno polje Gročana, Pesek in Draga ter občina Dolina pri Trstu pripravili slovesnost ob 40. obletnici postavitve spomenika padlim iz Gročane in Peska. Proslavo so povezali s 70. obletnico konca druge svetovne vojne in zmage nad fašizmom in nacizmom ter osvoboditve. Po pozdravnem nagovoru predsednice društva Zaira Vidau in dolinske občinske odbornice Franke Žerjal je sledil govor predsednice pokrajinskega odbora VZPI - ANPI Stanke Hrovatin. Sklepni del slovesnosti je oblikoval Tržaški partizanski pevski zbor Pinko Tomažič. Proslave se je

udeležil tudi nekdanji partizan Drago Slavec iz Doline, ki je leta 1975 sodeloval pri postavitvi spomenika.

Silvana Dobrila / Foto: Sergio Paoletti

Ljubljana:

Kot vsako leto smo tudi letos 1. novembra člani krajevnega odbora ZB za vrednote NOB in člani Društva civilnih invalidov vojn Slovenije, Ljubljana, položili vence in prižgali sveče na spomeniku padlih borcev ob Potrčevi ulici na Starem Vodmatu v Ljubljani. Krajši nagovor je imel predsednik KO ZB za vrednote NOB Radmilo Oroz, ki je poudaril, da 48 prebivalcev Starega Vodmata, ki so dali življenje za svobodo domovine, ne smemo nikoli pozabiti, še posebej ne danes, ko fašizem v domovini in vsej Evropi spet dviga glavo. Slovesnost je s kulturnim programom pospremil mešani pevski zbor Mlada srca pod vodstvom dirigenta Janeza Sterleta.

Radmilo Oroz

Tolmin:

Že dvakrat so neznanci oskrunili spominsko znamenje pri sotočju Soče in Tolminke. Znamenje je postavljeno v spomin na ustreljene domačine: Marijo Klinkon, Oskarja Kovačiča in Jožefa Bajta, ki so 16. avgusta 1944 izpeljali drzno akcijo v domobranski postojanki v Tolminu. Takrat so močno poškodovali stavbo, da ni bila več primerna za uporabo. Sama akcija je močno odmevala med domoljubi.

Nemci so po akciji pritiskali na ovaduhe, ki so domače junake izdali. Vse tri so Nemci in domobranci aretirali, Klinkonovo hišo oropali, Marijo pa med zaslišanjem strahovito mučili. Odpeljali so jih kakšen kilometer iz Tolmina proti sotočju in jih 30. avgusta pri seniku ustrelili. Tam so pozneje postavili spominsko znamenje.

Oskrunitve znamenja so se neznanci lotili že dvakrat. Enkrat so odbili medeninasto zvezdo in skoraj vsa imena žrtev. Območno združenje ZB za

vrednote Bovec, Kobarid, Tolmin je financiralo popravilo znamenja, vendar so ga neznanci vnovič oskrunili. Spet jim je bila v napoto zvezda. V združenju so se zdaj odločili zvezdo vklesati v kamen in tako onemogočiti nepripravljenost takšna nekulturna dejanja. Popravilo so opravili prejšnji mesec. Na fotografiji: Vojko Hobič, predsednik kobariške borčevske organizacije, je vklesal zvezdo in znamenju povrnil pravo podobo.

V. H.

Dovje:

ZZB za vrednote NOB Dovje - Mojstrana in KS Dovje - Mojstrana sta ob dnevu spomina na mrtve pripravila žalno slovesnost v spominskem parku na Dovjem. Cvetje in sveče je delegacija odnesla v Drago in Begunje. V ime-

nu UO ZB za vrednote NOB Dovje - Mojstrana in KS Dovje - Mojstrana se zahvaljujemo učencem Osnovne šole 16. decembra Mojstrana; Ani, Hani Uli, Živi, Anžetu, Mihi, Maticu, Lovru in mentorici Poloni Žagar, mladincem KS Dovje - Mojstrana Matevžu, Primožu, Anžetu in Domnu, vsem članom vokalne skupine Triglavski zvonovi, da smo skupaj pripravili prirčno spominsko slovesnost. Zahvala velja vsem, ki so se prišli pokloniti mrtvim, kajti zavedajo se, da so krajani darovali svoje življenje na oltar domovine v različnih obdobjih in razmerah.

Zato bodimo, kar smo. Ne prezirajmo drug drugega, čeprav smo včasih razočarani in ogorčeni. Zavedajmo se, da je ljubezen do človeka večna, kakor je večna trava. In mi smo otroci veselja, nič manj, kot so drevesa in zvezde. Pravico imamo biti tu, zato prisluhnimo sočloveku in ohranimo mir v svojem srcu. Kljub žalosti, ki nas obdaja, kljub vsem izničenim sanjam je svet vendarle čudovit.

Besedilo in foto: Jože Mirtič

Hrastnik:

Planinsko društvo Hrastnik in Planinsko društvo Dol pri Hrastniku sta v sodelovanju z ZB za vrednote NOB Hrastnik odprli in pripravili planinsko pot Spominov NOB občine Hrastnik že leta 1981, ob praznovanju 40. obletnice vstaje slovenskega ljudstva in boja proti okupatorju. Pot spominov NOB je namenjena najširšemu krogu občanov vseh starosti, predvsem pa mladim, ki jim moramo ohraniti zgodovinska dejstva o dogodkih med NOB. Od leta 1981 pa do danes je to pot prehodilo kar 1995 pohodnikov, med njimi tudi učenci Osnovne šole narodnega heroja Rajka Hrastnik in Dola pri Hrastniku. Pot spominov NOB se začne v Muzeju, kjer je predstavljena celotna zgodovina NOB na območju Hrastnika in okolice, konča pa se na Dolu pri Hrastniku, v tamkajšnjem lokalu Društva upokojencev Dol pri Hrastniku.

V počastitev 70. obletnice zmage nad fašizmom in nacizmom in osvoboditve smo se v organizaciji obeh planinskih društev in ZB za vrednote NOB Hrastnik odločili, da Pot spominov obeležimo in pohode izpeljemo v štirih etapah. Prvo etapo smo organizirali 19. aprila in je potekala od muzeja preko Krnic, Kovka v Gore; druga etapa je bila 27. junija, na dan tradicionalnega pohoda in srečanja ZB za vrednote NOB na Kopitniku, kjer so se nam pridružile tudi vse veteranske in domoljubne organizacije v občini Hrastnik, ZB Trbovlje in ZB Zagorje. Ob kulturnem programu je več kot 400-glavi množici spregovoril Milan Kučan.

Tretja etapa pohoda je potekala 17. septembra od Zgornjega Breznega prek Zavrat do hiše Marinko, kjer so padli naši borci, od tam naprej pa pot vodi do Kala, kjer smo se ustavili pri spomeniku padlega kurirja Borisa Pusta in si ogledali kraj, kjer je delovala tiskarska tehnika pri Veligovšku. 17. oktobra pa smo končali še zadnjo etapo, ki je vodila prek Ane čez Ojstro do Katarine k domačiji pri Vrhurju, kjer so 1942 Nemci požgali domačijo, partizani pa so si zapeli internacionalo in si z zadnjimi naboji vzeli življenje. Cilj pohoda je bil v Domu krajanov Čee.

Predsednik ZB NOB Hrastnik Martin Mlinar in članica IO ZB NOB Hrastnik Božena Tušar sta vsem pohodnikom čestitala ter izročila priznanja in spominske značke za uspešno prehojeno pot. Med pohodniki so bili tudi vedno prisotni člani veteranskih organizacij Sever, častniki in veterani za Slovenijo ter člani obeh planinskih društev. Vse štiri etape je z nami prehodil tudi župan Hrastnika Miran Jerič.

Besedilo in foto: Danijela Kovač

Nova Gorica:

Na Miklavževo soboto je Območno združenje slovenskih častnikov Nova Gorica organiziralo tradicionalni, tokrat že 17. pohod Po poteh soške fronte. Zbralo se je skoraj 400 pohodnikov iz vse Slovenije iz različnih častniških organizacij, veteranskih in domoljubnih združenj. Zbrane je nagovoril pred-

sednik Območnega združenja častnikov Nova Gorica, kapitan fregate Stanko Dužič. Vodja pohoda je bil višji štabni vodnik Mitja Močnik, ki je zbranim orisal zgodovino tega območja, s poudarkom na prvi svetovni vojni. Na poučnem pohodu na trasi Ajševica–Loke–izvir Lijaka–Šmihel–Mandrija–Ajševica so pohodniki podrobno spoznali avstro-ogrsko vojaško letališče, ki je bilo na Ajševici v obdobju od leta 1915 do avgusta 1916, življenje pilotov, letališko infrastrukturo, namen letališča, delovanje letalskih enot in usodo letališča po zasedbi Gorice 7. avgusta 1916 in po vojni leta 1918. Za boljše predstavitev na cilju v vojašnici Ajševica pa je Močnik pripravil bogato

fotografsko in dokumentarno razstavo avstro-ogrskega letališča, ki so si jo pohodniki z veseljem ogledali. Na sliki: kolona pohodnikov v spodnji Vipavski dolini.

I. M. / Foto: Igor Mokorel

Vinharje:

V soboto, 5. decembra, sta Krajevna organizacija ZB Poljane in organizacijski komite za dražgoške prireditve pripravila pri Brdarju v Vinharjah srečanje v spomin na poljansko vstajo decembra leta 1941. Tako kot je bila takrat vstaja uvod v legendarni tridnevni boj Cankarjevega bataljona januarja leta 1942, je srečanje danes prvi dogodek v okviru prireditev Po stezah partizanske Jelovice, ki se bodo iztekle 10. januarja s spominsko slovesnostjo v Dražgošah.

V lepem zimskem vremenu se je srečanja udeležilo več sto ljudi, med njimi 60 pohodnikov, ki so v Vinharje zjutraj krenili iz Žirov in Poljan mimo nekaterih točk spomina na takratne in poznejše dogodke iz NOB v teh krajih. Poleg nagovora podpredsednice ZZB NOB Slovenije Ljubice Jelušič so

obiskovalce navdušili nastopajoči v kulturnem programu: od baritonista, domačina Mihe Križnarja, harmonikarjev, pevke Marjetke Popovski iz Izole do recitatorja Vojka Hobiča, ki je z interpretacijo pesmi Ota Vrhunca - Blaža Ostrovrharja počastil stoletnico rojstva tega znamenitega komandanta Škofjeloškega odreda, čigar zbirko Pesmi padlim borcem je letos škofjeloško združenje ponatisnilo.

V nadaljevanju so harmonikarji in pevke ter turistična kmetija pri Brdarju poskrbeli za dobro razpoloženje in počutje udeležencev. Med njimi je bila tudi 90-letna Malka Peternel, ki je na domači kmetiji pred 74 leti kuhala vstajnikom. Na fotografiji: Drago Štefe, predsednik organizacijskega pohoda Po stezah partizanske Jelovice, zgodovinar Martin Premk, Ljubica Jelušič, Manica Marija Ušeničnik in Marjetka Popovski, sedi Malka Peternel.

Milena Sitar

Ljubljana:

KO ZB za vrednote NOB Zadobrova - Sneberje je ob dnevu spomina na umrle pripravil tradicionalno spominsko slovesnost pri spomeniku žrtvam Črne roke ob reki Savi v Zadobrovi. Zbrane je nagovoril Tone Podobnik, podpredsednik ZZB za vrednote NOB Moste - Polje, posebej je pozdravil svojce 18 žrtev, ki so pred 71 leti svoje življenje končale na tem kraju. Predvsem mlaj-

še obiskovalce prireditve pa je spomnil na grozote druge svetovne vojne in strahote, ki jih je ta prinesla, in na vse žrtve: padle, talce, internirance in taboriščnike ter druge. »Vsi so imeli samo en cilj – zagotoviti si svobodo v svoji domovini,« je poudaril govornik. In v nadaljevanju obsodil vse tiste, ki omalovažujejo žrtve za svobodo in ki z različnimi drugačnimi razlagami želijo novo zgodovino, takšno, ki bi sodelovanje z okupatorji spremenila v domoljubno delovanje. »Mrtvih na strani okupatorjev ne moremo prištevati med padle za domovino, je pa prav, da so dostojno pokopani in se jih tudi spominjamo ter sočustvujemo z njihovimi bližnjimi,« je končal. V kulturnem programu je nastopila godba Ljubljanskih veteranov.

Foto: Breda Bizilj

Ofijan/Beneška Slovenija:

V vasi Flormi v občini Podbonesec v Beneški Sloveniji je sredi decembra potekala slovesnost ob odkritju spominske plošče vsem partizanom iz občine Podbonesec. Plošča stoji pred Lukovo hišo, na njej je dvojezični napis Tukaj častimo podboneške partizane.

Dolga leta so bili napredni Slovenci v Benečiji potisnjeni na rob dogajanja v družbi. To se v zadnjih letih popravlja. Njihove ideje in želje po ohranjanju spomina na težke dni partizanskih bojev in bojev za priznanje slovenskega jezika dobiva vse večjo veljavo. Slovesnost v odmaknjeni vasi je organiziral ANPI Nadiških dolin v sodelovanju z občino Podbonesec. Prisotnih je bilo veliko privrženecv spomina na NOB z obeh strani meje, tudi s prapori članov ZB iz Posočja. V pozdravnem nagovoru je župan občine Podbonesec Camillo Melissa povedal, da bo občina tudi v prihodnje finančno podpirala take priredi-

tve. V imenu province je svetnik Fabrizio Dorbolo poudaril pomen ohranjanja spomina na padle iz druge svetovne vojne. O velikem pomenu ustanavljanja partizanskih enot po kapitulaciji fašizma v Italiji in o partizanskih bojih v Beneški Sloveniji je spregovoril zgodovinar Gabrijele Donato.

Iz občine Podbonesec je v drugi svetovni vojni padlo dvanaest partizanov, ob bombardiranju Nemcev vasi Črni Vrh je umrla komaj sedemletna deklica. Z domov je bilo v občini Podbonesec pregnanih šestindvajset domačinov.

Besedilo in foto: Vojko Hobič

Vrtojba:

Vrtojbenci in Vrtojbeni se vsako leto s krajevnim praznikom poklonimo prvemu padlemu partizanu iz Vrtojbe, Emilu Bizjaku - Juriju. Letošnji krajevni praznik, ki smo ga praznovali 24. oktobra v Mladinskem centru Vrtojba, je bil drugačen. Spomin na bratranca svojega očeta je namreč z nami delila gospa Mimi Vižin. Tako smo izvedeli, da je Emil Bizjak - Jurij odšel v operativne partizanske enote, čeprav je bil invalid na eno nogo. Zadnjič pa so ga sorodniki videli, ko je pred zimo prišel v vas po topla oblačila.

Prisotne na prireditvi je najprej pozdravil predsednik Krajevne organizacije ZB za vrednote NOB Istvan Frančeskin in poudaril, da je bila NOB izhodišče in temelj za svobodno državo, v kateri danes živimo. Program je nadaljeval pevski zbor podružnične šole Vrtojba pod vodstvom Tatjane Marvin, na harmoniko pa jih je spremljala Katarina Tischer Gregorič. In prav zaradi njih, otrok, je treba najti rešitve za drugačen jutri, slediti poduku nekdanjih borcev, ki so našli moč, energijo, da so preusmerjali tok dogajanja, je med drugim v svojem slavnostnem nagovoru poudaril poslanec državnega zbor-

ra Republike Slovenije Matjaž Nemec. Težave in zapreke pa je treba sproti odpravljati s pogumom, odločnostjo in pozitivnim pogledom v svet, je bilo glavno sporočilo slavnostnega govornika. Kulturni program se je nadaljeval z vencem partizanskih pesmi v izvedbi Marjetke Popovski, Ženske vokalne skupine Danica in Moške vokalne skupine Sraka iz zamejstva pod vodstvom Patricka Quagiatta in ob spremljavi harmonikarja Manuela Visintina. Vse pesmi je povezovalo sporočilo: ne zanemarjajmo vrednot, zaradi katerih nas spoštujejo v svetu.

Besedilo in foto: Sara Krošelj

Ljubljana:

Konec novembra so se na tradicionalnem letnem srečanju zbrali člani Skupnosti internirancev Dachau (SID). Le še šest nekdanjih taboriščnikov se je udeležilo srečanja, kar je glede na njihovo visoko starost razumljivo, prišlo pa je veliko njihovih potomcev in drugih sorodnikov, ki spoštujejo žrtve svojih prednikov in si prizadevajo, da spomini na prestano gorje ne bi bili pozabljeni.

Boris Uzar, Albin Kobentar, Drago Šega, Danijel Brezic, Franc Stražičar in Aleksander Šimenc so se razveselili drug drugega, posebej pa jih je veselila množična udeležba mlajših članov skupnosti.

Predsednica SID Vesna Dobre je v svojem poročilu omenila delovanje v iztekajočem se letu, med drugim predvsem obisk na osrednji slovesnosti ob 70. obletnici osvoboditve taborišča Dachau maja. Dr. Andrej Ule je poročal o svojih aktivnostih delegata v mednarodnem komiteju taboriščnega odbora Dachau. Največ pozornosti pa je pritegnil osrednji gost, dr. Božo Repe. Ta se je v svojem nagovoru sprehodil skozi obdobje druge svetovne vojne, ki je Slovincem prineslo toliko gorja in izgubljenih življenj in hudo opustošenje domovine, in posebej opozoril na izseljene, izgnane in internirane zavedne Slovence. Opozoril pa je tudi na sedanje razmere naraščajočega sovraštva, šovinizma, nacionalizma, verskega totalitarizma in brezumja vseh oblik.

Za izjemen kulturni program so tokrat poskrbele članice godalnega kvarteta Glasbene šole Tržič: Katarina Miklavčič, Eva Iskra, Tajda Ulčnik in Ema Loy z mentorico Evo Dukarič ter Ronja Jakomin iz Glasbene šole Ptuj, ki je pravnikinja Antona Fajfariča, taboriščnika iz Dachaua. S prebiranjem svojih prispevkov pa so nastopili še člani: Božo Kramar, Doroteja Hrvatič, Milena Požar, Zdenka Fajfarič in Jelka Bremholc.

J. H.

Množična udeležba na osrednji slovesnosti ob zmagi nad fašizmom in nacizmom v Ljubljani, slavnostni govornik je bil Milan Kučan

Člani pihalne godbe Hrastnik na slovesnosti maja v Ljubljani. Njihovi člani so skupaj z borci vkorakali v Ljubljano tudi maja leta 1945

Podpredsednik ZZB NOB Matjaž Kmecl in Emil Milan Pintar na seji sveta ZZB

Zora Saksida, borka 14. divizije

Janez Stanovnik kot slavnostni govornik maja na Poljani

Borci 3. brigade VDV na Graški gori, z leve: Jože Bajc, Tone Tratnik, Franjo Marošek in Oto Paul

Slovesnost pri Urbančevi koči na Lehnu: Peter Macuh, podpredsednik Skupnosti Lackovega odreda, podpredsednica DZ Bojana Muršič, Stanko Ovnič, predsednik ZZB Mežiške doline, in Alen Bukovnik, župan Radelj ob Dravi

Janez Alič, predsednik koordinacije taboriščnih odborov pri ZZB, Janez Deželak, predsednik taboriščnega odbora Auschwitz, in Matjaž Špat, predsednik taboriščnega odbora Ravensbrück

Branka Kastelic, članica predsedstva ZZB NOB Slovenije, in Simona Kralj, ravnateljica OŠ Jožeta Moškriča in dobitnica priznanja ZZB Moste-Polje

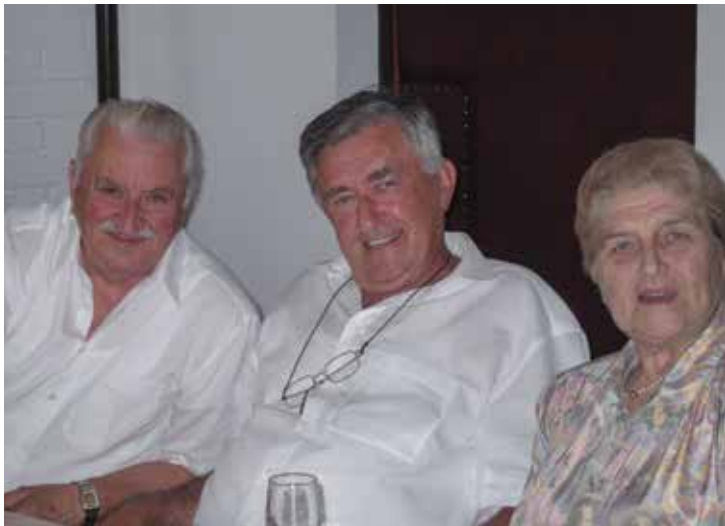
Anton Bebler in Milan Kučan na predstavitvi knjige Milan Kučan, prvi predsednik

Pohod na Arihovo peč, z leve: Bogdan Mohar Ston, edini preživeli iz tragedije pod Arihovo pečjo, Ljubo Urbajs, dolgoletni predsednik SPT Celovec, in Franci Ekar, dolgoletni predsednik Planinske zveze Slovenije.

Vodstvo ZZB za vrednote NOB Slovenije in delegacija Zveze koroških partizanov na slovesnosti v Dražgošah

Nekdanji ministri: Tone Kovič (industrija - v vladi Antona Vratuše), Marko Vraničar (energetika, industrija in gradbeništvo - v vladi Antona Vratuše in Janeza Zemljariča) in Julka Žibert (promet in zveze - v vladi Janeza Zemljariča in Dušana Šinigoja)

100 let Elizabete Mihelič

// PIŠE: Pavel Majerle Kukin, Katarina Kapš

Svoj stoti rojstni dan je 28. oktobra praznovala naša članica Zveze borcev Elizabeta Mihelič iz krajevne skupnosti Stari trg ob Kolpi. Z njo smo se veselili v kulturnem domu Predgrad. Domači so ji namreč pripravili pristrčno praznovanje.

Potrudili pa smo se tudi člani Združenja borcev za vrednote NOB iz Starega trga ob Kolpi in KO ZB Predgrad. Pripeljali smo Grajske pevce in Polanski odmev, ki so ji lepo zapeli. Povabilu se je odzvala županja občine Črnomelj Mojca Čemas

Stjepanovič, voščili so ji tudi člani krajevne organizacije Rdečega križa, predsednica KS Stari trg ob Kolpi in predsednik Kulturno-športnega društva Predgrad.

Tovarišica Elizabeta je bila zelo vesela predstavitevnega filmčka, ki jo je spomnil na številna srečanja članov Zveze borcev na naših prireditvah, slovesnostih in komemoracijah, ki se jih je udeležila tudi sama. Za še lepše razpoloženje so poskrbeli tamburaši iz KŠD Predgrad.

Elizabetino življenje ni bilo lahko. Rodila se je 29. oktobra 1915 v Gorenjih Radencih, v družini je bilo šest sestra in brat, ona je bila šesta. Leta 1945 se je poročila z Rudolfom Miheličem, v zakonu so se jima rodili štirje otroci, ima 11 vnukov in 16 pravnukov. Vse življenje je živela na kmetiji, kjer je bilo delo težko in naporno, a je ohranila dobro voljo in čilost. Vedno je spoštovala vrednote narodnoosvobodilnega boja in jih prenašala na mlajše rodove. Članica krajevne organizacije Zveze borcev Stari trg ob Kolpi je od vsega začetka. Seveda smo ji na praznovanju člani Združenja za vrednote NOB Poljanska dolina in Stari trg ob Kolpi zaželeli predvsem zdravja.

95 let Ivana Grobelnika - Iva

// PIŠE: Tone Rožman

Verjetno je na Celjskem malo ljudi, ki bi se še spomnili oktobrskih dni davnega leta 1920. Sredi tega meseca je namreč pri Grobelnikovih zagledal sončni dan Ivan kot drugi otrok in edini fant med tremi sestrami. In legenda se je začela! Še kot predšolski otrok si je pri starših izprosil harmoniko, ki ga je potem vodila skozi otroštvo in vse tja do partizanskih enot ter mu po svoje zaznamovala in soustvarjala življenjsko pot.

Ko se je Ivan leta 1927 prvič odpravil v osnovno šolo v Petrovče in prišel navzkriž z veroukom, ki ga ni pretirano zanimal, se je raje vključil v telovadno društvo Sokol. Bolj kot šola so ga zanimala praktična domača opravila, kar ga je pripeljalo v uk v Celje in nato v Zagreb, kjer se je izučil za krojača.

Na začetku vojne se je Ivan odpravil iskat delo v Gradec, kjer pa ni šlo brez težav, saj so ga mobilizirali v nemško vojsko. Po srečnem naključju sta s prijateljem pobegnili in se junija 1944 znašla v Zidanškovi brigadi na Pohorju. Tam se je poleg partizanskih bojnih veščin ob podpori šolanega glasbenika naučil tudi igrati partizanske koračnice. Z brigado se je pomikal skozi Dobrovlje, Savinjsko dolino, Moravsko, Trojane, dokler ga niso poslali po domačo harmoniko. Ukaz z vrha pa ga je zadržal na terenu kot člana Odbora OF Celje mesto, kjer se je povezal z drugimi aktivisti. Ti so v noči s 14. na 15. december 1944 s pomočjo dežurnega stražnika iz Starega piskra v skrajno drzni akciji brez strela osvobodili najmanj 127 političnih zapornikov.

Ivo je pobudnik in soorganizator vsakoletnega decembrskega spominskega pohoda *Po poti osvoboditeljev talcev iz Starega piskra*, ki poteka od zapora do Šmartnega v Rožni dolini in se ga poleg pohodnikov množično udeležuje tudi šolska mladina.

Po končani vojni je Ivo postal direktor Gostinskega podjetja v Celju, kjer pa so ga zaradi neposlušnosti do oblastnikov kaznovali z izgubo službo in članstva v partiji. Znašel se je v zaporu, kjer se je znova lotil krojaštva, a so ga na pritožbo v Beograd po treh mesecih že izpustili. Za nekaj mesecev je postal upravnik počitniškega doma v Lovranu in nato direktor Perutnine Ptuj. Junija leta 1952 se je zaposlil v podjetju Kandit Osijek in pozneje v Kolinski Ljubljana, kjer je leta 1980 pri svojih 60 letih dočakal upokojitve. Ivan Grobelnik - Ivo zdaj, ko je že močno zakoračil v 96. leto svojega pestrega in ustvarjalnega življenja, svojo življenjsko jesen skupaj z ženo preživlja v Domu Lipa v Štorah.

Ivo ni nikoli izrazilo izstopal pri opravljanju vidnih funkcij. Vedno pa je bil in je še posebno močno v zadnjih letih prisoten tam, kjer je treba pomagati ljudem in sodelovati pri humanitarnih dejavnostih. Ivo velja v svojem kraju za človeka z izjemnim razumevanjem za težave starejših, bolnih in onemoglih, kar se odraža v nenehni skrbi in obiskih na domovih, še posebno ob različnih praznikih in jubilejnih priložnostih.

Svojo življenjsko in delovno pot je Ivo podrobno opisal v knjigi *Harmonika, škarje in Stari pisker*, ki je izšla leta 2004. Različnim neresničnim in tendencioznim pisarjenjem in vsevednim »zgodovinarjem« je zaprl usta s knjigo Stari pisker, resnica in laži, v kateri je z izjemnim spominom in dokumenti kot edini še živeči udeleženec osvoboditve zapornikov ovrzel negativne namige in sume o tedanjem dogajanju. Ob 60. obletnici osvoboditve zapornikov je iz rok predsednika republike dr. Janeza Drnovška dobil zlati grb Republike Slovenije. Odlikovanje je razumel kot priznanje vsem šestim udeležencem in ga je zato oddal Muzeju novejšje zgodovine v Celju v hrambo in spomin.

// PIŠE: **Martin Skube**

90 let **Radeta Vrliniča**

Dvaindvajsetega novembra je v krogu družine in prijateljev praznoval devetdeseti rojstni dan Rade Vrlinč iz Črnomlja. Ob jubileju so mu na dom prišli čestitati predstavniki DU in KORK Črnomelj. Posebno praznovanje pa je pripravil za dolgoletne sodelavce in prijatelje v Združenju borcev za vrednote NOB Črnomelj. Nazdravili smo mu z željo, da bo še dolgo prihajal med nas.

Rade je že kot 17-letni mladenič občutil strahote druge svetovne vojne, saj je bil v internaciji na Rabu in v Gonarsu.

Po kapitulaciji Italije se je pridružil partizanom in postal borec ... Po osvoboditvi je končal srednjo gozdarsko šolo in se zaposlil v svoji stroki. Že zgodaj se je vključil v družbenopolitično delo na terenu ter kot pošten in zagnan delavec opravljal razne odgovorne naloge v občinskih ustanovah in drugje. Rojeni Bojančan je večino dolgega življenja preživel v Črnomlju, kjer je svoji družini ustvaril topel dom. Ob številnih obveznostih je bil skrben mož, oče, dedek in tast in predan družini. Proste trenutke je rad preživil v naravi, predvsem pa v vinogradu na Perudini.

Posebej se je posvečal delu v borčevski organizaciji v občini, predvsem pa v KO ZB za vrednote NOB Črnomelj, kjer je bil več kot dve desetletji njen predsednik. Danes je kot častni predsednik med članstvom še vedno izredno priljubljen. Njegova priljubljenost in pošteno delo sta bila osnova tega, da se je organizacija številčno krepila in se še vedno ohranja. Sam se še vedno udeležuje dejavnosti in rad prihaja med nas, ki z veseljem prisluhnemo njegovim modrim mislim. Za svoje uspešno delo je dobil številna odlikovanja in priznanja. Seveda Radetu želimo zdravja in še veliko srečnih let v krogu vseh, ki jih ima rad.

// PIŠE: **Martin Skube**

90 let **Alojza Leniča Mileta**

Sredi leta je 90 let dopolnil tovariš Alojz Lenič Mile, ki se je rodil leta 1925 v kmečki družini v Pavli vasi pri Tržišču. Takoj po okupaciji leta 1941 je sodeloval pri zbiranju orožja in vojaške opreme stare jugoslovanske vojske. Deloval je v domačem kraju pri manjših obveščevalnih dejavnostih in pomoči beguncem z nemškega zasedbenega območja. Po prihodu Duletove čete 1. dolenskega partizanskega bataljona je skupaj še s trinajstimi domačini odšel v partizane. Bil je borec Dolenskega, Krškega in Zapadnodolenskega odreda. Prosto-voljno se je javil v 1. SNOUB Toneta Tomšiča, vendar so ga na poti zadržali v zaščitni enoti Glavnega štaba in vodstva OF v Kočevskem rogu. Po ofenzivi se je pridružil borcem Gubčeve brigade na Trebelnem in z njimi bojeval vse največje bitke. Pred kapitulacijo Italije so ga napotili v Zapadnodolenski odred, s katerim se je priključil 9. SNOUB (Kočevski) in z njo bil bitke pri obrambi osvobojenega ozemlja na Kočevskem, nato v Gorskem kotarju. S skupino izbranih borcev so ga napotili v Istrski odred urejati tedanje razmere. Jeseni 1944 je bil težko ranjen. Med prenosom in čakanjem na evakuacijo v Italijo je dokaj okreval in odklonil evakuacijo. Zaradi oslabelosti je ostal v Beli krajini in vodil širše zavarovanje in obrambo obeh letališč. Ima status udeleženca NOB od 15. oktobra 1941.

Po osvoboditvi se je tovariš Lenič vključil v takratne varnostne organe in deloval v Sloveniji. Po upokojitvi v varnostnih organih pa se je znova aktiviral in bil med organizatorji porajajoče se Teritorialne obrambe na širšem območju Ljubljane.

Ves čas po osvoboditvi je deloval v skupnosti borcev Gubčeve brigade, zadnjih 25 let pa je v vodstvu skupnosti borcev 1. dolenskega partizanskega bataljona. Po njegovi zaslugi ta skupnost še danes živi in je prisotna na širšem območju Dolenske: v Posavju, Suhi krajini in gorjanskem Podgorju. Bil je pobudnik proslave ustanovitve OF za občino Sevnica, ki tradicionalno poteka že več desetletij na Malkovcu. Na njegovo pobudo krajevna organizacija vsako leto v aprilu pripravlja pohod po poti prvih malkovških partizanov z Otavnika v Pijano goro. Spodbudil je tudi tradicionalni pohod na Malkovcu 2. avgusta kot spominski dan požiga vasi in streljanja sedmih talcev. S svojim osebnim ugledom je pridobil precej mlajših domačinov, da so se včlanili v borčevsko organizacijo in tudi v skupnost borcev 1. dolenskega partizanskega bataljona. Na njegov predlog je skupina ljubiteljev starodobnih vojaških vozil poimenovana Duletova četa in je odlično sprejeta in prepoznana po vsej Sloveniji.

Tovariš Lenič je nosilec številnih vojaških in mirnodobnih odlikovanj: partizanske zvezde s srebrnim vencem, reda za hrabrost, reda bratstva in enotnosti s srebrnim vencem, reda za vojne zasluge z zlatimi meči. Je tudi prejemnik zlate plakete ZZB NOB Slovenije.

Obvestilo bralcem

Avtorje prispevkov obveščamo, da smo zaradi prostorske stiske omejili dolžino prispevkov za objavo. Prispevki za rubriko Pisma naj ne presegajo 3000 znakov s presledki; prispevki za rubriki Imeli smo ljudi, Jubileji in Dogodki pa ne 2500 znakov s presledki. Fotografije, ki nam jih pošiljate morajo biti v izvorni velikosti in v jpg formatu ter pripete kot samostojna datoteka. Prispevke in fotografije sprejemamo do **15. v mesecu** za tekočo številko na e-naslovu: **svobodna.beseda@gmail.com**.

Uredništvo

90 let Ivanke Mezek

// PIŠE: J. H.

VSneberjah pri Ljubljani je 27. novembra svoj 90. rojstni dan praznovala Ivanka Mezek, članica KO ZB za vrednote NOB Zadobrova-Sneberje. Ob tej priložnosti so ji veliko zdravja zaželeli člani njene borčevske organizacije, družinski člani pa so ji pripravili nepozabno praznovanje. Kot pravi, je morala plesati kar s petindvajsetimi družinskimi člani. Čeprav ima sama le hčer Tatjano, ki skupaj z možem skrbi zanjo, pa ima dva vnuka, štiri pravnuke in že tri prapravnike.

Ivanka se je rodila leta 1925 očetu Johanu in mami Francki Kralj in je bila po sestrini smrti edinka. Že kot otrok je hodila

z mamo pomagat okoliškim kmetom, nato pa si je našla delo v cvetličarni Šimenc, ki je skrbela za grobove na ljubljanskih Žalah. Med vojno, pravi, se ji je zdelo samoumevno, da dela za partizane. Njihov sosed Franc Kumše, je bil znan organizator pomoči za partizane, krajan pa so otroke takoj vključili v svoje delovanje, saj so bili manj sumljivi. Ivanka je nosila pošto, zdravila in drug material, na vozičku je prevažala orožje. »Pogosto sploh nisem vedela, kaj se dogaja in kaj vozim ali nosim, vedela pa sem, da je tako prav,« se spominja in dodaja, da je imela veliko srečo, da je niso odkrili. Po vojni pa je napočil čas za delovne akcije, v katere se je Ivanka takoj vključila, sodelovala je tudi na partizanskih mitingih. Na enem je spoznala svojega bodočega moža Ivana Mezga, ki se je partizanom pridružil takoj, ko je prvič prišel na dopust iz Nemčije, kamor je bil prisilno mobiliziran. Ivan je bil borec Kamniško-gorenjskega odreda, Ljubljanske brigade, na koncu je bil mitraljezec v Gubčevi brigadi. Umrl je leta 1987, a njena družina ima še vedno tesne stike z očetovim soborcem Rudijem Cvetkom. Prav tako nikoli ne zamudijo vsakoletne slovesnosti Gubčeve brigade na Trebelnem.

Ivanka se je po vojni zaposlila v Dinosu, kjer je ostala vse do upokojitve in za svoje delo dobila zlati znak podjetja. Številni Ljubljančani se je spomnijo kot dolgoletne prodajalke v Dinosovi trgovini v Hranilniški ulici.

90 let Izidorja Čebzona

// PIŠE: Aleksandra Jankovič

Vvasi Preserje nad Branikom, na skromni kmetiji, ki ni mogla preživljati vseh domačih, se je 3. decembra 1925 rodil Izidor Čebzon. Zato je moral že kot 10-letni otrok za pastirja na Kras, v Povir. Pri prvih gospodarjih se mu ni godilo najbolje; pri drugih pa je ostal vse do usodnega 8. marca 1943, ko so vas obkolili Italijani, s puškami vdrli v hišo in ga skupaj z drugimi mladimi Primorci odpeljali v Trst in nato v L'Aquillo v Abruzzih. V italijanskih uniformah so jih brez orožja poslali v t. i. posebne bataljone. V Kalabriji so kmalu začeli kopati protitankovske järke, saj so na jug Italije že prodirali zavezniki.

Po kapitulaciji Italije so se morali primorski fantje odločiti: oditi v partizane ali se pridružiti kraljevi vojski, ki so ji bili zavezniki takrat še močno naklonjeni. Izidor se je odločil za partizane in nato prek Gravine, kjer je bilo zbirno partizansko taborišče, skupaj z drugimi odšel v Bari, od tam pa »prek morja« z ladjo v Velo Luko na Korčuli. Tam so doživeli krva-

vi božič, ki je v štirih dneh spopada s premočnimi nemškimi enotami terjal življenja 350 fantov. »Prekomorci«, kot so jih takrat poimenovali, so šli nato na Hvar, na Vis, Brač, Šolto ... Sledili so Bosna, kjer je doživel tudi desant na Drvar, Črna gora, Sandžak, Zlatibor. In nazadnje 11. oktobra 1945 srečanje z Rusi med Mladenovcem in Topolo. Topovski napad na Beograd se je začel 16. oktobra v Jajincih pod Avalo, 17. pa so že vkorakali v Beograd, ki je bil 20. oktobra dokončno osvobojen. Izidorja sta čakala še sremska fronta in osvoboditev Zagreba.

Konec vojne je dočakal v Zgornji Kungoti, vendar so se spopadi po 15. maju še nadaljevali, tudi s t. im. križarji v Baranji, tako da je prvič prišel domov šele 10. julija 1946. leta, po 4 letih, na očetov rojstni dan. V Novem Sadu je končal gimnazijo in šel nato v šolo za oficirje v Kragujevac. Kot oficir je služboval v Kragujevcu in Požarevcu, nazadnje v Petrovcu na Mlavi, kjer so ga zaradi bolnih pljuč leta 1958 invalidsko upokojili. Prvič se je poročil leta 1948 v Novem Sadu, vendar se je kmalu ločil. Ima hčerko Tatjano, dva vnuka in pravnuke. Po upokojitvi je spoznal svojo zdajšnjo ženo Francko, s katero sta 30 let živela v Novi Gorici, potem pa je – kot pravi sam napol v šali – po osamosvojitvi Slovenije postal »begunec«. V bloku, kjer sta živela in kjer je opravljal hišniška dela, so mu dali vedeti, da zanj ni več prostora. Odselila sta se v Vrtovin in si na nekdanji podrtiji ustvarila nov, trden dom.

Izidor rad potuje po krajih nekdanje skupne domovine, letos so mu v Banjaluki ob 29. novembru Društvo Josip Broz Tito iz Banjaluke in YU Centar Tito iz Beograda pripravili slovesnost ob visokem jubileju.

Muzej pošte in telekomunikacij praznuje

Poštarji s torbo samo še v muzeju

Sredi decembra so v Muzeju pošte in telekomunikacij v Polhovem Gradcu odprli občasno razstavo 30 let Muzeja pošte in telekomunikacij, s katero obiskovalcem predstavljajo vse pomembnejše mejnike zgodovine muzeja ter zgodovine pošte in telekomunikacij, ki so se zgodili v zadnjih tridesetih letih. Na razstavi so predstavljeni prvi predmeti, ki so prišli v muzej iz Loškega muzeja, zgodovina pošte v času osamosvojitve, združitev skupnega podjetja PTT Slovenije, pa tudi selitev stalne zbirke v Polhov Gradec.

// PIŠE: J. H. //

Letos se namreč spominjamo tridesete obletnice ustanovitve Muzeja pošte in telekomunikacij, ki je rezultat dolgoletnega uspešnega sodelovanja med Pošto Slovenije, Telekomom Slovenije, kulturnim ministrstvom in Tehniškim muzejem Slovenije. Prenovljeni muzej je v Polhograjski graščini na ogled od junija leta 2008, od leta 1985 do 2008 je namreč deloval v starološkem gradu. V Muzeju pošte in telekomunikacij so na ogled prenovljene in dopolnjene zbirke Zgodovina pošte, Zgodovina telekomunikacij in Živin kotiček, ki je namenjen najmlajšim obiskovalcem.

V zbirki Zgodovina pošte je prikazan razvoj pošte od prazgodovine do danes. V štirih sobah so razstavljene makete

poštne vozov, rekonstrukcije poštne uradov in uniforme poštarjev iz različnih obdobij ter različna poštna prevozna sredstva (kočija, moped, kolo).

V zbirki Zgodovina pošte je prikazan razvoj pošte od prazgodovine do danes.

Mogoče si je ogledati odlomke filmov na temo pošte in animirani film z naslovom Čigavo je pismo. Za krajanje Polhovega Gradca ima preselitev muzeja prav poseben pomen, saj se v njihov kraj vrača poštni rog. Ta je bil nekoč last družine Tomšič iz Polhovega Gradca, ki je imela od leta 1869 zakupljeno

pošto v tem kraju. V zbirki Zgodovina telekomunikacij je posebna pozornost namenjena telegrafistkam in telefonistkam. Razvoj telefonije in telegrafije je namreč pripomogel k ustvarjanju novih delovnih mest, ki so jih zasedle predvsem ženske. Na ogled so tudi stari telefonski aparati, teleprinterji, telefotona naprave in druge naprave za pošiljanje sporočil na daljavo. Po telefonu lahko poslušate, kako so telefonirali v preteklosti. Obiskovalci si lahko ogledajo in preizkusijo tudi telefonsko in teleprinterjsko centralo.

Leta 2009 so odprli prenovljene in dopolnjene zbirke muzeja. Zbirko Zgodovina pošte so dopolnili s predstavitev idejnega očeta poštne znamke Lovrenca Koširja, zgodovino pošte 18. in 19. stoletja ter s preurejenim poštним uradom iz 20. stoletja. Predstavitev začetkov telefonije v svetu in Sloveniji je na ogled v zbirki Zgodovina telekomunikacij. Obiskovalci lahko tudi preizkusijo delovanje Morsejevega aparata ter si ogledajo delovanje induktorskega in avtomatskega telefonskega aparata, omrežne kable in orodje, ki so ga uporabljali monterji na omrežnih sistemih. Pozabili pa niso niti na najmlajše obiskovalce, zanje so v Živinem kotičku uredili otroški poštni urad.

Novembra so odprli še muzejsko pot za slepe in slabovidne. ■

Nekoč so pošto prevažali s kočijami.

Prevozna sredstva današnjih poštarjev

Grešni kozli

Tolminski žvižgači smo doživeli svoj epilogo. Država je za motenje tolminske prireditve zahtevala »krvni davek«, zato je naročila, da organi pregona poiščejo in identificirajo storilce prekrška in jih oglobijo. Policijska postaja Tolmin je brez posebnega truda, brez zbiranja obvestil in materialnih dokazov izmed vseh prisotnih žvižgačev izluščila tri Puntarje in jih oglobila z denarno kaznijo 250 evrov. Plačilni nalog so izpisali in izročili kršiteljem šele 20. oktobra 2015, kar pomeni, da so potrebovali 38 dni, da so identificirali in zbrali materialne dokaze za storjeni prekršek. Vsi trije kršitelji so osebe, ki so jih poznali že prej, saj so vsi trije domačini in eden od njih je bil celo nekoč njihov sodelavec. Dvomimo, da so policisti tako neproduktivni pri izvajanju nalog. Lahko pa tudi, saj so bili na prireditvi, pa niso ukrepali. Razlog, zakaj niso, je zavit v meglo, iz katere pa štrli ukaz nadrejene instance.

Mar to ne diši po stalni praksi, ki je zakoreninjena v našem pravosodnem sistemu?

Tolminski žvižgači – Puntarji smo se zavestno odločili za takšen protest na omenjeni prireditvi (12. septembra 2015) zato, ker smo ocenili, da lahko le tako predsednika države in predsednika državnega zbora opozorimo, da se ne strinjamo z njuno politiko in da sta po našem videnju nezaželena na takšnih prireditvah.

Mar ni to naša pravica in tudi dolžnost?

Naše žvižganje ni imelo namena motenja proslave, saj smo Puntarji ljudje, ki spoštujemo zgodovino slovenskega ljudstva – partizane in vse, kar je povezano z njimi, kar je razvidno iz naših ustanovnih dokumentov in Manifesta za socializem in neposredno demokracijo. Ponosni smo, da smo socialisti, da spoštujem vrednote upora, punta in narodnoosvobodilnega boja. Ponosni smo, da ljubimo svojo domovino in da sanjamo boljši svet!

Spoštovani policisti, tudi vi se ne strinjate z državno politiko in tudi vi ste le lutke sistema, ki dopušča, da nas delajo sužnje in drugorazredne državljane. In ravno zaradi tega stavkate, mar ne? Naj bo vaš protest usmerjen v človeka, ki je temelj vsake družbe, in zavedajte

se, da niste samo del državnega aparata. Tudi vam ne sme biti vseeno, kaj se dogaja v skorumpirani družbi. Tudi nam ni vseeno, kaj vlada misli o vas.

Ničvredna je država, v kateri stavkajo delavci, ki so odgovorni za red, zaščito in varnost!

V tej zgodbi so grešni kozli trije Puntarji, ki so skupaj z drugimi člani zavestno in predvsem odgovorno kršili 39. člen Zakona o javnih zbiranjih, in če ne bo drugače, bomo tudi v prihodnje podobno opozarjali. In vsakič nas bo več. To je naš punt za boljši jutri naših in vaših otrok, to je naša govornica, s katero smo in še bomo nagovarjali širše množice k upor.

Spoštovani Branko, Igor in Andrej, ponosen sem, da sem vaš tovariš. Prepričan sem, da bomo Puntarji nadaljevali svoj skupni boj. Zavedamo se, da lenuhi in komolčarji niso primerni za grešnega kozla.

Lojze Podobnik

Koroški plebiscit v spomin in opomin

Čim bolj name pritiska jesen življenja in čim daljši je časovni odmik od sramotnega koroškega plebiscita in s tem posledično od izgube slovenskega ozemlja, tem težje mi je pri srcu. Kadar me pot zanese po prelepi nekdanji naši Koroški, prekolnem pariško mirovno konferenco in tiste, ki so razglasili ta nesrečni plebiscit, ki se je na veliko žalost izšel v korist Avstrije. Je bil pošteno izpeljan? Bog si ga vedi! Ali bo kdaj kdo zahteval kakšno revizijo?

Pred časom sem kupil knjigo avtorja Milana Škrabca z naslovom Slovenski pozdrav s Koroške. Čudovita knjiga, polna različnih podatkov in opremljena s prekrasnimi starimi razglednicami. Pravi balzam za dušo. 10. oktober 1920 nam bo ostal v bolečem spominu. Pred časom me je iz Maribora zaradi mojih člankov v časopisih poklicala spoštovana gospa z imenom

Tihomila. Povedala mi je, da ji je dal to ime oče, ki je bil najožji Maistrov soborec. Ko je bil znan rezultat plebiscita, ji je dal to žalostno ime (tako se je namreč sama izrazila). Bolečine in rane izgube te prelepe pokrajine verjetno ne bodo nikoli zaceljene, kaj šele pozabljene.

Veličina in vloga generala Rudolfa Maistra sta mi dobro poznani. Tudi zaradi tega sem se včlanil v Društvo generala Maistra. Pa tudi zato, ker sem veteran vojne za Slovenijo in se imam za domoljuba. Iskreno! Na šentjurskem pokopališču se v spomin redno poklonimo tudi velikemu borcu za severno mejo, nadporočniku Franju Malgaju. Slovenija je oropana ozemlja na zahodu, severu in jugu. Pred desetletji je bila tudi na vzhodu. Ali k temu pripomore naša odlična lega, morda prekrasna narava, ali pa neodločni in nesposobni politiki tistega časa? Ali ni po svoje zanimivo, skoraj nerazumljivo, kako smo se morali mi Slovenci držati pariške mirovne konference in sangermanske mirovne pogodbe iz leta 1919 glede plebiscitnih pogojev na Koroškem? Drugi okoli nas pa se na razne konference, listine, sklepe in arbitraže preprosto požvižgajo.

Oktober me po svoje zaznamuje vse življenje. Poleg tega, da v tem mesecu praznujem dan svojega rojstva, me 21. oktobra spominja na še en nesrečni plebiscit in na izgubo ozemlja Slovenije. Ta plebiscit se je zgodil 1866. leta na podoben način kot na Koroškem, a takrat v Benečiji in Reziji. Imam Kozlarjev zemljevid iz leta 1853. Takrat je bila Slovenija znatno večja, kot je danes. Pa še z enim čudovitim argumentom sem »oborožen«. V svoji lasti imam dobro ohranjeno nemško knjigo o geografiji iz leta 1867 z naslovom: Illuftrationen konverlations-lerikon. Knjiga bi sodnikom na haaškem arbitražnem tribunalu prišla še kako prav. V mislih imam seveda izgubljeno Istro. Tisto Istro, ki je bila poseljena s Slovenci in s katero so barantali Avstrijci, Italijani in velesile, nazadnje smo jo izgubili Slovenci, nato pa so tako poceni prišli do nje Hrvati, ki z njo niso imeli nikoli nič. Ni naključje, da se je za vrnitev Istre Sloveniji po kapitulaciji Italije 1943 leta močno zavzemal tudi veliki partizanski komandant Franc Rozman - Stane in leta 1944 zaradi tega vprašanja odšel v Istro.

Pravimo, da smo majhni, da smo državica. Kakšna zmota! Veliki smo skoraj tako kot Izrael. Drži, da ima trikrat več prebivalcev kot mi. Ali ste kdaj slišali, da se ima Izrael za majhno državo? Nikoli. Zase trdijo, da so najboljši vojaki, najboljši v vseh pogledih. To je pomembno, spoštovani dragi Slovenci: treba je imeti pogum, samozavest in samospoštovanje. Potem tudi drugi ne bodo barantali z nami.

Srečko Križanec, Štore

Človekove pravice in mi

Združeni narodi so 10. decembra 1948 sprejeli Splošno deklaracijo človekovih pravic, s katero so utemeljili osnovne človekove pravice, ki naj bi bile zagotovljene vsemu človeštvu. Kmalu nato je tudi Evropa sprejela Evropsko konvencijo o človekovih pravicah, ki je postala temelj pravnege reda v večini evropskih držav.

Tudi naša Ustava opredeljuje tako zasnovane človekove pravice, ki bi morale postati samoumevne in naj ne bi bile kršene. Kršitve bi morali sankcionirati državni pravosodni organi in organi pregona po svoji dolžnosti, saj bi morale biti te pravice zagotovljene vsem.

Pa ni tako!

V državi smo ustanovili varuha človekovih pravic, tako imenovanega ombudsmana, ki s svojo ekipo popisuje kršitve človekovih pravic, jih predaja državnim organom v reševanje in bdi nad njihovim izvajanjem. Brez njega in njegovega posredovanja pa se navadnim državljanom bolj slabo piše. Glede na to, da se po novem delimo na navadne državljane in na tiste »tam gor«, tiste »nedotakljive«, tiste »vsemogočne«, tiste »male bogove«, pa vidimo, da državni vatli niso enaki za vse.

Gorje navadnim državljanom! Črno gradnjo mu bodo podrli, čeprav stoji že dolga desetletja, imetje bo šlo na dražbo zaradi nekaj sto evrov dolga in podobno.

Onim drugim se pa lepo godi. Pisemskih pošilk jim ni treba sprejeti in do takrat odločbe ne veljajo. V nebo vpijoče črne gradnje čez noč legalizirajo. Njim ni treba dokazovati izvora premoženja. O vračilu nakradenega bogastva mora odločati ustavno sodišče. Znanemu gradbenemu baronu ni treba plačati dolgov, ker je razglasil osebni stečaj, čeprav so mu nato pred hišo ukradli dobrih sto tisoč evrov.

Tudi zaporniki se delijo na ene in one druge. Eni ždijo tiho, drugi pa uživajo, kot da bi bili na dopustu na Havajih. Vsem pa so v zaporu dosledno zagotovljene vse človekove pravice, o katerih navadni državljani zunaj lahko le sanjamo. Imajo pravico do brezplačne zdravstvene, zobozdravstvene in druge oskrbe, ki je za vse nas plačljiva. Imajo pravico do brezplačne rekreacije, ki je za nas nedosegljiva. Imajo pravico do brezplačnega šolanja, dokvalifikacij in izobraževanja. Če delajo, imajo pravico do plače. To pravico imamo tudi mi, a ni sankcij za tiste delodajalce, ki jo kršijo.

Še več! Preden gre delavec v pokoj, na Zavodu za pokojninsko zavarovanje pregledajo, ali so bili plačani prispevki za pokojnino za celo delovno dobo. Če mu delodajalec ni odvajal prispevkov, mora sam delavec to doplačati. Delodajalcu pa nič!

Pravico voliti in biti voljen imamo vsi državljani. Tudi kriminalci. Navadna čistilka ne more priti do službe, če ne predloži potrdila o nekaznovanju. Voljenim poslancem, županom in drugim predstavnikom ljudstva pa to ni treba. Smo edina država na svetu, ki v svoje organe vodenja in upravljanja voli tudi pravnomočno obsojene kriminalce.

V naš sedanji parlament je bil tako izvoljen tudi pravnomočno obsojeni kriminallec. Pozneje ga je ustavno sodišče sicer opralo krivde, toda predlagan na volilni listek, nato izvoljen in nato prisoten v parlamentu je bil kot tedaj pravnomočno obsojen kriminallec.

In vrhunec ogabnosti je bil ob inavguraciji novega sklica parlamenta, ko je vse dotedanje poslance in novoizvoljene poslance nagovoril predsednik države; po končanem govoru, ko je odhajal iz dvorane slovenskega parla-

menta, se ni rokoval s starim predsednikom parlamenta, niti ni podal roko novemu predsedniku niti nobenemu od veljakov političnih strank, ki so bili prisotni v dvorani. Stopil je naravnost do pravnomočno obsojenega poslanca in edino njemu stisnil roko.

V našem polpreteklem »diktatorskem« režimu ni bilo govora o človekovih pravicah. Lahko pa trdim, da smo jih bili deležni mnogo bolj kot v sedanji »demokraciji«. Takrat smo bili pred zakonom vsi enaki in se ni zgodilo, da kdo ne bi sprejel pisemske pošiljke in da bi prej zastaral prestop, preden bi kršitelj stopil pred sodnika. Fikret Abdič je naslednji dan po odkritju menične afere odšel v zapor. Zdravstvena oskrba, šolanje sta bila zastoj. Upokojenec je lahko preživel s svojo pokojnino. Vladala je drugačna morala, ki ji današnja ne sega do gležnjev.

Zato pa potrebujemo bataljon varuhov – ombudsmana, varuha pravic bolnikov, varuha pravic potrošnikov, varuha pravic otrok, varuha pravic s področja zavarovalništva. Vsi ti in še številni, ki jih ne znam prešteti, nas varujejo, a kljub temu so nam kršene osnovne človekove pravice. Med drugimi pravica do zdravega življenja, življenja v zdravem okolju, pravica boja proti mobingu. Slednji se lahko prepozna pri posamezniku, a vzpostavljen je mobing celotne skupine državljanov. Ko ti otrok umre, pa nihče ne prevzame odgovornosti ali krivde! Za zdravljenje, ki ga domači zdravniki odklanjajo, zbiramo denar na dobrodelnih akcijah. In se na taki akciji pojavi sam predsednik države v vlogi telefonista, namesto da bi poskrbel, da ne bi bilo treba zbirati prostovoljnih prispevkov. Naj se enkrat objavi spisek darovalcev, pa da vidimo, kdo od novopečenih bogatašev je kaj – če sploh – prispeval!

Ti so nedotakljivi in nimajo kaj dosti pokazati, saj so denar varno spravili v razne davčne oaze. Zakaj? Da jim ni treba plačati davkov. Zato pa mi vsi plačujemo toliko več. Bo držalo, kot pravijo: ko nam je vladal ključavničar, so nam bila vsa vrata odprta in vsi lopovi so bili pod ključem!

Zoran Markuža, Ankaran

Mileva Veren

Na začetku septembra smo se na pokopališču v Murski Soboti poslovili od naše Mileve, rojene Ljubljankanke. Prihodnje leto bi napolnila 90 let svojega življenja in dolgoletnega članstva v borčevski organizaciji, katerega članica je bila od leta 1948. Skupaj s sestro, ki živi v Novem mestu, sta bili aktivni članici OF v okupirani Ljubljani. Po koncu druge svetovne vojne je službovala pri državnih rezervah. Poročila se je s Prekmurcem Žigo Verenom in se zato preselila v Mursko Soboto.

Z nastankom KIK Pomurke je tam vodila kadrovsko službo, kjer je bila v stiku z mladimi. V naši organizaciji se je zavzemala za uveljavitev mladih in želela, da se spoznajo z našo preteklostjo, z bojem partizanov proti fašistom in narodnim izdajalcem. Prekmurci nismo imeli izkušnje z narodnim izdajalstvom, zato so bila njena spoznanja o tem pojavu redno prisotna na vseh naših proslavah. Mileva je vsa leta sodelovala v borčevski organizaciji.

Leta 2003 je postala predsednica mestne organizacije ZB. To funkcijo je opravljala vse do leta 2012, ko jo je predala mlajšemu kolegu in postala podpredsednica Združenja borcev za vrednote NOB Murska Sobota. Med drugim je dve leti vodila Pokrajinsko

zvezo borcev za Pomurje in bila članica glavnega odbora Zveze borcev Slovenije. S hčerko Bojano sta se redno udeleževali številnih pohodov in proslav in jih pomagali organizirati.

Za svoje požrtvovalno delo je prejela srebrni in zlati znak Zveze borcev Slovenije, Mestna občina Murska Sobota pa ji je podelila zahvalno listino za njeno delo pri ohranjanju vrednot NOB in ozaveščanju mlade generacije

Evgen Emri

Milan Razdevšek

Vsončnih novembrskih dneh se je na slovenjgraškem pokopališču množica prijateljev in znancev poslovila od znanega meščana Milana Razdevška, dolgoletnega upravitelja Splošne bolnišnice Slovenj Gradec. Rodil se je na Ponikvi pri Žalcu, v številni kmečki družini Flernetovih. Zavedna družina je med NOB preživela tragične dogodke. Oče Ivan je umrl v Dachauu, najmlajšega, 16-letnega sina Franca so okupatorji obesili na Frankolovem, starejša sinova Ivana in Milana pa mobilizirali v nemško vojsko. Kot nemški vojak je Milan preživel največjo tankovsko bitko v drugi svetovni vojni pri Kursku v Rusiji, kjer je bil leta 1943 težko ranjen. Veliko šrapnelov so mu zdravniki odstranili, delček kovinske grante pa je Milan nosil v telesu vse življenje. Še kot ranjenec v nemški uniformi na bolniškem dopustu je odšel v partizane. Opravljal je pomembne naloge v Šaleško-mislinjskem okrožju OF, predvsem po prihodu 14. divizije na Štajersko. Osvoboditev je dočakal maja 1945 v Celovcu. Partizansko uniformo je slekel leta 1946 in prvo službo začel v okraju Prevalje.

Leta 1948 se je poročil s Štefko Mlinar, Matvozovo iz Javorja, v zakonu sta se rodila sin Milan in hči Boža. Leta 1949 se je zaposlil v Splošni bolnišnici Slovenj Gradec, najprej kot vodja kadrovske službe, nato kot upravitelj bolnišnice vse do upokojitve leta 1988. Med delom je diplomiral na Pravni fakulteti v Mariboru. Ob številnih krajevnih, občinskih in državnih priznanjih in nagradah je dobil tudi nagrado Mestne

občine Slovenj Gradec, ki jo je podaril svoji bolnišnici za nakup mamografa. Bil je dolgoletni funkcionar in predsednik Rokometnega kluba Partizan ter pobudnik in vodja graditve športne dvorane v Slovenj Gradcu. Ob odprtju leta 1977 je za te zasluge dobil Bloudkovo plaketo.

Veliko energije je posvetil ureditvi spomenika na kraju zločina sto frankolovskih žrtev. Kot odbornik v Spominskem društvu je bil zaslužen, da je spominsko znamenje postalo spomenik državnega pomena. Odločno si je prizadeval, da se spomin na smrt vseh nedolžnih žrtev trajno ohrani. Ob 70. obletnici zločina so Milana imenovali za častnega člana društva. Njegovo življenje je bilo močno povezano tudi z njegovo rojstno Ponikvo pri Žalcu, kjer je bil častni član KS in častni član krajevnega odbora ZB Ponikva, član ZB za vrednote NOB Žalec in nosilec grba Občine Žalec. Na njegovo pobudo so pred Stesko jamo, kjer so pogumne mladinke Ponikve in Podkrajca zdravile ranjenega ruskega vojaka, krajani

leta 2010 odkrili spominsko ploščo. Kot dober poznavalec vojaških razmer v času NOB na šaleško-mislinjskem območju je s svojim poznavanjem takratnih dogodkov odločilno pripomogel, da so v Andražu nad Polzelo leta 2014 odkrili ploščo v spomin ameriškim letalcem, ki jih je nemški oku-

pator sestrelil 19. marca leta 1944.

Milan Razdevšek je poleg številnih priznanj dobil tudi red zaslug Republike Slovenije z bronastim vencem, odlikovanje zaslug za narod s srebrno zvezdo, medaljo za hrabrost NOB in zlato plaketo ZZB NOB Slovenije. V zadnjem desetletju je objavil številne zapise o ljudeh, s katerimi se je srečeval med narodnim odporom. Bil je kritičen, občutljiv in prizadet zaradi prejšnjih in zdajšnjih razmer. Zavzemal se je za pravične in humane odnose med ljudmi.

Jože Potočnik

Franč Pentek

Vlegendarnih Dražgošah smo se oktobra poslovili od svojega tovariša, univ. dipl. ing. Franca Pentka. V Poljani pri Murski Soboti je v svojem rojstnem kraju preživel otroška leta in po končani gimnaziji v Murski Soboti je želel nadaljevati študij strojništva. Žal je njegove načrte prekrizala druga svetovna vojna. V domačem kraju se je takoj vključil v odporiško gibanje, bil izdan, v zaporu na Madžarskem je preživel številna težka zasliševanja in mučenja. Potem je bil dodeljen skupini za taborišče. Tja ni prispel, ker se je medtem vojna končala, in vrnil se je domov. Želja po znanju pa ga je odpeljala v Ljubljano. Vpisal se je na strojno fakulteto in uspešno diplomiral.

Še isto leto se je zaposlil v Titovih zavodih Litostroj. V tem času je spoznal svojo življenjsko sopotnico, znano ginekologinjo Slavico Lotrič iz Dražgoš. Ustvarila sta si družino z dvema hčerkama, Metko in Nušo.

V Litostroju se je vključil v oddelek konstrukcije in ga uspešno vodil. Moto njegovega dela je bil, da je znanje osnova razvoja podjetja in družbe. S sodelavci mu je uspelo, da je

Fakulteta za strojništvo Univerze v Ljubljani ustanovila poseben oddelek v Litostroju. Svoje uspešno delo je nadaljeval kot tehnični direktor. Litostroj je v tem času dosegel velike uspehe v strojogradnji in bil po turbinski proizvodnji znan v svetovnem merilu, obenem pa je bil pomemben dejavnik v gospodarstvu občine Šiška, Ljubljane in takratne Jugoslavije.

Osebnostno je bil Franc Pentek skromen, pošten in pri delu zelo dosleden. Z velikim občutkom za ljudi in z iskrenim značajem je znal najti ravnotežje med zahtevami proizvodnje in sodelavci, zato je bil v svojem okolju priljubljen in zelo spoštovan. Po večdesetletnem delu v Litostroju je odšel za direktorja ZPS – Združenega podjetja strojogradnje in tam vodil razvoj slovenske strojogradnje.

Poleg dela na strokovnem področju je zavzeto deloval v družbenopolitičnih organizacijah. Vodil je tovarniški komite Litostroja in ob tem sodeloval v številnih odborih v občini, mestu in republiki. Sodeloval je tudi v Zvezi borcev. Bil je pobudnik in soustanovitelj KO ZB Litostroj, nekaj časa je bil tudi član upravnega odbora. Med člani je bil zaradi delavnosti in prekmurske iskrivosti zelo priljubljen, spoštovan in cenjen.

Tudi v pokoju je zavzeto spremljal dogajanje v gospodarstvu in v družbi. Ni in ni razumel, kako v dobi visoke tehnologije propadajo znane slovenske tovarne. Tuji so mu bili odnosi v družbi, polni nestrpnosti, maščevanja, laži, napetosti, in potvarjanje zgodovine. Ostal je zvest načelu, da so delo, poštenje, strpnost in sodelovanje vrednote vsake družbe. Z ženo Slavico sta si zelo prizadevala, da se je ohranil spomin na legendarno dražgoško bitko.

Njun dom je ob obletnicah bitke postal kraj srečanja borcev in aktivistov NOB ter prijateljev različnih generacij, ki spoštujejo vrednote partizanskega boja. Zadnje leto mu je bolezen preprečila navzočnost na teh srečanjih, ki jih je skrbno in s toplino pripravljala hči Nuša z družino. S spoštovanjem se ga bomo spominjali.

Tone Kovič

Janko Pregelj

Tretjega novembra smo se poslovili od še enega borca, udeleženca NOB, iz Renč. V 89. letu je umrl Janko Pregelj, nosilec zlate plakete 30. divizije.

Janko Pregelj je bil član naše organizacije že od njene ustanovitve in nekaj časa tudi njen predsednik. Dokler so mu dopuščale moči, je bil tudi družbeno in politično zelo dejaven. Na vasi se je zelo angažiral pri odpravljanju gospodarskih težav. Še posebej je bil zaslužen pri pobratenju z italijansko občino Štarancan, ki ima korenine prav v dogodkih iz NOB. To pobratenje ni ostalo samo na papirju, ampak uspešno živi že od leta 1977, in to prav po zaslugi takih aktivistov, kot je bil pokojni Janko. Velike zasluge ima tudi pri ohranjanju tradicij Goriškega vojnega področja.

Janko Pregelj se je rodil leta 1927 in že v rosnih, skoraj otroških letih je začel sodelovati z OF in partizani pri oskrbi takrat maloštevilnih partizanskih enot, kurirskih in obveščevalnih dejavnostih. Leta 1944 je še ne sedemnajstleten odšel v partizane. Bil je borec v različnih enotah 30. divizije. Po pohodu brigad te divizije v Benečijo je bil tja poslan tudi sam in konec vojne je dočkal v Briško-beneškem odredu. To obdobje njegovega življenja je bilo

polno nečloveških naporov, saj je bil sovražnik številčno in po oborožitvi veliko močnejši. Agresivne in neusmiljene so bile še posebej enote SS, pa tudi zagrizeni ostanki italijanskih fašistov, in veliko naših borcev je padlo prav v zadnjem obdobju vojne.

Mladega Janka je izredno prizadela smrt prijatelja Cvetka Miklavčiča iz njegove vasi 30. aprila leta 1945, ko je hudo ranjen padel poleg njega, zadela ga je krogla umikajočih se Nemcev. Umrl je čez nekaj dni. Janko je nato še nekaj časa preživel v odredu JLA na takratnem Svobodnem tržaškem ozemlju. Po demobilizaciji pa se je z vso vneto pridružil obnovi vasi, ki je bila zelo prizadeta, in pomoči žrtvam vojne. Zaposlil se je v Opekarnah in kmalu postal direktor komercialne, na vodstvenem položaju se je izkazal s prizadevnostjo in spretnostjo pri vodenju prodaje.

Spominjali se ga bomo s hvaležnostjo.

Miran Pahor, Angel Mlečnik

Ivan Hrastovšek

Na pokopališču v Bukošku pri Brežicah smo se konec julija poslovili od svojega spoštovanega krajana, izgnanca in borca Kozjanskega odreda, Ivana Hrastovška. Ivan se je rodil 4. aprila leta 1927 kot šesti od sedmih otrok v družini Hrastovškovih v Bukošku materi Neži in očetu Mihi. Že kot fantič je moral trdo delati, oktobra leta 1941 pa je bil s svojo družino izgnan v Templin v Nemčiji, a je od tam pobegnil in se vrnil domov. Na njihovi domačiji so takrat živeli Nemci, zato se je pridružil Kozjanskemu odredu. Dodeljen je bil v Ljubljansko brigado kot pomočnik mitraljezca. Kmalu je doživel prvo bitko z domobranci. Kot partizan je prehodil dobršen del Slovenije od Murske Sobote do Kopra ter del Hrvaške in Madžarske, pri čemer so si bitke sledile druga za drugo. V Kozjanskem odredu je dočkal svobodo. Po vojni je skupaj

s starši takoj začel obnavljati gospodarsko poslopje in hišo. Že leta 1947 je postal tajnik Gasilskega društva Bukošek. Leta 1959 se je poročil s svojo izbranko Justo. V zakonu sta se jima rodila sinova Ivi in Franci. Hrastovškovi so vedno živeli v slogi, medsebojnem razumevanju in ljubezni,

sam je bil vzoren družinski človek, ljubeč mož in dober oče.

V svojem kraju je bil zelo dejaven. Kar 25 let je bil tajnik Gasilskega društva Bukošek, dolgoletni predsednik Krajevne skupnosti Zakot - Bukošek - Trnje, član vaških odborov za zgraditev električnega, telefonskega in vodovodnega omrežja. Bil je tudi član Združenja borcev za vrednote NOB, društva upokojencev, izgnancev, vaške strojne skupnosti. Poleg vseh svojih družbenih dejavnosti pa je vedno največ časa posvečal družini, domači zemlji in svojim živalim, ki jih je izredno skrbno in predano oskrboval, vse dokler ga niso zapustile moči.

V našem kraju je bil Ivan Hrastovšek eden zadnjih spoštovanih in cenjenih glasnikov in živa priča življenja tako pred vojno kot med vojno in po njej ter gonilna sila celotnega napredka vasi. Daleč naokoli je bil znan kot izredno uspešen in sposoben gospodar, dober in napreden kmet in obenem izredno družbeno dejaven. Zato je bil v svojem okolju izredno spoštovan, saj je poosebljal vrednote, kot so delavnost, odločnost, pravičnost, poštenje, solidarnost, požrtvovalnost, nesebičnost in družbena aktivnost.

Boris Poček

Program

Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije za leto 2016

1. Uvod

Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije (v nadaljevanju: Zveza) bo v letu 2016 izvajala svoje aktivnosti v skladu s sprejetim programom in usmeritvami Glavnega odbora, pri čemer pa bo morala upoštevati kritične finančne razmere, ki bodo lahko vplivale na izvajanje posameznih delov tega programa. Osnovna usmeritev za delovanje naše organizacije so vrednote, ki so se razvile v času narodnoosvobodilnega boja. V tem smislu se bomo odzivali na aktualna družbena vprašanja in probleme, ki jih pred nas postavlja današnji čas. Pri tem ne bomo dopustili potvarjanja zgodovine in bomo dosledno branili resnico o NOB. Odzivanje in opozarjanje na negativne pojave v naši družbi in v svetu pa ni le naloga Zveze kot celote, ampak tudi vsakega člana naše organizacije.

Zveza se bo dosledno zavzemala za varovanje zakonskih pravic vojnih veteranov in žrtev vojnega nasilja ter pozornost posvečala ohranjanju in vzdrževanju vojnih grobišč in spominskih znamenj. Programski poudarek v letu 2016 bo na praznovanju 75. obletnice ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda (v nadaljevanju: OF), tej obletnici bo posvečen zbornik, ki ga pripravlja častni predsednik Zveze tovariš Janez Stanovnik, ter na 75. obletnici ustanovitve slovenskih partizanskih čet.

V letu 2016 moramo bistveno izboljšati pretok informacij med krajevnimi organizacijami, združenji in Zvezo. Izmenjava pogledov in stališč v okviru vse organizacije je namreč bistvenega pomena za uspešnost našega delovanja.

Kot do zdaj bomo tudi za leto 2016 podpisali dogovor o sodelovanju z Generalštabom in poveljstvi Slovenske vojske. Aktivno bomo sodelovali tudi z drugimi veteranskimi organizacijami, združenimi v KoDVOS, kar mora postati dejavnejše, kot je bilo v letu 2015. Pri tem se ne bomo omejili le na članice KoDVOS, okrepili bomo še sodelovanje s sorodnimi organizacijami, kot so: Društvo izgnancev Slovenije, Društvo ukradenih otrok, upokojenske organizacije, sindikati ter druge predne organizacije in skupine v naši družbi.

Kot do zdaj bomo dejavni tudi v mednarodnem sodelovanju s tujimi veteranskimi organizacijami, zlasti s SUBNOR-ji na območju nekdanje skupne države, s Koroško zvezo partizanov, z ANPI-jem iz sosednje Italije in z vsemi protifašističnimi organizacijami. Tudi v letu 2016 se bomo udeležili nekaj pomembnejših praznov na

območju nekdanje Jugoslavije. Pri uresničevanju tega programa bomo skrbno ravnali s finančnimi sredstvi, s tem da bomo večino nalog opravili s prostovoljnimi (neplačanim delom), skrajno racionalizirali materialne stroške in si prizadevali na ravni države in občin za ustrezno finančno sodelovanje, saj večino nalog opravljamo v javnem interesu.

2. 75. obletnica ustanovitve OF

V letu 2016 bomo praznovali 75. obletnico ustanovitve OF, ki je bila prelomnega pomena za upor proti nacifašistični okupaciji, za spremembo družbenih razmerij in za povojni razvoj naroda in države.

V Zvezi, združenjih in društvih v okviru Zveze bomo tej obletnici namenili ustrezno pozornost s proslavami in drugimi dejavnostmi. Za ta namen bomo:

- a.** predlagali Vladi RS, da 26. aprila 2016 na predvečer državnega praznika dneva upora proti okupatorju organizira državno akademijo ali pa jo bomo pripravili sami;
- b.** na praznik 27. aprila sklicali slavnostno razširjeno sejo predsedstva Zveze, posvečeno tej obletnici;
- c.** izdali Zbornik 2016 s spomini, avtorskimi prispevki in dokumenti o pomenu NOB v luči temeljnih točk programa OF in o aktualizaciji vrednot NOB;
- d.** tiskanim in elektronskim medijem predlagali, da v okviru svojih programov namenijo prispevke s pozitivnim sporočilom ob tej obletnici;
- e.** Ministrstvu za šolstvo, znanost in šport ter Zavodu za šolstvo predlagali, naj spodbudita šole, da pred državnim praznikom pripravijo učno uro o OF, v okviru bralne značke pa zapise o njej;
- f.** predlagali Ministrstvu za kulturo, naj spodbudi kulturne ustanove (npr. muzeje, gledališča, pevske zборе), da v svojih programih predvidijo ustrezen odziv na obletnico OF;
- g.** izdali spominsko značko;
- h.** aprilsko številko Svobodne besede posvetili tej obletnici in o tem izdali posebno prilogo.

3. Odzivi na ponarejanje zgodovinskih dejstev o dogodkih in osebnostih iz časa NOB

Zgodovinska komisija bo spremljala objave v strokovni literaturi in medijih, ki bodo obravnavale problematiko druge svetovne vojne in v njenem okviru osvobodilnega gibanja ter posameznih udeležencev dogajanja. Če bodo objave prikazovale zgodovinska dejstva tendenciozno in izkrivljeno, se bodo komisija ali njeni posamezni člani odzivali nanje. Na podlagi argumentov, dokumentarnega gradiva in rezultatov dosedanjih relevantnih raziskav ter po presoji pomembnosti in odmevnosti teh objav se bodo odzvali s strokovnimi ali poljudnimi članki, ki jih bodo poslali ustreznim medijem. V najpomembnejših primerih bodo oblikovali tudi izjavo za javnost. Komisija bo tako kot do zdaj pripravljala strokovna srečanja in okrogle mize o pomembnih dogodkih iz druge svetovne vojne.

4. Prizadevanje za ohranitev in uveljavljanje ustavno varovanih pravic udeležencev NOB

Spremljali bomo uresničevanje pravic, ki jih imajo borci in drugi udeleženci NOB po veljavnih zakonih o vojnih veteranah, žrtvah vojnega nasilja, vojnih invalidih, vojnih grobiščih in po predpisih o pokojninskem in invalidskem ter zdravstvenem zavarovanju. Posredovali bomo pri pristojnih državnih organih, če bomo ugotovili kršenje zakonov s tega področja ali namere za zmanjšanje veljavnih pravic.

Članom in organizacijam ZB bomo na njihovo željo dajali pomoč in nasvete glede pravic po vojnih zakonih, pa tudi v drugih formalnopравnih zadevah z delovnega področja Zveze.

Skupaj z drugimi zainteresiranimi organizacijami bomo sodelovali v prizadevanjih za povračilo materialne vojne škode prizadetim med drugo svetovno vojno.

5. Zdravstveno in socialno varstvo udeležencev NOB in drugih članov ZB

Spremljali bomo dogajanja na področju

zdravstvene in socialne varnosti v Sloveniji in nasprotovali morebitnim predlogom za krčenje socialno-zdravstvenih pravic udeležencem NOB. Še nadalje namreč v okviru pristojnih ministrstev potekajo aktivnosti za spremembe zdravstvene zakonodaje ter oblikovanje zakona o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo.

V splošnem se bomo enako kot do zdaj zavzemali za solidarnost na področju zdravstva in socialnega varstva ter za ohranitev našemu članstvu in tudi drugim starejšim dostopne javne zdravstvene službe. V skladu z možnostmi bomo skušali preučiti tudi stanje in potrebe našega članstva na zdravstvenem in socialnem področju.

Članicam in članom naše organizacije, zlasti vojnim veteranom, bomo, če bo treba, dali strokovno pomoč pri uveljavljanju pravic in jim z nasveti pomagali pri urejanju socialno-zdravstvenih problemov. Skrbno bomo preučili vsako morebitno pobudo, predlog in ugotovitev, ki nam jo bodo sporočili s terena, in se nanjo ustrezno odzvali. Spodbujali bomo združenja, da prek krajevnih organizacij obiskujejo bolne člane in jim po potrebi dajo ustrezno pomoč.

6. Izboljševanje organiziranosti in kadrovske sestave Zveze in združenj

Krajevne organizacije ZB so s svojim članstvom temelj naših združenj in prek njih tudi celotne Zveze. S popisom v letu 2015 smo ugotovili, da številne dobro delujejo, precej pa je tudi takih, ki so pomanjkljivo organizirane, kadrovske podhranjene in vsebinsko premalo aktivne. **Zato bo krepitev krajevnih organizacij v letu 2016 prioriteta združenj in Zveze.**

V ta namen bomo v organih Zveze spodbujali združenja:

- da njihovo vodstvo preuči stanje v vsaki krajevni organizaciji in predvidi potrebne ukrepe;
- da z obiski na sejah odborov krajevnih organizacij, zborih članstva in na posvetovanjih poskrbijo za izmenjavo dobrih praks in na druge ustrezne načine pomagajo, da bodo odbori kadrovske izpopolnjeni predvsem z mlajšimi člani in bo zagotovljeno njihovo redno kolektivno delovanje ter stalen stik vodstva s članstvom;
- da si vztrajno prizadevajo in dosežejo, da vsaka krajevna organizacija na leto sprejme vsaj toliko novih članov, kot jih umre + enega in tako zagotovi njeno ohranitev in pomladitev;
- da s programi združenj spodbudijo vsebinsko povezanost in aktiviranje članstva v razpravah o aktualnih problemih v krajevnih in četrtinskih skupnostih, občini in državi.

V glasilu Svobodna beseda bomo poročali o dobrih praksah v delovanju krajevnih organizacij in združenj. Začeniš z letom 2016 bomo vsako leto na predlog združenj odlikovali z zlato plaketo do tri krajevne organizacije ZB, ki so v zadnjih treh letih sprejele najmanj toliko novih članov, kolikor jih je umrlo, in kjer vodstva kolektivno vzorno delujejo, skrbijo za spomenike NOB in uspešno uresničujejo vlogo krajevnih organizacij v svojem okolju in v združenju.

Po opravljeni javni razpravi bomo pripravili spremembe in dopolnitve Statuta Zveze.

Člani predsedstva Zveze in organizacijsko-kadrovske komisije se bodo na povabilo udeleževali sej vodstev združenj in pokrajinskih svetov, da bi tako izboljšali neposredne stike in se seznanjali s problematiko delovanja ZB.

7. Izobraževanje aktivistov ZB

Komisija začenja prvo leto mandata in bo v svoj program vključila tudi vsebino dela dosedanje komisije ter nove pobude združenj in predsedstva Zveze.

Pravočasno bo pripravila razpis za izobraževanje članstva v letu 2016. Program izobraževanja bo prilagojen praznovanju 75. obletnice ustanovitve OF in aktualnim razmeram v svetu (begunci in neofašizem).

V prihodnje se je treba bolj posvetiti mlajšim članom, ki vstopajo v naše vrste, jih pritegniti na seminarje in jim omogočiti, da sodelujejo pri sestavljanju vsebine in na predavanjih na seminarjih. Komisija se bo povezala z mladinsko komisijo, njenimi pogledi na delovanje Zveze in s programom.

Pomagala bo združenjem, da bi se v prihodnje lažje posvetila tudi šolam, ter jim s svojimi pobudami in znanjem pomagala, kako naj učencem in mladini predstavijo vrednote OF in NOB. Po izkušnjah združenj na terenu že obstajajo osnovne in srednje šole, ki sodelujejo na proslavah in komemoracijah.

Na podlagi analize dosedanje udeležbe na seminarjih bomo upoštevali vse dobre organizacijske prijeme in izbiro tem. Komisija bo spodbujala združenja, da se vključijo v izobraževanja in zagotovijo čim večjo udeležbo slušateljev.

Preučila bo tudi pobudo za ustrezno usposabljanje praporščakov.

8. Spominske prireditve

Tudi v letu 2016 bodo številne proslave in druge prireditve, ki jih bodo pripravila združenja in društva borcev za vrednote NOB v sodelovanju z drugimi domoljubnimi in veteranskimi organizacijami, občinami, šolami in društvi.

Osrednje proslave, ki jih bo organizirala Zveza:

- akademija v počastitev 75. obletnice ustanovitve OF pred državnim praznikom (26. aprila), če je ne bo organizirala država;
- slavnostna razširjena seja predsedstva Zveze (27. aprila);
- akademija ob mednarodnem dnevu holokavsta, Ljubljana (24. januarja);
- javna okrogla miza o OF, ena ali več (april);
- spominska slovesnost z mednarodno udeležbo ob 71. obletnici osvoboditve taborišča Ljubelj (v sodelovanju z občino Tržič) in vseh drugih nacističnih taborišč ter ob 73. obletnici osvoboditve fašističnih taborišč v Italiji in na Hrvaškem;
- tradicionalno srečanje nekdanjih internirank in internirancev, političnih zapornic in zapornikov nacističnih taborišč in zaporov, ukradenih otrok ter njihovih svojcev in prijateljev (september).

Načrtovani koledar združenj obsega v letu 2016 približno 400 proslav in drugih prireditev ter 700 komemoracij. Zveza ob tem poziva združenja, da učinkoviteje poiščejo dodatne finančne vire za izvedbo teh prireditev (proračuni občin ipd.). Večje spominske prireditve bodo:

V januarju:

- **Osankarica na Pohorju – Slovenska Bistrica:** žalna slovesnost pri spomeniku padlim borcem Pohorskega bataljona leta 1943.
- **Dražgoše – Škofja Loka:** žalna slovesnost in zborovanje pri spomeniku padlim borcem Cankarjevega bataljona in žrtvam domačinov leta 1942 – 74. obletnica.
- **Suhor:** 72 let od odhoda XIV. divizije na Štajersko.
- **Kanal:** pohod XXX. divizije v slovensko Benečijo.

V februarju:

- **Sedlarjevo ob Sotli, Šmarje pri Jelšah:** prihod XIV. divizije februarja 1944 na Štajersko.
- **Črnomelj:** 72. obletnica SNOS-a.
- **Stranice – Frankolovo, Slovenske Konjice:** žalna slovesnost v spomin na 99 obešenih in enega ustreljenega talca leta 1945.

V marcu:

- **Jelenov žleb, Ribnica:** spominska prireditev ob uspešnih bojih Gubčeve in Cankarjeve brigade z enotami italijanske divizije Maceratta leta 1943 – 73. obletnica.

V aprilu:

- **Nanos – Vipava, Ajdovščina:** spominska prireditev v spomin na prvo večjo bitko z enotami italijanske vojske leta 1942 – 74. obletnica.
- **Ilirska Bistrica, Zalesje:** 72. obletnica ustanovitve partizanske bolnice Zalesje.
- **Sromlje:** obletnica ustanovitve Kozjanskega odreda.

Postojna: 72. obletnica požiga bencina v Postojnski jami.

V maju:

- **Javorovica – Šentjernej:** spominska slovesnost pri spomeniku nad 113 padlih borcev Cankarjevega bataljona 1944. leta, v povezavi s slovesnostjo ob dnevu ustanovitve OF in praznovanjem 1. maja.

- **Ljubljana:** pohod po poteh spominov in tovarištva.

- **Ljubljana – Smreče pri Turjaku:** spominska slovesnost ob obletnici poboja aktivistov OF.

- **Janče – Ljubljana:** prireditev ob obletnici bojev II. grupe odredov z nemško vojsko in policijo na Jančah leta 1942 – 74. obletnica.

- **Orle – Ljubljana:** slovesnost pri spomeniku na Orlah za partizane, padle za osvoboditev Ljubljane; prireditve ob obletnicah osvoboditve Ljubljane – prazniku mesta Ljubljana.

- **Topolšica – Velenje:** osrednja proslava ob 71. obletnici podpisa o vdaji von Leehrove armade leta 1945.

- **Poljana – Prevalje:** spominska prireditev ob obletnici zadnjih bojev v drugi svetovni vojni – še teden dni po kapitulaciji nacistične Nemčije leta 1945.

- **Begunje na Gorenjskem:** obletnica osvoboditve upornikov iz zaporov.

V juniju:

- **Češnjice – Kamnik:** slovesnost v spomin dr. Petru Držaju, kapetanu C. Fischerju, dvema ameriškima in dvema britanskima častnikoma. V juliju:

- **Pokljuka, Radovljica:** pohod na Triglav z osrednjo prireditvijo na Rudnem polju v spomin na pohod partizanskih patrolj na vrh Triglava leta 1944.

- **Rog – Novo mesto:** prireditev v Bazi 20 v spomin na dogodke ob italijanski »roški ofenzivi«, ki je trajala od 19. julija do 4. novembra leta 1942 in je zajela celotno Ljubljansko pokrajino.

- **Menina planina – Mozirje:** prireditev v spomin na boje Zidanškove brigade, bataljona VDV in tudi preboja II. grupe odredov, ustanovitev IV. operativne cone, preboj XIV. divizije na Štajersko ter na vse padle borce na Menini planini.

- **Pristava nad Stično:** proslava v spomin na partizanske boje na stiškem območju.

V avgustu:

- **Želin – Vojsko, Idrija – Cerkno:** spominski pohod in osrednja prireditev na Vojskem ob 72. obletnici prenosa ranjencev iz Primorske in Gorenjske na letališče Nadlesk v Loški dolini na Notranjskem leta 1944.

- **Ozeljan – Nova Gorica:** prireditev ob 74. obletnici Prvega primorskega bataljona Simona Gregorčiča.

- **Ožbalt ob Dravi:** spominska proslava Vranov let.

V septembru:

- **Postojna:** obletnica priključitve Primorske.

- **Golo – Ig:** »Mi pa nismo se uklonili« Golo 2016.

- **Metlika, Otok:** prireditev Vranov let Ožbolt – Metlika.

- **Koprivnik – Kočevje:** prireditev ob 72. obletnici zmagovitih bojev 18. divizije pri obrambi Bele krajine.

Rašica: 75. obletnica požiga prve slovenske vasi Rašica.

V oktobru:

- **Dobrič, Trebnje:** prireditev ob obletnici 1. kongresa Slovenske protifašistične ženske zveze leta 1943, podpora obeležitvi 73. obletnice ustanovitve.

- **Maribor:** prireditev v Mariboru v spomin na streljanje talcev in pošiljanje osumljenih v nemška koncentracijska taborišča.

- **Novo mesto – Žužemberk:** žalna slovesnost pri spomeniku na Cviblju za več kot 2.000 padlih borcev in žrtev nasilja v letih 1941–1945.

- **Črta – Žalec:** prireditev v spomin na prvi frontalni spopad 1. štajerskega bataljona z nemško vojsko (policijo) na Štajerskem 26. oktobra 1941, ki jo je vodil komandant Franc Rozman – Stane.

Žalne slovesnosti ob vseh grobnicah in spomenikih padlim za domovino. Večinoma le polaganje vencev, na največjih grobiščih tudi žalni kulturni programi (npr. Grobnica herojev, ljubljanske

Žale, Frankolovo, Begunje, Črnomelj, Maribor, Trnovo). Polaganje vencev, deloma s kulturnim programom, za 1. november ali med letom je tudi v zamejstvu v Italiji, Avstriji, Madžarski in Hrvaški (npr. Šarvar, Jasenovac, Rižarna, Rab, Gradec, Gornars, Visco, Peršman).

V novembru:

- **Lokve pri Črnomlju:** spominska slovesnost pri spomeniku Franca Rozmana – Staneta na Lokvah – ob 72. obletnici smrti.

- **Pirniče – Medvode:** 72. obletnica smrti komandanta Franca Rozmana – Staneta.

V decembru:

- **Gornja Trebuša:** ustanovitev IX. korpusa.

- **Stari pisker, Celje:** 71. obletnica osvoboditve 130 zapornikov iz Starega piskra.

9. Skrb za spomenike in spominska znamenja NOB

V Sloveniji so v register kulturne dediščine pod geslom druga svetovna vojna vpisane 2903 enote. Od tega jih ima 818 status kulturnega spomenika, le 22 pa jih je državnega pomena, preostale pa lokalnega. Med enote v ta okvir sodijo tako javni spomeniki in spominska znamenja kot tudi spominske plošče, grobovi in grobišča, partizanske tiskarne, bolnišnice, kraji zgodovinskih dogodkov in podobno. Še naprej si bomo prizadevali za redno vzdrževanje teh spomenikov. Zlasti bomo pozorni na varstvo pred poškodbami in namernimi posegi ter ukrepali za njihovo odpravo. Združenja bomo spodbujali, naj prek svojih krajevnih organizacij opozarjajo pristojne občine in lokalne skupnosti na urejanje in vzdrževanje spomenikov in njihove okolice (zeleń in nasadov), vzdrževanje stojišč spomenikov in dohodov do njih, izobešanje zastav ob praznikih in spominskih dnevih.

Na poškodbe in škodljive posege v vplivno ter tudi širše okolje spomenika bomo opozarjali pristojne državne organe in službe. Posebej se bomo odločno uprli odstranjevanju spomenikov in kulturne dediščine NOB, prav tako tudi prestavljanju spomenikov, ki bi imelo za posledico okrnitev njihove zgodovinske pričevalnosti in sporočilnosti, njihovega pomena in dostojanstva. V tem smislu bomo na pristojno ministrstvo podali ustrezen predlog za dopolnitev Zakona o varstvu kulturne dediščine, ki bi zagotovil pravico do udeležbe združenja v postopkih izdaje kulturno varstvenega soglasja pri morebitnih spremembah lokacije spomenikov oziroma posegih v širše območje spomenikov. Prav tako bomo predlagali, da se vsebina Strategije s področja kulture v poglavju Kulturna dediščina dopolni z vidika

opredelitve področja postavljanja in vzdrževanja spomenikov.

Poleg skrbi za spomenike, ki so vpisani v register kulturne dediščine, bomo še naprej skrbeli za kulturno dediščino NOB, ki nima statusa kulturnega spomenika, zlasti za varstvo grobišč in grobov. Pri tem bomo sodelovali z društvi, podjetji, šolami in humanitarnimi organizacijami ter z državljanji, ki so jim blizu vrednote NOB in imajo spoštljiv odnos do NOB.

Zaradi vprašanj o lastninsko pravnih razmerjih na področju kulturne dediščine NOB bomo Zavodu za spomeniško varstvo Slovenije in občinskim upravnim organom predlagali, da začno postopke o vprašanih lastninjenja spomenikov NOB in o lastninskih odnosih nasploh.

V letu 2016 bomo intenzivno spremljali in ukrepali ob vseh dogodkih, ki bi motili sporočilnost spomenikov, spominskih znamenj kot tudi spominskih plošč, grobov in grobišč iz NOB, kajti sporočilnost spomenikov dodatno širi in pogloblja poznavanje prelomnih obdobji naše zgodovine.

10. Delovanje odborov žrtev vojnega nasilja

V sodelovanju s posameznimi taboriščnimi odbori bomo zaznamovali mednarodni dan holokavsta (januarja) s poudarkom na slovenskih taboriščnikih, skupaj z občino Tržič na Ljubelju pripravili osrednjo spominsko slovesnost ob obletnici osvoboditve vseh taborišč po Evropi (junija), v katerih so trpeli Slovenke in Slovenci, zaznamovali 73. obletnico osvoboditve taborišča Kapor (septembra) na otoku Rabu (skupaj z občino Rab in nekaterimi slovenskimi občinami) in sodelovali pri pripravi tradicionalnega srečanja slovenskih taboriščnic in taboriščnikov, ukradenih otrok in izgnancev v Portorožu (septembra).

Posamezni taboriščni odbori bodo organizirali srečanja ob obletnici osvoboditve taborišč, kamor naj bi odpeljali tudi slovenske srednješolce (Auschwitz, Mauthausen). Prav tako bodo aktivni na mednarodnem področju, kjer se bodo udeležili sej mednarodnih komitejev. Razen udeležbe na prireditvah, ki jih organizira Zveza, bodo posamezni odbori pripravljali srečanja ob osmem marcu, obiske v zamejstvu v Italiji in Avstriji, se udeležili polaganja vencev 1. novembra (Gonars, Rab, Visco, Gorica). Društvo ukradenih otrok bo v sodelovanju z lokalnimi oblastmi nadaljevalo postavljanje spominskih plošč v Nemčiji na mestih, kjer so bila taborišča za otroke.

Koordinacijski odbor naj bi v letu 2016 sodeloval pri pridobivanju sredstev prek javnih razpisov

in se preoblikoval v društvo v okviru Zveze. Vključevali se bomo tudi v proslavljanje 75. obletnice ustanovitve OF in drugih obletnic, ki jih bodo organizirala območna združenja ZB.

11. Koordinacija odborov enot in služb NOV in POS

Temeljni cilj koordinacije je oživitev dejavnosti skupnosti borcev za vrednote enot in služb NOV in PO Slovenije kot pomembnega dejavnika ohranjanja vrednot in izročila posameznih enot in služb.

Temeljne naloge za uresničitev tega cilja so:

- rekonstrukcija organizacijske sheme skupnosti enot in povezanost z lokalnim okoljem oziroma združenji in pokrajinskimi sveti,
- prenova odborov skupnosti in ponovno oblikovanje zamrlih odborov.
- izdelava in sprejem navodila o delovanju skupnosti enot in služb,
- ponovno oblikovanje posameznih skupnosti brigad,
- oblikovanje spominskih enot,
- obeleževanje 75 let oblikovanja slovenskih partizanskih čet,
- vzpostavitev odnosov z domicilnimi občinami posameznih enot in služb,
- sodelovanje s Slovensko vojsko.

12. Mednarodna dejavnost

V letu 2016 bomo podpirali takšno zunanjo politiko Republike Slovenije, ki bo prispevala k miru in varnosti v Evropi ter svetu. Obsojamo vse vojne, ki povzročajo trpljenje civilnih prebivalcev kot beguncev in notranje razseljenih oseb. Pozivali bomo k solidarnosti z ljudmi, ki so žrtve vojn, ter intenzivno spremljali begunsko krizo, zlasti na balkanski begunski poti. Vlado RS bomo pozivali k čim bolj humanemu ravnanju z begunci, ki prihajajo v našo državo ali jo prečkajo.

Aktivno bomo spremljali vojna žarišča v Evropi (zlasti v Ukrajini), na Bližnjem vzhodu (zlasti v Siriji), v Aziji in Afriki.

Komisija bo javno opozarjala na nesprejemljivost napadalne vojne in oboroženih spopadov povsod po svetu ter pri tem zlasti na nesprejemljivost vojaških spopadov različnih velesil na ozemljih tretjih držav (primer Sirije). Komisija bo obravnavala in opozarjala na nevarnosti terorističnega delovanja in kibernetičnih vojn po svetu.

Spremljala bo vse prepoznane pojave neofašizma in neonacizma pri nas, v sosednjih državah ter širše v Evropi, jih kritično obravnavala ter o svojih dognanjih obveščala javnost.

Komisija za mednarodno dejavnost bo nadaljevala stike s predstavniki veteranskih organizacij v tujini, ki gojijo vrednote osvobodilnega boja proti fašizmu in nacizmu in se programsko in dejansko zavzemajo za enake vrednote kot Zveza. Sodelovanje se bo zlasti nadaljevalo z: ANPI – Vsedržavno zvezo partizanov Italije, Zvezo koroških partizanov, SAAB RH, SUBNOR RS, SUBNOR RČG, Zvezo borcev Makedonije, Zvezo borcev BIH (Sarajevo – Jajce) in Rusko zvezo veteranov. Komisija bo ohranjala stike s posamezniki iz zavezniških anglo-ameriških enot, ki so kot opazovalci prišli v enote narodnoosvobodilnega gibanja Slovenije, ter z institucijami, ki ohranjajo spomin na zavezniško pomoč temu gibanju v drugi svetovni vojni.

Sodelovali bomo v dejavnostih Jadransko-jonskega antifašističnega foruma in dejavno podprli njegova prizadevanja za širitev delovanja na vse sredozemsko območje.

Podpirali bomo tudi dejavnosti slovenskih vojaških muzejev, ki zbirajo in ohranjajo gradivo o pomoči zavezniških sil na slovenskem ozemlju.

Nadaljevali bomo aktivnosti v Svetovni veteranski organizaciji, doma pa bomo opozarjali, da skrb za veterane ni socialni korektiv, temveč način, kako se nove generacije državljanov oddolžijo nekdanjim borcem za samostojno državo. To izhaja iz definicije veterana v Svetovni veteranski organizaciji.

13. Informacije, stiki z javnostmi in promocijska dejavnost

Osrednji medij za medsebojno obveščanje in izmenjavo mnenj v Zvezi bo odslej mesečnik Svobodna beseda, v katerega bomo vključili tudi Sporočila. Obveščanje širšega kroga članstva bo potekalo tudi po prenovljeni spletni strani in na Facebooku ter po utečenih poteh sistema elektronske pošte.

Vsebinsko težišče bo še naprej NOB s svojimi vrednotami in z vzroki zanjo. Posebna pozornost bo namenjena zgodbam o svobodoljubnih in patriotskih ljudeh tistega časa. Obdobje med koncem druge svetovne vojne in osamosvojitvijo Slovenije bo pozorneje in kritično obravnavano zlasti s stališča, kako so se tedaj uveljavljale vrednote NOB. Čas samostojne Slovenije bo v reviji dobil več prostora, da bi bralci dobili podrobnejše odgovore, kakšno veljavo imajo v današnjem času vrednote, za katere se zavzema Zveza. Na pragu digitalne dobe in z njo drugačne civilizacije bo revija skupaj s spletnimi stranmi odpirala tudi vprašanje, na kakšni vsebini vrednot, ki so Slovenijo ohranjale in osvobajale, bodo nastajali novi družbeni časi.

Zveza bo tudi v letu 2016 s svojo predstavitvijo in v skladu z možnostmi sodelovala v programu Festivala za tretje življenjsko obdobje, ki bo konec septembra v Cankarjevem domu v Ljubljani.

14. Priznanja ZB

Odbor, ki bo v prihodnjem mandatnem obdobju deloval v novi zasedbi, se je prvič sešel novembra 2015.

Od združenj in društev Zveze pričakujemo, da bodo v svojih vrstah prepoznali aktivne, zaslužne člane in jih predlagali za najvišje priznanje Zveze, to je za srebrno in zlato plaketo. Poudarek naj bo tudi na mlajših članih, ki ob svojih delovnih obveznostih veliko prostega časa namenijo za delo v organizaciji, krajevnih in četrtinskih skupnostih, za pripravo, organizacijo in sodelovanje na raznih slovesnostih in dogodkih posameznega združenja oziroma društva. Predlogi morajo biti v skladu s kriteriji Pravilnika o priznanjih, ki ga mora predlagatelj dosledno upoštevati.

Odbor si bo še naprej prizadeval za kakovost pravih predlogov, usklajenih na pokrajinski ravni. Predsedniki in predsednice pokrajinskih svetov morajo biti seznanjeni z vsebino obrazložitve in zahtevati dopolnitev, če je predlog slabo utemeljen, saj s svojim podpisom dajo soglasje k predlogu.

Kvote zlatih in srebrnih priznanj se v letu 2016 ne bodo znižale in bodo ostale na ravni zadnjih treh let, in sicer:

- **42 zlatih plaket** (2 pripadata odboru), od tega 19 za življenjsko delo,
- **73 srebrnih plaket** (3 pripadajo odboru).

Pripadajoče število priznanj po regijah temelji predvsem na številu članov na dan 31. decembra 2014 in na številu združenj posamezne pokrajine oziroma regije. Pokrajina, ki ne izkoristi kvote v tekočem letu, lahko neizkoriščeno prenese v naslednje leto, izkoriščena pa mora biti v dveh letih.

Pričakujemo, da bo ob jubilejnem letu tudi več predlogov za podelitev priznanja vestnim in zaslužnim praporščakom, ki s svojo prisotnostjo na najrazličnejših dogodkih pomembno prispevajo k prepoznavnosti organizacije.

V letu 2016 bo prednostna naloga odbora sprememba in dopolnitev Pravilnika o priznanjih iz leta 2008, ki je bil dopolnjen julija leta 2010. S prenovo bi lahko razrešili tudi dileme glede podeljevanja priznanj županom in raznim institucijam (občina, krajevna organizacija, krajevna in četrtinska skupnost).

V letu 2016 Odbor za priznanja predvideva tri redne seje, in sicer v marcu, juniju in novembru.

15. Mladinska organizacija ZB

Glavni nalogi mladinske komisije v letu 2016 bosta:

- vzpostavitev vsaj 10 lokalnih odborov mladinske organizacije,
- ustanovitev nacionalne mladinske organizacije Mladi borci.

16. Ustanova Franca Rozmana - Staneta

Ustanova Franca Rozmana - Staneta deluje na področju socialne in humanitarne dejavnosti ter zdravstvenega varstva z namenom, da pomaga osebam, ki so pomoči potrebne in so vključene v društva ustanoviteljev. S svojim delovanjem bo tudi širila in krepila zavest o solidarnosti, humanosti, krepitvi domoljubja in ohranjanju zgodovinskega spomina, tradicij in vrednot uporništv.

S svojimi finančnimi sredstvi bo poleg finančne pomoči posameznikom podpirala tudi dejavnosti, dogodke in programe ustanoviteljev, ki spodbujajo in razvijajo osnovni namen ustanovitve ustanove.

Ta program bomo med letom po potrebi dopolnjevali glede na možnosti Zveze ter glede na razmere v družbi in organizacijah.

PREDSEDNIK
Tit Turnšek

Izjava ZZB za vrednote NOB o begunski krizi

ZZB za vrednote NOB Slovenije je prvič razpravljala o aktualnem begunskem valu na seji Glavnega odbora 28. septembra 2015 ter sprejela poziv proti vojni in izjavo o nujnosti civiliziranega in človeškega odnosa do nesrečnih prebežnikov. Potem je tudi še naprej skrbno spremljala dogajanje, v plazu številnih sprememb se zdaj oglašajo znova.

Stališča ZZB NOB do begunske krize so zavezana temeljnim načelom ustavnih listin OZN. Vir vsega današnjega begunskega zla je v barbarskih vojnah na Bližnjem vzhodu. Velesile in islamski fundamentalizem so pri uveljavljanju najrazličnejših, predvsem kapitalističnih interesov tam zanetili brezkončen niz najbolj krvavih in rušilnih spopadov. S tem so pogнали prebivalstvo v množičen in tragičen beg, ki ga zdaj kot begunski val dramatično doživljamo tudi v Sloveniji. Prav je, da za te nesrečnike po svojih močeh človeško poskrbimo; še posebej ker je v ne tako daljni preteklosti zelo veliko naših ljudi doživelo podobno žalostno in bolečo usodo.

Toda prav bi bilo tudi, da udeležene velesile skupaj z islamskimi ekstremisti končno prevzamejo odgovornost za vse to, in to civilizirano, ne z novo vojno, bombnimi napadi in novimi plenjenji. Ne pa da licemersko s prstom kažejo na Balkan in tudi na državo Slovenijo samo zato, ker si je množičen spreved brezdomcev utrl pot prav tod čez. Jasno je treba povedati, da tu živimo nadvse lojalni Evropejci, da pa ne moremo biti samo vojna ali vsaj tranzitna krajina nekega elitnega evropskega jedra, naj se imenuje »ožji Schengen« ali kakor koli že. In da na ta način tudi ne more in ne sme nihče v Evropi odpravljati lastnih demografskih težav.

Zato prosimo svoje člane, naj razumejo stiske teh množičnih ubežnikov, od katerih številni dobesedno rešujejo lastna življenja. Najbrž je res med njimi tudi zmeraj več špekulantov, podobno veliko necivilizirancev, številni od njih spotoma delajo škodo, toda nič od tega nas ne odvezuje človečnosti. Bo pa treba prej ali slej povzdigniti tudi glas zoper evropski egoizem in proti elitističnemu hinavstvu »stare« Evrope; prav tako pa tudi proti vsem vojnem po svetu. Zgodovina uči, da z njimi ni mogoče rešiti prav nobenega problema, prizadejati pa je mogoče nič koliko bolečine in zla.

PREDSEDSTVO ZZB NOB SLOVENIJE

o referendumu o noveli zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih*

Državljanke in državljani Republike Slovenije bomo v nedeljo, 20. decembra 2015, na referendumu o noveli Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih odločali o človekovih pravicah manjšine. Zakon ureja izenačitev partnerskih skupnosti tako, da opredeljuje zakonsko zvezo »kot življenjsko skupnost dveh oseb«. S tem bi tudi istospolni pari dobili iste pravice, kot jih imajo raznospolni pari bodisi v zakonu bodisi v dalj časa trajajoči zunajzakonski skupnosti. In s tem zakonom tradicionalne družine nič ne izgubijo, tudi otroci v teh družinah ne.

Ker se članice in člani Zveze združenj borcev za vrednote NOB zavzemamo

za enakopravnost in svobodo vseh ljudi ter za uresničitev človekovih pravic, bomo na referendumu glasovali ZA novelo zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Naša prizadevanja za spoštovanje človekovega dostojanstva izhajajo iz temeljnih ciljev boja bork in borcev proti fašizmu in nacizmu, ki so se bojevali za svobodo, enakost, solidarnost in strpnost do drugačnih. Med drugo svetovno vojno so bili naši borke in borci najnaprednejši del slovenske družbe, kar nam mora biti vodilo tudi danes. Tudi mi kot sledilci duha in vrednot NOB moramo danes sprejemati odločitve, ki vodijo v socialni razvoj in napredek naše družbe.

Zato bomo glasovali ZA.

ZA enakopravnost, ZA strpnost, ZA svobodo izbire, ZA človeka v vseh nas!

Na referendum bomo šli, ker verjameмо v pravico naroda, da se opredeljuje o pomembnih političnih vprašanjih naše družbe, vendar hkrati trdimo, da mora slovenska ustava ščititi človekove pravice vseh, tudi manjšin. Zato se o njih ne bi smeli izrekati tako, da bi večina določala, katere od skupnih človekovih pravic pripadajo manjšinam v naši družbi.

PREDSEDSTVO ZZB NOB SLOVENIJE

**Izjava je bila sprejeta in javno objavljena 1. decembra 2015.*

ZZB ob razstavi

v Muzeju Tomaža Godca, Bohinjska Bistrica

V zvezi z razstavo o Bohinju in Bohinjcih v prenovljenem Muzeju Tomaža Godca, kot jo je zasnoval in postavil zgodovinar Jože Dežman iz Gorenjskega muzeja, je v javnosti obveljalo, da je do NOB v Bohinju izrazito pristranska. Ne glede na vse drugo, še posebej na »strokovno nepristranskost« omenjenega zgodovinarja, ki je splošno znana, naj znova poudarimo dvoje:

1. Temeljni vzrok vseh tragedij na Slovenskem med drugo vojno ni bil niti pri enih niti pri drugih Slovencih, temveč je to bila okupacija Slovenije s surovim iztrebljanjem vsega slovenskega. Temu so služili množična izseljevanja, streljanja talcev, zapori, nasilna germanizacija šolstva in tudi organizacija kolaboracionizma. Hipokrizija kazanja s prstom na »komunajzarje« in ponavljanje reka »saj so bili vsi isti« sta s tega vidika dovolj prozorna. Slovenski upor zoper okupatorje je bil množičen in spontan, na življenje in smrt, za obstanek ali izginotje.

2. Tak je bil tudi v Bohinju in tega dejstva ne more zakriti nobena »strokovna objektivna« razstava. Navsezadnje je v omenjenem smislu dolga leta ali kar

desetletja nastopal tudi sam avtor sedanje muzejske postavitve.

Res je bil Bohinj med prvo svetovno vojno ena spektakularno pomembnih točk avstro-ogrskega vojaškega aranžmaja in je kot tak nadvse privlačen za različne muzejske prezentacije, za nadaljnjo slovensko usodo pa je bil neizmerno manj tehten od partizanskega upora leta 1941. V Bohinju je bil eden od epicentrov slovenskega narodnega ponosa in volje po preživetju. Avtor bi se o tem lahko prepričal že z bežnim pogledom na lastno družinsko okolje.

Zato se vodstvo slovenske ZZB za vrednote NOB v celoti pridružuje revoltu bohinjskega združenja zoper že omenjeno »nepristranskost« razstave in njenega avtorja.

Predlagamo, da pri ureditvi razstave upoštevate pripombe Zveze borcev in ustrezno ukrepate.

PREDSEDNIK
Tit Turnšek

Poslano:
Muzej Tomaža Godca, Bohinjska Bistrica
Franc Kramar, župan Občine Bohinj

O DOMOVINA

*Kraljica stvarstva si narave,
ustvarjalnih, poštenih ljudi.
Ko treščil je okupatorjev pogrom,
nisi umirala na kolenih,
te ni razjedal dvom.*

*V svetlobi svitanja
našla si poti, da v svobodi
narod sam si kuje srečo,
da sam sebi pošten bo gospodar.*

*A danes, se ti ne zdi, da nekaj zaudarja?
Na slabo diši?
Ali zdrave kmečke logike več ni,
da najboljša krava se ne proda,
ta vedno ostane doma?*

*O domovina naša,
je danes domoljubje to,
da te okradejo?
Le kaj in kako naj storimo,
da te v pravi podobi zadržimo?*

Albina Tošeska

Prva seja odbora za priznanja ZZB za vrednote NOB Slovenije

V novem mandatnem obdobju 2015–2019 se je na prvi seja 20. novembra sešel Odbor za priznanja, ki mu predseduje Jože Oberstar, član predsedstva in predsednik ZZB NOB Kočevje. Poleg predlogov za zlata in srebrna priznanja ter priznanja praporščakom je odbor potrdil kvote priznanj po regijah za leto 2016 in sprejel program dela. Glavna naloga odbora bo sprememba in dopolnitev Pravilnika za priznanja iz leta 2008, ki je bil dopolnjen julija leta 2010. Člani odbora si bodo še naprej prizadevali za kakovost pripravljenih predlogov, usklajenih na pokrajinski ravni. V prihodnjem letu, ki bo v znamenju praznovanja 75. obletnice ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda, pričakujejo več predlogov za podelitev priznanj aktivnim in zaslužnim članom ZB.

Tokratni prejemniki priznanj so:

zlata plaketa za življenjsko delo: Matevž Košir – Kamnik, dr. Cvetko Vidmar – Nova Gorica;

zlata plaketa: Matej Arčon, župan MO Nova Gorica, Gvido Bertok – Koper, Uroš Brežan, župan Občine Tolmin, Jerica Kašca – Idrija - Cerklje, Jože Marčan – Ljubljana, Moški pevski zbor KUD Stane Sever – Ribnica na Pohorju, Rudi Mraz, Rudi Sever in Ante Stipanović – Novo mesto, Rok Uršič – Tolmin, mag. Milan Turk, župan Občine Šempeter - Vrtojba;

srebrna plaketa:

Danijel Badovinac – Novo mesto, Marjetka Berlič – Maribor, Mirjam Graovac in Vida Jablanšek – Ajdovščina - Vipava, Silvo Kokot in Bojana Kompare – Nova Gorica, Pavli Kordiš – Zagorje ob Savi, Justina Macedoni – Novo mesto, Marjan Matjašič – Maribor, Ivan Mignozzi – Nova Gorica, Ljubica Oberčkal – Hrastnik, Pihalni orkester Brda, Danila Podgornik – Nova Gorica, Slobodan Radujko – Izola, Marija Zupančič – Novo mesto, Andrej Žele in Fani Žitko – Postojna;

priznanje praporščakom: Lado Mervič, Ivan Povšič, Alojz Gulin, Klavdij Podgornik iz Nove Gorice in Karlo Srebotnjak iz Postojne.

Popravek

V članku December 1944 na Menini planini avtorja Toneta Tratnika, ki smo ga objavili v 1. številki Svobodne besede na strani 14 in 15, se je v 3. stavku prvega odstavka prikradla napaka. Stavek se pravilno glasi: »Vse štiri dni smo imeli hude boje z več kot 4000 vojaki dobro oborožene sovražnikove vojske.« Na napako se bralcem opravičujemo.

Uredništvo

AKTIVNOSTI DELOVNIH TELES IN ORGANOV ZVEZE OD 1. 12. DO 31. 12.

1. Presedstvo

2. 12. Poročilo o izvrševanju sklepov in potrditev sklepnega zapisnika prejšnje seje; Informacija o stališčih Sveta ZB o begunski krizi; Program nalog Zveze za leto 2016; Predlog finančnega načrta Zveze za leto 2016; Sklic 2. redne seje Glavnega odbora Zveze; Izjava o referendumu o noveli zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih; Druga medsebojna obvestila in dogovori.

Člani predsedstva so se udeležili:

2. 12. podelitve priznanja ruskega predsednika Vladimirja Putina ZZB NOB Slovenije za uspešno obeležitev 70. obletnice osvoboditve;
4. 12. podpisa letnega načrta sodelovanja s Slovensko vojsko za leto 2016 na Bledu;
5. 12. srečanja v spomin na Poljansko vstajo v Vinharjah;
10. 12. sestanka KODVOS-a;
10. 12. slovesnosti v spomin na padle borce 3. bataljona Prešernove brigade na Goreljku na Pokljuki;
12/13. 12. konference delegatov inter-regionalnega foruma strank evropske levice v regiji Alpe – Jadran;
22/23. 12. slovesnosti ob Dnevu samostojnosti in enotnosti v Ljubljani;
24. 12. prireditve ob 74. obletnici bitke na Tisju.

2. Kolegij predsednika

Vsak torek, razen prvega v mesecu

3. Komisija za organizacijsko kadrovske zadeve

10. 12. Razprava o delovnem področju in načinu dela komisije; Informacija o javni razpravi o spremembah in dopolnitvah Statuta Zveze; Informacija o popisu krajevnih organizacij ZB; Druga medsebojna obvestila in dogovori.

4. Nadzorni odbor

14. 12. Pregled in potrditev zapisnika; Obravnava predloga finančnega načrta za leto 2016; Obravnava programa dela za leto 2016; Druga medsebojna obvestila in dogovori.

5. Glavni odbor

22. 12. Izvolitev delovnega predsedstva, zapisnikarice in overitelj(ic) zapisnika; Verifikacija mandatorov novih članov Glavnega odbora; Sklep o kolektivnem članstvu Društva borcev za vrednote NOB Gaberje;

Referat o družbenih razmerah v Sloveniji; Program nalog Zveze za leto 2016; Razprava o družbenih razmerah in programu Zveze; Predlog finančnega načrta Zveze za leto 2016; Druga medsebojna obvestila in dogovori.

6. Koordinacijski odbor žrtev vojnega nasilja

22. 12. Pregled dela v letu 2015; Program s finančnim načrtom za leto 2016; Priprave na proslavo mednarodnega dneva žrtev holokavsta: Razno

Pojasnilo

Metod Škerjanec je v svojem pismu Moje razmišljanje o gibanju TIGR, ki smo ga objavili v 1. številki revije Svobodna beseda, med drugim zapisal, da bi bilo prav, da v reviji objavimo tudi zapis Vilija Kovačiča o tej tematiki. Uredniški odbor meni, da so bila stališča omenjenega avtorja objavljena tako rekoč v vseh slovenskih tiskanih in spletnih medijih in s tem tudi dosegljiva najširšemu krogu bralcev. Zato je ocenil, da ni potrebe, da z njimi posebej seznanjamo tudi naše bralce.

Uredništvo

Utrinki iz govorov

Ljubljana: zgodovinar dr. **Božo Repe**

na srečanju Skupnosti internirancev

Dachau 28. novembra 2015

»Slovenci smo bili del protifašistične koalicije in za njeno zmago v njen boj smo gotovo prispevali več, kot bi glede na številčnost, ozemlje in razmere, v katerih smo se znašli, zavezniki lahko pričakovali. Vojna je bila tudi za nas totalna, zajela je vse prebivalstvo in celotno ozemlje. Imela je strahovite posledice, verjetno največje v zgodovini sploh. Vojna je spremenila demografsko in nacionalno strukturo prebivalcev Slovenije. Konec druge svetovne vojne je na Slovenskem pomenil nastanek skorajda čiste nacionalne države s številčno šibkima madžarsko in italijansko manjšino. To ni bila naša krivda, šlo je za posledico poskusa izničenja slovenskega naroda, ki se je obrnila proti izvrševalcem. A vendar: posledice v mentaliteti so ostale. Kazale

so se v odnosu do priseljencev iz drugih jugoslovanskih republik, skoraj 25.000 ljudem, tako imenovanim izbrisanim, je novonastala država uničila življenje. Šlo je za akt nebrzdanega administrativnega maščevanja, saj Slovenija ni bila v ničemer ogrožena. Posledice se kažejo tudi danes v iracionalnem strahu do vsake drugačnosti, tiste zunaj naroda in morda še bolj tiste znotraj njega ...

... Od tedaj smo tudi doživeli nove vojne, nova koncentracijska taborišča, nova izgnanstva in begunstva. Ne le drugod po svetu, ampak tudi v naši nekdanji skupni državi. Od tedaj še ena generacija ni prav odrasla, pa so že blizu nove vojne. Evropska unija se podira, vračamo se v trideseta leta, v čas, ko so zgradili Dachau. Znova se vzpostavljajo meje, postavljajo ograje iz bodeče žice. Znova so tu begunci. Stotisoči, milijoni. Več deset tisoč tudi na slovenskem ozemlju. Znova, kot pred prvo in

pred drugo svetovno vojno, pa še pri vseh vmesnih, politiki uporabljajo isto retoriko. Korak za korakom znova potihno drsimo v katastrofo. Gledamo stran ob trpljenju drugih. Računamo, da se nam to ne bo zgodilo. Kot da vaša izkušnja ni bila dovolj! Kot da vaše trpljenje ni bilo dovolj! Kot da opomin in spomin na nacistična koncentracijska taborišča in na strašno drugo svetovno vojno nista bila dovolj! Očitno nikoli ne bo. Ampak to nam ne sme vzeti poguma, da ne bi znova in znova opozarjali na posledice brezumne politike, totalitarnih ideologij, nacionalizma, šovinizma in verskega brezumja. To nam ne sme preprečiti, da ne bi pomagali tistim, ki so pomoči potrebni, saj smo lahko že jutri sami v enakem položaju. Če nam bo uspelo pomagati enemu samemu človeku, preprečiti eno samo novo žrtev, kaj šele eno samo, še tako majhno vojno, bodo naša prizadevanja imela smisel.«

Vinharje: dr. **Ljubica Jelušič**, podpredsednica ZZB za vrednote NOB Slovenije,

na Vinharjih v Poljanski dolini 5. decembra 2015 ob obletnici poljanske vstaje

»In zdaj smo pri vprašanju, kaj si lahko po 74 letih od poljanske vstaje mislimo o naših prednikih, junških možeh in ženah, ki sta jih v vstajo gnala želja po izgonu okupatorja in misel na svobodo? Da bi premagali okupatorje, so se morali boriti štiri dolga in krvava leta. Številni so v teh bojih padli, za številne vemo, kje so bili pokopani, številni so še danes brez imena in groba. Številni so bili izgnani v zapore in koncentracijska taborišča, od koder so se vrnili le redki. V svoji veri v svobodo in pravičnost so bili neomajni. Če bi se danes postavili med nas brdarski fantje in drugi padli poljanski vstajniki, bi jim lah-

ko govorili o svobodi, o tisti svobodi, ki jo živimo mi in so oni o njej samo sanjali. In ki še vedno ni dana številnim drugim narodom sveta. O pravičnosti bi jim težko govorili. Neenakosti, revščine in krivic je še veliko med nami.

Živimo pa v svetu, ki se vojnam kljub zavedanju o strahotah v preteklosti še ni odpovedal. Vsak dan srečujemo žrtve teh vojn na begunskih poteh v Evropo. Prihajajo iz Sirije, Iraka, Afganistana, iz Afrike, od vsepovsod, kjer oboroženi spopadi različnih vojsk in tolp krojijo vsakdanjik. Če bi lahko spregovorili z glasom poljanskih vstajnikov, ki jih ni več med nami, bi morali vsem, ki te dni glasujejo za vojno, sporočiti: glasujte, da se vojna ustavi! Ne pošiljajte svojih letal, tornadov, dronov, bomb in raket nad ljudi, ki

še niso ubežali terorju vojne. Pošljite nekaj miru in gradbince, da bodo gradili varna zavetja.

Ko se ozirate naokrog po teh naših prelepih hribih in gričih, se spomnite, da je tod nekoč hodila tujčeva peta! S kakšno pravico so hodili od hiše do hiše in merili rasno primernost naših ljudi za nemški rajh, ki so ga hoteli razširiti na naše slovensko ozemlje? Zdi se, da Evropa ali v njenem imenu nekatere evropske države danes hodijo na Bližnji vzhod in v Azijo preverjat ljudi, ali so »rasno primerni za demokracijo« ali ne; izbirajo, katere vlade bodo podprli, katere pa rušili; izbirajo uporniške skupine, ki jih bogato oborožujejo, in druge, na katere stresajo bombe. Evropa si danes ne bi smela jemati te pravice!«

Goreljek na Pokljuki: **Milan Gorjanc**, član predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije, na Goreljeku ob 72. obletnici boja 3. bataljona Prešernove brigade

»Omenil sem vrednote NOB. Poudarjamo vrednote, kot so svoboda, enakost, tovarištvo, solidarnost. To so univerzalne vrednote, že zajete v geslu francoske buržoazne revolucije – enakost, bratstvo, svoboda. Toda največja vrednota narodnoosvobodilnega boja jugoslovanskih narodov je bil socializem, samoupravni socializem ali z besedami njegovega utemeljitelja našega rojaka Kardelja – socializem po meri človeka. Socializem s človeškim obrazom in likom.

Vse prej naštetе vrednote so bile zajete in udejanjene v socializmu. To so nam vzeli, ker smo hoteli biti kapitalisti. Polakomnili smo se mark, dolarjev, mercedesov, jaht, nadstandardnih stanovanj. Kaj imamo, ni treba govoriti, predobro znamo in preveč težko prenašamo breme revščine in izkoriščanja. Kapitalisti in oblastniki v velikih državah hočejo nenehno bogateti, nikoli jim ni dovolj. Ne denar ne bogastvo, sla po izkoriščanju, po ponižanju šibkejših jih žene, denar jim je samo sredstvo pri tem cilju. Od tod vsa ta gonja o »temačnem komunizmu«, o partizanih zločincih. Mladi generaciji hočejo priskutiti socia-

lizem po meri človeka, da ne bi padli v skušnjavo, da ga obnovijo, kot so ga dedje v odporu proti okupatorju. Tudi mi v naši borčevski organizaciji ne omenjamo socializma, ne govorimo o pridobitvah socializma izgradnje in ves čas skušamo zanikati, da je narodnoosvobodilni boj bil tudi socialna revolucija, boj za lepše in pravičnejše življenje. Zatorej naj končam z besedami enega nekdanjih jugoslovanskih voditeljev, Stipeta Šuvarja, ki je pred smrt dejal, da socializmu čas še prihaja. Jaz dodam, da je že pred vrati, samo ni ga junaka, ki bi si upal odpreti vrata.«

Vabimo vas na aktivni oddih na Dolenjsko.

OGLAS

Program aktivnega oddiha za člane Združenja borcev za vrednote NOB Ljubljana Terme Dolenjske Toplice, 28. februar – 4. marec 2016

Ponudba vključuje:

- namestitev v dvo - in enoposteljni sobah hotela Kristal**** v Termah Dolenjske Toplice,
- brezplačno neomejeno kopanje, tudi na dan prihoda in odhoda,
- pol ali polne penzione z dnevno izbiro zdrave prehrane med tremi meniji,
- vsaj tri dnevne aktivnosti vodene telesne vadbe (hidrogimnastika, vodna aerobika, kardiovadba pod strokovnim nadzorom, nordijska hoja ali vodeni sprehodi),
- bogat večerni animacijski program, organizacijo izletov po željah društva,
- kopalne plašče v sobah,
- 1x predavanje z zdravstveno vsebino ali o prehrani s kuharsko delavnico,
- 10 % popusta na vse zdravstvene storitve in storitve wellnessa,
- možnost obročnega odplačila aranžmaja s plačilno kartico Maestro prek trajnika, z Diners club kartico ali American express kartico na 3 obroke,
- brezplačni avtobusni prevoz v zdravilišče ter nazaj*.

TERME DOLENJSKE TOPLICE, HOTEL KRISTAL ****

5 pol penzionov v dvoposteljni sobi: **212 €** 5 polnih penzionov v dvoposteljni sobi: **252 €**

5 pol penzionov v enoposteljni sobi: **252 €** 5 polnih penzionov v enoposteljni sobi: **292 €**

Navedene cene že vključujejo zgornjo mejo vseh popustov, nanje ni mogoče uveljavljati dodatnih popustov. Cene veljajo na osebo, turistična taksa ni vključena v ceno (1,27 EUR na dan na osebo).

*Velja za najmanj 15 udeležencev iz vseh društev skupaj.

Rok za prijavo: 20. 1. 2016.
Akontacija ob prijavi: 50 €.

Prijave in akontacijo zbira v društvu gospa Marija Sekulič,
telefon: 031 303 755.

Vabljeni v Dražgoše

Osnrednja slovesnost 59. prireditve Po stezah partizanske Jelovice ob 74. obletnici dražgoške bitke, ki bo v **nedeljo, 10. januarja 2016, ob 12. uri** pri spomeniku v Dražgošah. Slavnostni govornik bo akademik Saša Vuga. Kulturni program bodo oblikovali: Orkester Slovenske policije, Tržaški partizanski pevski zbor Pinko Tomažič, učenci Podružnične šole Dražgoše in Osnovne šole Naklo. Program bo vodil Andrej Kokot.

Iz Ljubljane bo organiziran avtobusni prevoz z odhodom ob **10. uri** s parkirišča za avtobuse pod Halo Tivoli. Prijave za prevoz sprejema ZB NOB Ljubljana do 5. januarja 2016 na telefonsko številko (01) 432-52-41.

Za prijave za avtobusni prevoz s parkirišča za avtobuse pod Halo Tivoli, ki ga organizirata ZB NOB Ljubljana Šiška in Bežigrad, pa pokličite na številko telefona: 031 303-755.

Spominski pohodi v Dražgoše 9. in 10. januarja

Sobota, 9., in nedelja, 10. januarja:

37. pohod po Poti Cankarjevega bataljona s Pasje ravni v Dražgoše. Pohod se bo začel v soboto, 9. januarja 2016 med 22. in 24. uro (kmetija Košir pod Pasjo ravno). Organizator: Planinsko društvo Škofja Loka (Iris Todorovič, tel. 031 604-884, Jože Stanonik, tel. 041 595-005).

17. pohod Železniki–Ratitovec–Jelovica–Dražgoše. Pohod se bo začel v soboto, 9. januarja 2016, ob 24. uri (Češnjica – plavalni bazen). Organizator: Planinsko društvo Železniki (Lojze Lotrič, tel. 031 613-426, lotric.lojze@gmail.com, v sodelovanju z GD Dražgoše).

Nedelja, 10. januarja 2016

40. pohod čez Jelovico: Soteska (Bohinj)–Rovtarica–Dražgoše. Odhod od 7.00 do 7.30 iz Soteske. Organizatorji: KS Bohinjska Bela (Janez Koselj, tel. 041 270-449) in SV, Vojašnica Bohinjska Bela, v sodelovanju z GG Bled (Zvone Šolar), PD Radovljica in Srednja vas ter Veterani vojne za Slovenijo (Janez Koselj, predsednik OZ VVS Zgornja Gorenjska, tel. 041 486-946).

5. pohod Tuškov grič–Jemec–Zali Log–Železniki–Dražgoše. Odhod ob 5.00 s Tuškovega griča pod Črnim vrhom nad Cerknim. Organizator: Krajevna organizacija ZB Davča (Lojze Jelenc, tel. 041 350-240).

9. tržiški pohod v Dražgoše: Tržič–Podnart–Češnjica–Jamnik–Dražgoše. Odhod ob 6.00 izpred gasilskega doma v Bistrici pri Tržiču. Organizatorji: Občinsko združenje Slovenskih častnikov Tržič v sodelovanju z Občino Tržič, Območnim združenjem veteranov vojne za Slovenijo Tržič, Policijskim veteranskim društvom Sever Gorenjske, ZB za vrednote NOB Tržič in Združenjem vojaških gornikov Slovenije (Valentin Klemenčič, tel. 041 633-750, valentin.klemencic@gmail.com).

Pohod Škofja Loka–Križna Gora–Čepulje–Mohor–Dražgoše. Odhod ob 5.30 z avtobusne postaje v Škofji Loki. Organizator: PD Škofja Loka, tel. (04) 512-06-67, e-mail: info@pd-skofjaloka.com (Roman Jelenc, tel. 041 549-429).

Pohod Kranj–Podblica–Dražgoše. Odhod ob 9.00 izpred hotela Creina v Kranju z avtobusom. Organizator: PD Kranj, tel. (04) 236-78-50 ali vodniki. pdkranj@gmail.com. Pohod bo vodila Staša Merlak.

Pohod Čepulje–Mohor–Dražgoše. Odhod od 7.30 do 8.00 s Čepulj. Organizator: PD Kranj, tel.: (04) 236-78-50 ali vodniki.pdkranj@gmail.com.

Pohod Kropa–Jamnik–Dražgoše. Odhod ob 8.30 izpred tovarne Plamen v Kropi. Organizator: ZB za vrednote NOB Radovljica in KO ZB za vrednote NOB Kropa v sodelovanju s PD Radovljica (Anton Kapus, tel. 041 350-295). Pohodniki, ki bodo šli na pot iz Železnikov, lahko za informacije pokličejo Nika Sedeja na telefon 031 771-212. Za pohodnike iz Selc pa je kontaktna oseba France Benedik, 040 310-333.

Zimski kolesarski vzponi v Dražgoše (rekreativni, brez zapiranja cest). Start od 8.30 do 9.00. Kranj–Podblica–Dražgoše; Selca–Lajše–Dražgoše; Škofja Loka–Selca (Lajše–Dražgoše)–Češnjica–Dražgoše; Kropa–Jamnik–Dražgoše. (informacije Sašo Rakar, tel. (04) 231-75-55, Brane Dežman, tel. 051 311-464)

Organizacijski komite za prireditve Po stezah partizanske Jelovice, predsednik Drago Štefe

Partizanske smučine vabijo

Tokrat že 39. spominske smučarske tekme **Partizanske smučine Cerkno 45** bodo izvedene na smučiščih Smučarskega centra Cerkno **v soboto, 30. januarja 2016**, po naslednjem programu:

9.00 zbiranje udeležencev

9.30 odprtje tekmovanja na vrhu proge Lom 4

9.40 nastop demonstracijske skupine Edmunda Čibeja in TD Novaki

9.50 odhod tekmovalcev na start

10.00 veleslalom članov ZB za vrednote NOB Slovenije – Lom 4

10.00 prvenstvo pripadnikov Slovenske vojske v veleslalomu – Lom 3

10.30 prvenstvo Zveze slovenskih častnikov in tekma veteranov Sever – Lom 3 in 4

11.00 12. odprto prvenstvo ZVVS, veteranov vojne za Slovenijo – Lom 3 in 4

11.30 tek bork, borcev – Lom

13.00 zbor pred hotelom Cerkno, kosilo

14.30 sklepna slovesnost in razglasitev rezultatov – hotel Cerkno

Za člane ZB za vrednote NOB – borce je predvideno tekmovanje v veleslalomu in teku na simbolični ravni v enotni kategoriji (letnik 1930 in starejši). Za člane ZB za vrednote NOB Slovenije so kategorije po panogah

razvidne iz priloženega prijavnega obrazca. V kategoriji veteranov v veleslalomu tekmujejo člani ZVVS, Sever in Zveze slovenskih častnikov. Tekmovalci Slovenske vojske v veleslalomu izvedejo dva teka. V drugem teku tekmujejo v obratnem vrstnem redu, glede na dosežene rezultate. Na tej progi tekmujejo tudi člani IFMS po pravilih, ki jih določi Združenje vojaških gornikov Slovenije.

Smučarsko tekmovanje v veleslalomu za učence osnovnih šol iz Cerknega, Idrije, Spodnje Idrije in Železnikov bo potekalo v četrtek, 28. januarja 2016.

Prijave sprejemamo **do 26. januarja 2016** na priloženem obrazcu, ki je na voljo v hotelu Cerkno, skupaj s podatki o stroških vozovnice in prehrane. V prijavi navedite priimek in ime, letnico rojstva, točen naslov prijavljenega tekmovalke/ca in kategorijo tekmovanja (tek ali veleslalom).

Naš naslov: Partizanske smučine – Cerkno 45, Hotel Cerkno d. o. o., Sedej: trg 8, 5282 Cerkno. Informacije Hotel Cerkno – tel. številka: (05) 374-34-00, faks.: (05) 374-34-33 in e-naslov info@hotel-cerkno.si

Morebitna odpoved ali prestavitev tekmovanja zaradi pomanjkanja snega bo opravljena na prvem programu Radia Slovenija, Radio Odmev – Radio Primorski val in na Valu 202, v petek pred napovedano prireditvijo.

Idrija, Cerkno:

ZZB za vrednote NOB Idrija - Cerkno vabi na spominsko slovesnost, ki bo v **soboto, 26. decembra, ob 11.00** na Nemcih pri Orehku. Slavnostni govornik bo Milan Gorjanc, član predsedstva ZZB za vrednote NOB Slovenije. Slovesnost je posvečena prvim padlim borcem NOB na Cerkljanskem v decembru leta 1942. Z avtobusne postaje Cerkno bo ob 10.15 organiziran brezplačen avtobusni prevoz na prireditve. Zbor pohodnikov za spominski pohod iz vasi Reka pri Cerknem na Rodne bo ob 8.00 pred gostilno Pod lipami na Reki. Več informacij: Jože Jeram na tel. številko 041 201-932.

Laško/Suhor:

Društvo za ohranjanje spomina na pohod 14. divizije Laško vabi na spominsko slovesnost ob 72. obletnici odhoda Štirinajste divizije na Štajersko, ki bo v **nedeljo, 3. januarja 2016, ob 14. uri** na Suhorju v Beli krajini. Najprej se bodo zapeljali do vasi Rosalnice in doma narodnega heroja Ilje Badovinca, ki je padel v Gračnici pri Rimskih Toplicah. Od tam bodo tisti, ki želijo, odšli na pohod do Suhorja (okrog dve uri), drugi pa se bodo z avtobusom odpeljali na Suhor. Odhod z avtobusne postaje Laško ob 8. uri, iz Rimskih Toplic ob 8.15 in iz Radeč ob 8.30. Prijave sprejema Andrej Mavri na tel. številko 031 609-324 do torka, 29. decembra 2015.

Osankarica:

Občina Slovenska Bistrica, Mestna občina Maribor, občine Ruše, Zreče, Oplotnica in Slovenske Konjice vabijo na slovesnost v počastitev 73. obletnice poslednjega boja Pohorskega bataljona, ki bo v **soboto, 9. januarja 2016, ob 11. uri** na prizorišču boja pri Treh žeblih na Osankarici na Pohorju. V **petek, 8. januarja, ob 18. uri** pa bo v Viteški dvorni Bistriškega gradu predstavitev ponatisa knjige o partizanski bolnišnici Jesen in zdravniku Zmagu Slokanu (1915–1979), partizanskem zdravniku in ravnatelju Splošne bolnišnice Maribor, avtorja dr. Gregorja Pivca.

Ljubljana:

Tradicionalna slovesnost ob mednarodnem dnevu spomina na holokavst, ki jo pripravlja ZZB za vrednote NOB Slovenije, bo v **soboto, 24. januarja 2016, ob 11. uri** v Centru urbane kulture Kino Šiška, Trg prekomorskih brigad 3, Ljubljana.

Združenje borcev NOB Zgornje Savinjske doline ima svoje spletišče: <http://zb-nob-zgornja-savinjska.si/>. Na njem vas obveščamo o dogodkih iz devetih krajevnih organizacij združenja, pripravili smo tudi podroben pregled spominskih znamenj iz NOB na Zgornjem Savinjskem. Vabimo k ogledu spletne predstavitve razstave »Ko bo svoboda zasijala«, ki jo je ob 70. obletnici osvobodjenega ozemlja Zgornje Savinjske doline pripravil Muzej novejšje zgodovine Celje s financiranjem ZZB NOB Slovenije.

Udeležencem NOB ponovno pripada brezplačno dopolnilno zdravstveno zavarovanje

Borcem in drugim udeležencem(kam) NOB, ki imajo status vojnega veterana, bo od 1. januarja 2016 vrnjena pravica do brezplačnega dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja. Za ta namen morajo na upravno enoto po kraju stalnega prebivališča predložiti **pisno vlogo za uveljavitev pravice do zdravstvenega varstva**. Za ta namen predlagamo tale obrazec.

Upravna enota

.....

Zadeva: VLOGA ZA UVELJAVLJIVITEV PRAVICE DO ZDRAVSTVENEGA VARSTVA

Podpisani..... rojen.....

stanujoč v(na).....pošta.....

sporočam, da imam kot udeleženec NOB status vojnega veterana in s to vlogo uveljavljam pravico do dodatnega zdravstvenega varstva, ki mi pripada po veljavnih predpisih.

Za dopolnilno zdravstveno zavarovanje sem zavarovan pri zavarovalnici

.....

Številka moje splošne zdravstvene izkaznice je

Datum

Podpis

Predlagamo vsem upravičencem, da to vlogo oddajo na upravni enoti čim prej ali vsaj v začetku januarja, ker brez vloge ne bo pravice.

Slavko Grčar, podpredsednik ZZB NOB Slovenije

Slovesnost v Kučibregu/Hrvaška:

Tudi letos so borčevske organizacije iz sosednjega dela hrvaške ter slovenske in italijanske Istre pripravile veličastno proslavo v počastitev spomina na 120 padlih partizanov v nemški ofenzivi leta 1944. V bitki na teh pobočjih med Hrvoji in Kučibregom je padlo največ pripadnikov italijanske partizanske brigade Alma Vivoda, ki je delovala v sklopu Titove partizanske vojske

Najprej smo se poklonili pokopanim partizanom na pokopališču nad Hrvoji, ki je na slovenski strani meje. Tu je imel govor predsednik koprskih borčevskih organizacij Marjan Križman. Nato smo se udeležili glavne proslave pod spomenikom v Kučibregu, ki na hrvaški strani. Tu se je vrstilo veliko pozdravnih govorov s hrvaške, slovenske in italijanske strani. Vsi govorci v vseh treh jezikih Istre so bili tako enotni, kot so bili nekoč njeni partizani. Vsi so zelo jasno spomnili na sožitje ljudi v tem našem prostoru in obsodili sprevečanje zgodovine ter ponovni porast fašizma v Evropi. Slavnostni govor, ki ga je pripravil predsednik slovenske borčevskega združenja Tit Turnšek, ki pa se zaradi bolezni ni mogel udeležiti je prebral Bojan Česnik. Turnšek je v svojem govoru opozoril na porast fašizma po vsej Evropi, tudi v Sloveniji. »Naj se sliši naš glas: da obvarujemo bodoče rodove pred strahotami vojne, da potrdimo vero v temeljne človekove pravice, da ustvarimo pogoje pravičnosti, da pripomoremo k socialnemu napredku, da odločno izpričamo svojo opredeljenost za mir in antimilitarizem, da je rešitev svetovnih problemov le v socialnem napredku, da potrdimo načelo suverene enakosti vseh narodov, kot osnovo svetovne ureditve.«

Največ spontanov aplavzov med govorom pa so spodbudile besede mlade piranske podžupanje Meire Hot. Posebej glasen aplavz so prejeli tudi pohodniki iz našega koprškega združenja protifašistov, ki so prikorakali na prizorišče z zastavami in partizansko pesmijo.

B. Č. / Foto: Miha Crnič

Ob obletnici legendarnega koncerta Akademskega pevskega zbora

Maroltu in pevcem v spomin

V novembru leta 1941 so se v okupirani Ljubljani člani odbora Akademskega pevskega zbora (APZ) Univerze kralja Aleksandra v Ljubljani in predstavnik Osvobodilne fronte Prežihov Voranc na predlog OF dogovorili, da APZ pod vodstvom Francea Marolta v protest proti okupaciji pripravi koncert narodnih in ponarodelih pesmi, in to na predvečer kulturnega molka.

// PIŠE IN FOTO: Andrej Kerin //

Marolt je pripravil izbran program in s pevci, med njimi je bil tudi moj dedek Lojze Kerin, v nočeh marljivo vadil. Manifestacijski koncert so uprizorili v dvorani Grand hotela Union 12. decembra leta 1941. V nabito polni dvorani so zapeli pred profesorskim zborom Univerze, predstavniki okupatorskih oblasti in številnim občinstvom, željnim slovenske pesmi. Koncert sta sestavljala dva dela, prvega je končala Jenkova pesem Lipa, ki je med občinstvom požela bučne ovacije, predstavnike okupatorskih oblasti pa prisilila, da so protestno zapustili dvorano.

V majhnem laboratoriju v zaodrju je ob snemalnih aparataturah sedel Rudi Omota, vodja laboratorija Emona filma, ki je imel ta čas v lestencu dvorane skrit mikrofona – zanj so vedeli le odborniki zbora. Na rob prepolovljene svetlobnega traku, ki mu ga je prisrbela OF, je posnel izbor pesmi: »Srce je žalostno« Marka Bajuka, »Svatske pesmi« Matije Tomca, »Flosarska« Oskarja Deva, »Pojdem v rute«, »V kloštr b' rada šla« in »Te, te, te dabru paznam« Franceta Marolta ter »Lipo« Davorina Jenka.

Naslednje jutro so oblasti Akademski pevski zbor razpustile, Osvobodilna fronta je v mestu razglasila kulturni molk. Številni pevci so se vključili v odporiško gibanje zunaj oboroženih formacij in v narodnoosvobodilno vojsko. Nekateri od njih so za svobodo dali svoje življenje, med njimi brat moje babice Liče Štefin. Legendarni koncert v Unionski dvorani je bil zadnji koncert Maroltovega predvojne zbora in edinstven primer upora s pesmijo. Preživeli pevci so se po vojni znova zbrali pod Maroltovim vodstvom. Pred

to manifestacijo se nekdanji pevci, med njimi tudi moja teta in stric Alenčica in Andrej Kerin ter sedanji pevci APZ Tone Tomšič UL in člani Mešanega pevskega zbora Lipa zelenela je ..., v dneh okoli 12. decembra tradicionalno zberejo pred Grand hotelom Union in zapojejo nekaj pesmi Maroltu in pevcem v spomin. Tako je bilo tudi letos ob 74. obletnici v četrtek, 10. decembra, zvečer. Stočlanski zbor je pod vodstvom

vojno moški pevski zbor je nato prešel v mešani pevski zbor najboljših pevcev Univerze, v jeseni leta 1953 je bil ustanovljen Akademski pevski zbor Tone Tomšič Univerze v Ljubljani. Ta akademski zbor žanje številne uspehe in utrjuje prepoznavnost akademskega petja v svetovnem merilu. V spomin na

nove dirigentke APZ Tone Tomšič Jerice Gregorc Bukovec ubrano zapel pred glavnim vhodom hotela na Miklošičevi. Zbrala se je množica poslušalcev: sorodnikov nekdanjih in zdajšnjih pevcev, članov ljubljanske borčevske organizacije, številni podporniki zborovskega petja in mimoidoči. ■

Naročam revijo SVOBODNA BESEDA

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZZB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek:

Kraj, ulica, poštna številka:

Telefonska številka:

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

četrtno 9 €,

letno

polletno 18 €,

36 €.

Podpis:

NAROČILNICA

				SVOBODNA B E S E D A	OGNJEK NA SICILIJU	AVTOR MISLI IN VOŠČILA V KRIZANKI	JAZ	PREBIVA- LEC KOČ BLIZU POSTOJNE	SNOV, MATERIJA	ZGORNJI DEL STOPALA	OSKAR LANGE	SKRUNITE- LJICA	SLOVAŠKO- POLJSKO GOROVJE
					UČINKOVI- TOST								
					ŽENSKA, KI TRGUJE								
					VRSTA MEDVEDA Z BELINO OKOLI OČI						RUDOLF TROFENIK HRUP NEMIR (IZ: LOHA)		
					ALFRED NOBEL		AM. DRAM. MILLER IZDELAVA ŽLEBKOV V KAMEN						
NEKDANJI ČEŠKI PREDSEDNIK (VACLAV) TUDI IME NEMŠKEGA IGRALCA KINSKEGA	ARHEOL. NAJDIŠČE NA STOLU (IZ ČRK: DAJAN)	TVOR	DODATKI (NPR. HRANI, GORIVU)	MJANMAR- SKA DENARNA ENOTA, ČAT	BRITANSKI PISATELJ DEIGHTON (NI: LAN)	SLOVEN- SKA DRUŽINA SKLADA- TELJEV	NEKD. AVS SMUČAR (HANS) ZVONIMIR ROGOZ			GOZDNA ZVER (KOČEVSKI ROG)	ANA V DALMACIJI BIBLIJSKI KRAJ (IZ: SVEMA)		
DOGODEK, KI SPROZI VELIKE SPRE- MEMBE									AVTOMO- BILSKA TEKMA, RALLY GORICA				URH ČEHOVIN
GESLO													
SLOVEN- SKA SLIKARKA MARAZ							PERUJSKI PISATELJ VARGAS TURŠKI VELIKAŠ				KAREL ČAPEK NASA IGRALKA RINA		
UMBERTO NOBILE		TONE TOMŠIČ NIZEK RAVEN SVET			KRAJ PRI LITJI (SITULA) NICK NOLTE				BIVALIŠČE UMRLIH	POT (LAT.) OZARE NA KONCU NUJVE (NI: BRACKA)			SLOVEN- SKA REČICA, KI IZVIRA V IGU, DESNI PRITOK LJUBLJA- NICE
SANKE				NEPREMIČ NOST, TOGOST TRGOVSKI POTNIK								RAZSTRE- LJEVALEC	
SVOBODNA B E S E D A	LOVSKA NASTAVA	NAJVEČJI SLOVENSKI PISATELJ UTOR								CITROENOV AVTO			
UNIČENJE Z OGNJEM, POŽGANJE				NAŠA PEVKA ŽNIDARIČ	URADNI SPIS	NAŠA NAJDALJŠA REKA				NERESNICA	IGOR ŽUŽEK RIMSKI POZDRAV		
OČKA			NAŠA PEVKA PRODNIK ČAPEK KAREL			KAREL NATEK			UDI, ČLANSTVO EMIL NAVINŠEK				
ZAŠČITA PRED SONCEM						GOVOREC JEKAV- SCINE							
RAZPRAVA, TEORE- TIČNI SESTAVEK						SVOBODNA B E S E D A	STOJALO S POLICAMI						

SVOBODNA
B E S E D A

Rešitve križanke pošljite do 22. 1. 2016

Trem izžrebanim reševalcem, ki bodo tokratno križanko pravilno rešili, bomo podarili praktično darilo.

Izžrebani reševalci križanke iz

1. številke revije Svobodna beseda:

1. Majda Mlakar, Podvin pri Polzeli 34B, 3313 Polzela
2. Sergej Čas, Roška cesta 23, 8333 Semič
3. Jožica Pirnat, ul. Staneta Žagarja 22/C, 4240 Radovljica

Rešitve križanke:

OBLASTNEŽ, GEOGRAFKA, AGNATI, OB, BUČ, NULA, ANNE, DEKOR, ERO, PONOSNEŽ, LG, SEKTOR, SKIRA, EIS, KALIMANTAN, MITJA, IKA, ELA, KA, IDEAL, MC, ŠTOSER, JAN, ŠIPA, ILIADA, JOK, ČOLN, RL, ZLO, ZEVA, INES, ANSAMBEL, ČP, NAČELNIK, ARNAČAN, ARA, UČKA, OSTUDA.

Geslo: BEGUNSKA KRIZA

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov: Revija Svobodna beseda, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, s pripisom »nagradna križanka«, do 22. januarja 2016.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Geslo 1. številke SB: _____

SVOBODNA BESEDA

70^{let}
osvoboditve

9 772463 821805

2 / REVIJA ZZB ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE / december 2015 / cena 3 eur / letnik I / ISSN 2463-8218

Želimo vam mirne in zdrave božične in novoletne praznike!

Novoletna poslanica članom Zveze združenj borcev za vrednote NOB

Iztekajoče se leto je bilo leto proslavljanja 70. obletnice zmage nad fašizmom in nacizmom. Bilo je mnogo prireditev, proslav, spominskih slovesnosti. Z veseljem ugotavljamo, da že nekaj let narašča obisk naših prireditev. Nanje v vse večjem številu prihajajo tudi mladi. Okrepilo se je sodelovanje z drugimi veteranskimi organizacijami, ne samo v Sloveniji, ampak tudi zunaj naših meja. Že januarja smo se sešli s predstavniki borčevskih organizacij z območja naše nekdanje domovine in ob koncu leta tudi z drugimi antifašističnimi organizacijami s širšega evropskega območja. To sodelovanje bomo še okrepili, saj se povsod po Evropi razširjajo ksenofobija in nacionalizmi. Priče smo razraščanju fašistoidnih idej.

Leto, ki prihaja, bo v znamenju 75. letnice ustanovitve Osvobodilne fronte. Ta dogodek bomo zaznamovali z več prireditvami. Poseben pomen dajemo zborniku, ki bo posvečen 75. obletnici Osvobodilne fronte in bo predstavil bistvo programa OF z današnjega zornega kota.

Vsem članom želimo, da z enakim entuziazmom kot v prejšnjih letih skupaj načenjamo aktualna vprašanja današnje družbe in se še odločneje upremo ponarejanju zgodovine.

V prihajajočem letu 2016 vam želimo obilo zdravja in osebne sreče.

Tit Turnšek
predsednik

Ob obletnici legendarnega koncerta Akademskega pevskega zbora

Maroltu in pevcem v spomin

V novembru leta 1941 so se v okupirani Ljubljani člani odbora Akademskega pevskega zbora (APZ) Univerze kralja Aleksandra v Ljubljani in predstavnik Osvobodilne fronte Prežihov Voranc na predlog OF dogovorili, da APZ pod vodstvom Francea Marolta v protest proti okupaciji pripravi koncert narodnih in ponarodelih pesmi, in to na predvečer kulturnega molka.

// PIŠE IN FOTO: Andrej Kerin //

Marolt je pripravil izbran program in s pevci, med njimi je bil tudi moj dedek Lojze Kerin, v nočeh marljivo vadil. Manifestacijski koncert so uprizorili v dvorani Grand hotela Union 12. decembra leta 1941. V nabito polni dvorani so zapeli pred profesorskim zborom Univerze, predstavniki okupatorskih oblasti in številnim občinstvom, željnim slovenske pesmi. Koncert sta sestavljala dva dela, prvega je končala Jenkova pesem Lipa, ki je med občinstvom požela bučne ovacije, predstavnike okupatorskih oblasti pa prisilila, da so protestno zapustili dvorano.

V majhnem laboratoriju v zaodrju je ob snemalnih aparataturah sedel Rudi Omota, vodja laboratorija Emona filma, ki je imel ta čas v lestencu dvorane skrit mikrofona – zanj so vedeli le odborniki zbora. Na rob prepolovljene svetlobnega traku, ki mu ga je prisrbela OF, je posnel izbor pesmi: »Srce je žalostno« Marka Bajuka, »Svatske pesmi« Matije Tomca, »Flosarska« Oskarja Deva, »Pojdem v rute«, »V kloštr b' rada šla« in »Te, te, te dabru paznam« Franceta Marolta ter »Lipo« Davorina Jenka.

Naslednje jutro so oblasti Akademski pevski zbor razpustile, Osvobodilna fronta je v mestu razglasila kulturni molk. Številni pevci so se vključili v odporiško gibanje zunaj oboroženih formacij in v narodnoosvobodilno vojsko. Nekateri od njih so za svobodo dali svoje življenje, med njimi brat moje babice Liče Štefin. Legendarni koncert v Unionski dvorani je bil zadnji koncert Maroltovega predvojnega zbora in edinstven primer upora s pesmijo. Preživeli pevci so se po vojni znova zbrali pod Maroltovim vodstvom. Pred

to manifestacijo se nekdanji pevci, med njimi tudi moja teta in stric Alenčica in Andrej Kerin ter sedanja pevci APZ Tone Tomšič UL in člani Mešanega pevskega zbora Lipa zelenela je ..., v dneh okoli 12. decembra tradicionalno zberejo pred Grand hotelom Union in zapojejo nekaj pesmi Maroltu in pevcem v spomin. Tako je bilo tudi letos ob 74. obletnici v četrtek, 10. decembra, zvečer. Stočlanski zbor je pod vodstvom

vojno moški pevski zbor je nato prešel v mešani pevski zbor najboljših pevcev Univerze, v jeseni leta 1953 je bil ustanovljen Akademski pevski zbor Tone Tomšič Univerze v Ljubljani. Ta akademski zbor žanje številne uspehe in utrjuje prepoznavnost akademskega petja v svetovnem merilu. V spomin na

nove dirigentke APZ Tone Tomšič Jerice Gregorc Bukovec ubrano zapel pred glavnim vhodom hotela na Miklošičevi. Zbrala se je množica poslušalcev: sorodnikov nekdanjih in zdajšnjih pevcev, članov ljubljanske borčevske organizacije, številni podporniki zborovskega petja in mimoidoči. ■

Naročam revijo SVOBODNA BESEDA

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZZB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek:

Kraj, ulica, poštna številka:

Telefonska številka:

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

četrtno 9 €,

letno

polletno 18 €,

36 €.

Podpis:

NAROČILNICA

